

RŪDOLFS ŠTEINERS

AUDZINĀŠANAS JAUTĀJUMS KĀ SOCIĀLS JAUTĀJUMS

Valdorfskolu pedagoģijas garīgā, kultūrvēsturiskā un sociālā priekšvēsture.
Sešas lekcijas, nolasītas Dornahā 1919. gadā no 9. līdz 17. augustam

https://anthrowiki.at/GA_296

1991

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH / SCHWEIZ

Pēc lektora necaurskatītiem pierakstiem
Izdevusi Rūdolfā Šteinera-mantojuma pārvalde
Izdevējs Hans Rudolf Niederhäuser

Bibliographie-Nr. 296

Zeichen auf dem Einband von Rudolf Steiner, Schrift von Assja Turgenieff

Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz

© 1960 by Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz

Printed in Germany by Greiserdruck, Rastatt

ISBN 3-7274-2960-7

RŪDOLFA ŠTEINERA KOPOTIE RAKSTI
LEKCIJAS
LEKCIJAS PAR AUDZINĀŠANU

Par Rūdolfā Šteinerā lekciju publikācijām

Antropozofiski orientētās garzinātnes pamatu veido Rūdolfā Šteinerā (1861-1925) sarakstītie un publicētie darbi. Līdztekus tam viņš no 1900. līdz 1924. gadam nolasīja daudzas lekcijas un kursus, gan publiskus, gan Teozofiskās, vēlāk Antropozofiskās biedrības biedriem. Viņš pats sākotnēji gribēja, ka viņa brīvi noturētās lekcijas netiktu fiksētas rakstiski, jo tās bija paredzētas kā «mutiski, nevis drukāšanai paredzēti ziņojumi». Bet, kad arvien vairāk tika sagatavoti un izplatīti nepilnīgi un kļūdaini klausītāju pieraksti, viņš jutās spiests noregulēt pierakstīšanu. Šo uzdevumu viņš uzticēja Marijai Šteineri-fon Sīvers. Viņa bija atbildīga par stenogrāfistu iecelšanu, stenogrammu pārvaldību un publicēšanai nepieciešamo tekstu pārskatīšanu. Tā kā Rūdolfš Šteiners laika trūkuma dēļ tikai ļoti nedaudzos gadījumos pats varēja korigēt pierakstus, tad attiecībā pret visām lekciju publikācijām ir jātiek ievērotai viņa atrunai: «Vienkārši ir jātiek pieņemtā, ka manis nepārlasītajos pierakstos ir iespējamās kļūdainas vietas.»

Attiecības starp lekcijām biedriem, kuru pieraksti iesākumā bija pieejami tikai kā internas manuskriptu izdrukā, un publikajiem rakstiem Rūdolfš Šteiners pats komentē savā autobiogrāfijā «Manas dzīves gaitā» (35. nodaļā). Attiecīgais teksts ir iekļauts šī sējuma beigās. Tur pateiktais tieši tāpat attiecas arī uz atsevišķu nozaru kursiem, kuri bija vērsti ierobežotā, garzinātnes pamatus pārzinošu dalībnieku lokā.

Pēc Marijas Šteineres nāves (1867-1948) atbilstoši viņas atstātajām vadlīnijām tika uzsākta Rūdolfā Šteinerā kopoto rakstu izdošana. Šis sējums ir daļa no šī pilnā izdevuma. Ja nepieciešams, papildu informāciju par teksta avotiem var atrast piezīmju sākumā.

SATURS

Izsmelšanas satura norādes skatīt oriģinālajā izdevumā

PIRMĀ LEKCIJA, Dornaha, 1919. gada 9. augusts.....	4
Tagadnes vēsturiskās prasības. Austrumu un rietumu pretstats. Maja – ideoloģija. Jaunākā dabas skatījuma nereālais raksturs. Trīsdalījums kā vēsturiska prasība. Bērna audzināšana. Atdarināšana, autoritāte, mīlestība un to saistība ar garīgo dzīvi, juridisko un ekonomisko dzīvi.	
OTRĀ LEKCIJA, 1919. gada 10. augusts.....	15
Grieķu un romiešu dvēseliskās konstitūcijas atbalsis tagadnē. Industriālisms un jauna griba no gara.	
TREŠĀ LEKCIJA, 1919. gada 11. augusts.....	24
Prece, darbaspēks, kapitāls. To attiecības ar imagināciju – brālība; inspirācija – vienlīdzība; un intuīcija – brīvība.	
CETURTĀ LEKCIJA, 1919. gada 15. augusts.....	30
Audzināšana kā skolotāju sagatavošanas jautājums. Materiālisms kā pārbaudījums cilvēcei. Atkal atrast ceļu uz garīgo. Skolotāju sagatavošanas pārorientācija caur garazinātņi. Trīsdalīgais cilvēks.	
PIEKTĀ LEKCIJA, 1919. gada 16. augusts.....	38
Cilvēka inteliģences metamorfozes. Ēģiptietis caur savu inteliģenci uztvēra kosmisko; grieķis nedzīvo. Mūsdienās inteliģencei ir tendence asociēties ar ļaunumu. Intelektuālo spēku transformācija caur Kristus-mistēriju.	
SESTĀ LEKCIJA, 1919. gada 17. augusts.....	44
Egoisma pārvarēšana, sevis ievietošana tagadnē. Miesiskums un izzīņa Senajā Ēģiptē un mūsdienās. Ilgas aptvert dzīvo. Gēteānisms kā mūsu laikmeta kultūras impulss. Atšķirīgi izprotot cilvēci Austrumos, Rietumos un Centrālajā reģionā un aplūkojot mūsdienu vēsturi, var iziet pāri egoismam.	
NORĀDES šim izdevumam.....	52
Vārdu reģistrs	
Detalizētas satura norādes	
Rūdolfš Šteiners par lekciju pierakstiem.....	53

PIRMĀ LEKCIJA

Dornaha, 1919. gada 9. augusts

Tagadnes vēsturiskās prasības. Austrumu un rietumu pretstats. Maja – ideoloģija. Jaunākā dabas skatījuma nereālais raksturs. Trīsdalījums kā vēsturiska prasība. Bērna audzināšana. Atdarināšana, autoritāte, mīlestība un to saistība ar garīgo dzīvi, juridisko un ekonomisko dzīvi.

Pēc darba, kas ļāva dziļi ieskatīties tajā, kas pašlaik norisinās cilvēku prātos, kas pašlaik kā iekšēja traģika pastāv cilvēces attīstībā, es atkal varu dažas dienas būt šajā vietā, kas taču ir tik cieši saistīta ar to darbību, par kuru mums tomēr ir jātic, ka tā var dot spēku, lai mūsu laika cilvēces traģiku atkal pamazām pavērstu cerību pilnīgāka virziena attīstībā.

Varbūt vēl nekad nav bijusi mazāka tieksme šī vārda patiesajā un īstajā nozīmē pacelt dvēseli garīgajās pasaulēs, un tieši šajā laikā ir īpaši nepieciešams pacelt dvēseli garīgajās pasaulēs. Jo tikai no šīm garīgajām pasaulēm var nākt tas, kas tagadējai cilvēcei var dot spēku turpināt dzīves ceļu kā vienotai cilvēcei. Problēmas, uzdevumi, kas tagadnei ir uzdoti – šajā laikā visplašākajās aprindās iedomājas, ka tos var atrisināt ar idejām, ar impulsiem, kas ir ņemti no ārējām cilvēku zināšanām. Cik daudz laika tas vēl var prasīt, līdz pietiekami liela cilvēces daļa nonāks līdz pārliecībai, ka īsta labklājība ir sasniedzama tikai par garīgo ceļu, to mūsdienās īstenībā ir ārkārtīgi grūti pateikt, jau tā iemesla dēļ, ka pārdomas tieši par šo jautājumu faktiski nav īpaši auglīgas. Bet droši ir otrs, ka tālāk varēs tikt tikai tad, kad šāda pārliecība, ka glābšana var nākt tikai no garīgajām pasaulēm, būs tiešām cauraudusi pietiekami lielu skaitu cilvēku.

Tas, kas šajā laikā nodarbina cilvēkus plašā lokā, bet par ko nopietni pārdomāt cilvēkiem tomēr pietrūkst galvenokārt intelektuālā spēka, jo intelektuālais spēks tagadējā laikā ir gandrīz kā paralizēts lielā cilvēces daļā, tās ir sociālās problēmas. Un valda ticība, ka šīs sociālās problēmas varētu pārvarēt ar to, ko mūsdienās sauc par zināšanām un izziņu. Ar tām nevarēs tikt galā, tās nekad nevarēs pievārtēt, ja pie tām neķersies no garīgās izziņas viedokļa.

Mēs esam piedzīvojuši ilgu cīņu ar ieročiem. Šai ilgajai cīņai ar ieročiem pievienosies droši vien tiešām ilgi ilgstoša cīņa par cilvēci vispār. Daudzi ir teikuši: šī bruņotā cīņa, kāda tika piedzīvota visā civilizētajā pasaulē, bija visbriesmīgākais šāda veida notikums kopš laika, kad vispār ir sākts runāt par cilvēces vēsturi. – Nevar sacīt, kas šis spriedums būtu nepareizs. Cīņa, kas ar vieniem vai otriem līdzekļiem būs jāizcīna, kas sekos šai bruņotajai cīņai, starp Austrumiem un Rietumiem, starp Āziju, Eiropu un Ameriku, šī cīņa laikam gan būs lielākā garīgā cīņa, kuru cilvēcei atkal būs jāizcīna. Pat viss, kas ir ieplūdis cilvēcē ar kristietības impulsiem un spēkiem, varenos, elementāros cīņas vilņos pārskalos visu civilizāciju.

Mūsdienās visu to, kas ietver pretstatu starp Austrumiem un Rietumiem, var izteikt, gribētos teikt, ar vienu vienkāršu formulu. Bet šī vienkāršā formula – neuztveriet to vienkārši. Šī vienkāršā formula ietver sevī milzīgus cilvēcisku impulsu plašumus. Jūs zināt, ka es savā grāmatā «Sociālā jautājuma centrālie punkti tagadnes un nākotnes dzīves vajadzībās» esmu pievērsis uzmanību tam, ka plašās tagadnes cilvēces aprindās garīgā dzīve ir kļuvusi par ideoloģiju, ka tas, kas ir cilvēces garīgā bagātība, tiesības, tikumi, zinātne, māksla, reliģija un tā tālāk, tiek zināmā mērā uzskatīti tikai par tādiem kā dūmiem, kas paceļas no vienīgās patiesās realitātes, no ekonomiskā ražošanas veida, no saimnieciskā pamata. Es jau runāju par šādām lietām ar jums, kad atvadījos pirms vairākiem mēnešiem.

Ideoloģija – tā vaicātājam atsaka plašs cilvēku loks, kad runā par garīgo dzīvi; tā ir viss, kas no vienīgās realitātes, no ekonomiskās realitātes, no saimnieciskās realitātes atspoguļojas cilvēka

dvēselē, tikai ideoloģija. – Mūsdienās ir daudz iemeslu pārdomāt to, ko šis vārds «ideoloģija» īstenībā nozīmē pasaules kultūrā. Un tas nozīmē ļoti daudz. Šo vārdu nevar ciešāk sasaistīt ne ar vienu citu, kā tikai ar vārdu «Maja» Austrumu gudrībā. Maja, ja to pareizi pārtulko Rietumu valodā, nozīmē ideoloģija. Un jebkurš cits «Maja» tulkojums ir neprecīzāks nekā tulkojums ar ideoloģiju. Tā ka var sacīt: pamatā ņemot, tieši to pašu, ko austrumnieki jēdzieniski vai idejiski iedomājas ar vārdu «Maja», to liela daļa rietumnieku cilvēces iztēlojas ar vārdu «ideoloģija». Bet cik milzīga ir atšķirība! Ko austrumnieks iedomājas ar vārdu «Maja»? Viņš domā, ka ārējā maņu pasaule ir «Maja», viss, ko uztver mūsu maņas un ar maņām saistītais saprāts, tas ir «Maja», tā ir lielā šķietamība, maldi. Un vienīgā realitāte ir tas, kas paceļas dvēselē. Tas dvēseliski-garīgais, līdz kam cilvēks izlaužas, tas ir tas, kas ir realitāte; kas uzbriest un uzdīgst cilvēkā iekšēji, tā ir realitāte. Tas, kas ir ārēji pieejams maņām, ir «Maja», tā ir ideoloģija.

Un pār lielu daļu rietumnieku cilvēces plešas cita pārlicība: vienīgā realitāte ir tas, kas parādās ārējām maņām. Tā ir realitāte. Tieši tas, ko austrumnieki sauc par «Maja», tas lielai daļai rietumnieku civilizācijas ir realitāte. Un tas, ko austrumnieks sauc par realitāti, tas, kas uzdīgst iekšēji, kas iekšēji uzbriest dvēselē, tas lielai daļai rietumnieku cilvēces ir ideoloģija, Maja. Jūs redzat šo lielo pretstatu. Ko austrumnieks sauc par realitāti, Eiropā un Amerikā šodien jau sauc par «Maja»: ideoloģija ir tas pats. Tas, ko rietumnieks no Amerikas, no amerikāniskās jaunās paaudzes sauc par ideoloģiju, par «Maja» - tā austrumniekam ir realitāte.

Tas dziļi ieēdas cilvēku dvēselēs, tas padara cilvēkus uz Zemes par divu pilnīgi atšķirīgu veidu būtnēm. Ja jūs pārskatīsiet visu, kas ir noticis civilizētajā pasaulē, tad teiksiet, cerams, jau šodien varat teikt: pamatā ņemot, viss, kas tiek runāts par šīs pasaules katastrofas cēloņiem un iemesliem, īstenībā ir pa virspusi peldošs, virspusējs skats. Tas, kas ir skaidri izpaudies šajā šausmīgajā cīņā, ir kaut kas tāds, kas kā elementāri ir pacēlies augšup no neapzinātiem dziļumiem. Cilvēki tajā ir piedalījušies, šodien ir pilnīgi skaidri redzams, ka, pamatā ņemot, nezinot kāpēc; tas ir tas, kas šo pretstatu, kas vēl ne tuvu nav iznēsāts, ar elementāriem spēkiem ir uznesis virspusē. Tagadnes antisociālais elements ir tik spēcīgs, ka cilvēce sadalās divās pēc būtības atšķirīgās daļās.

Un ja jūs sasaistāt to, ko es tikko esmu pateicis, ar citām lietām, tad atklāsi, skatoties uz Rietumiem, ka Rietumu centieni ir vērsti uz brīvību – vai šo brīvību saprot vai pārprot, tam tagad ir mazāka nozīme – centieni vērsas uz brīvību; tur kā no tumšiem cilvēka dvēseles bezdibeņiem uzvilnī nepieciešamība pēc brīvības.

Paskatieties uz Austrumiem: tam, ko Rietumos sauc par brīvību, Austrumiem faktiski nav nekādas īstas jēgas; tas ir kaut kas tāds, ar ko vispār nesaista nekādus jēdzienus, nekādas sajūtas. Par to, ko pārdzīvo visintensīvāk, neko daudz nedomā. Padomājiet kādreiz, cik maz cilvēki domā par dabas parādībām, kas viņus ikdienā tieši aptver! Par vistuvāk pārdzīvoto cilvēki neko nedomā. Austrumnieks, sekojot sev atbilstošajai realitātei, iekšējai realitātei, viņš dzīvo brīvībā, kas viņam var tikt dota atbilstoši viņa rases, tautības un cilts īpatnībām. Viņš par to nedomā. Jo tālāk uz rietumiem skatās, jo vairāk cilvēces vēsturiskās attīstības gaitā brīvība ir gājusi zudumā: tā kā tās nav, pēc tās ir jātiecas.

Un varētu minēt vēl daudzas, daudzas lietas, un visā atklātos šis fundamentālais pretstats starp Rietumiem un Austrumiem. Jau tagad ir pazīmes, ko var nest tuvākie gadi. Šajā acumirkli tie ir tikai ārēji simptomi, ārēji simptomi, kas norisinās Āzijā, par ko Eiropa šodien vēl klusē – klusē pareizi saprastu iemeslu dēļ. Piemēram, ka Indijā gandrīz vairāk nekā puse iedzīvotāju ir pa pusei badā, tas no indiešu tautas garīguma vēl radīs kaut ko, kas parādīs pavisam ko citu nekā to, kas ir norisinājies Eiropā. Tie ir ārēji simptomi. Bet arī attiecībā uz šiem ārējiem simptomiem cilvēki šajā laikā ir sadalīti divās pēc būtības dažādās daļās. Indietim bads nozīmē pavisam ko citu nekā eiropietim, jo indietim pagātnē ir gadu tūkstošiem sena cita dvēseliskā attīstība nekā eiropietim. Šīs lietas ir ļoti skaidri

jāizpēta tam, kurš grib kaut ko saprast no cilvēces attīstības gaitas. Mums šajā laikā ir jābūt skaidram, kas tas, ko parasti sauc par sociālo jautājumu, ir kaut kas daudz komplicētāks, nekā tas parasti šķiet. Šis sociālais jautājums ir pavadoša parādība katrai kultūrai, kas ir parādījusies kopš 15. gadsimta vidus. Par šo nozīmīgo pagrieziena civilizētās cilvēces vēsturē 15. gadsimta vidū es arī esmu ar jums šeit runājis atkal un atkal. Kopš tā laika pakāpeniski uznira jauna nokrāsa dabaszinātnēs. Kopš tā laika parādījās jauna nokrāsa arī industriālismā. Dabaszinātnes un industriālisms kopā nozīmē to, kas ir izlijis pār moderno cilvēci un kas modernajai cilvēcei ir piešķīris tās gara īpašo virzienu.

Es arī šeit Šveicē esmu ar jums runājis par dabaszinātņu īpašo raksturu, esmu jums teicis, ka saprātīgi ļaudis, kursi šajā laikā pārdomā to, ko var dot dabaszinātnes, jau saka: tas, ko atstāj jaunākās dabaszinātnes, nav pasaule, tas ir pasaules rēgs. – Viss, ko dabas pētnieki ir izdomājuši un kas mūsdienās ir populārā izglītība, ir daudz vairāk populāra izglītība nekā šie cilvēki iedomājas, tā ir ticība, faktiski māņticība spokainai pasaulei. Un šīs spoku pasaules pusē ir nolikts tas, kas ir nācis pār cilvēkiem no modernā industriālisma kā garīgā iedarbība. Industriālisms, to reiz ir uzmanīgi jāapskata pēc tā garīgās nozīmes. Ņemiet to, ko industriālisms galvenokārt pārvalda, mašīnu. Mašīna atšķiras no visa pārējā, ar ko cilvēkam var iznākt darīšana savā ārējā dzīvē. Es jūs lūdzu apskatīt dzīvnieku. Jūs, pielietojot dzīvniekam savas zinātniskās vai citas izziņas idejas – es nemaz negribu runāt par cilvēkiem mūsdienu kontekstā – varēsiet izpētīt tik daudz par dzīvnieku, bet dzīvniekā vienmēr paliks vēl kaut kas, gribētos teikt, dievišķi-dziļš; jūs nevarēsiet to izsmelt, jūs nevarēsiet tikt tam klāt. Aiz tā, ko jūs domājat par dzīvnieku, vienmēr stāv kaut kas, kas jums paliek nezināms. Ar augiem tas nav nemaz mazāk izteikti. Un ņemiet kaut vai kristālu, paskatieties uz kristālu pasaules brīnumainajām formām. Jums arī būs jāsaka: protams, ārējo no kristālu pasaules var apjēgt, tās formas un tā tālāk, ja tajā ir izskolots, bet paliek vēl pietiekami daudz no tā, ko cilvēks var godināt kā tādu, līdz kam viņš ar tiešu, negaišredzīgu saprātu nevar izlauzties.

Ja skatāmies uz mašīnu, tā ir caur un cauri izprotama. Ir zināms: spēks tiek pielikts šādi, tapa atverē ir ielikta tā, berze ir tik un tik liela, var aprēķināt lietderības efektu, ja zina atsevišķos elementus – aiz mašīnas neslēpjas nekas, kas liktu sacīt: tajā ir kaut kas, kas nevar tikt izprasts ar parasto negaišredzīgo cilvēka saprātu. Tas nozīmē ļoti daudz cilvēka saskarsmē ar mašīnu. Un kad ir redzēti tūkstošiem un tūkstošiem cilvēku, kam ir darīšana ar mašīnām, tad zina, kas iepilinās cilvēku dvēselēs no šīs garīgi caurspīdīgās mašīnas, no šīs mašīnas, aiz kuras neslēpjas nekas, kas varbūt būtu tikai nojaušams negaišredzīgai sapratnei vai ko tas nevarētu izprast. Tas padara saskarsmi ar mašīnu tik postošu cilvēkiem, ka mašīna garīgi-dvēseliski ir tik caurspīdīga; ka viss, kādi spēki un spēku kopsakarības ir mašīnā, ir tik skaidri redzams cilvēka maņām un cilvēka saprātam. Tas ir tas, kas izsūc cilvēka sirdi un dvēseli, kas padara cilvēku sausu, kas padara cilvēku necilvēcisku.

Un dabaszinātne un mašīna kopā, tās apdraud civilizēto cilvēci ar trīskāršiem briesmīgiem graužošiem draudiem. Jo kas draud šai modernajai cilvēcei, ja tā neuzsliesies tiktāl, lai palūkotos pēc pārjutekliskā? Attiecībā uz izziņu pārsvaru draud iegūt ideāls, kuru jau ir izteikuši dabas pētnieki, kad viņi saka: ir jācenšas dabu izziņāt tā, lai šī izziņa būtu astronomiska, tas ir, būtu līdzīga astronomijai. Kad jūs mūsdienās skatāties, kā ķīmiķis pārdomā to, kas ir iekšā molekulās, tad viņš iztēlojas, ka atomi molekulā ir zināmā veidā saistīti ar spēkiem (tas tiek uzzīmēts). Viņš to iztēlojas kā mazu planētu un saules sistēmu. Izskaidrot visu pasauli astronomiski, tas kļūst par ideālu. Un astronomijai pašai, kāds ir tās ideāls? Uzskatīt visu pasaules uzbūvi kā mašīnu. – Turklāt šī darbošanās, darīšanās cilvēkam ar mašīnu!

Tās ir lietas, kas ir iedarbojušās arvien stiprāk un stiprāk kopš 15. gadsimta vidus, tās ir lietas, kas patlaban no cilvēka izsūc īsteni cilvēcisko. Ja cilvēki turpinātu domāt tikai tā, kā viņi domā par mašinizēto astronomiju un par industriālismu, tajā strādājot, tad gari tiktu mehanizēti, dvēseles kļūtu miegainas, veģetarizētas un ķermeni tiktu animalizēti.

Paskatieties uz Ameriku: garu mehanizēšanas augstākais punkts! Paskatieties uz Eiropas austrumiem, uz Krieviju: tās mežonīgās dziņas un instinkti, kas tur tiek izdzīvoti un kas ir briesmīgi: ķermeņa animalizācija. Un vidū Eiropā dvēseles miegainums. Gara mehanizēšana, dvēseles veģetarizācija, ķermeņu animalizēšana ir tas, kas ir jāpatur acu priekšā bez ilūzijām.

Tas ir raksturīgi, kā cilvēce ir pazaudējusi – es to šeit jau vienreiz pieminēju – ceļā kopš 15. gadsimta vidus līdzās diviem dzīves elementiem ir pazaudējusi trešo. Viena varena partija šajā laikā sauc sevi par «sociāldemokrātiem», tas ir: tā ir sametinājusi kopā sociālismu un demokrātiju, kaut gan tie ir viens otra pretstats. Bet tā ir sametinājusi tos kopā, un tā ir izlaidusi garīgo. Jo sociālisms var attiekties tikai uz ekonomisko, demokrātija tikai uz valstiski-tiesisko; uz garīgo attiektos individuālisms. Brīvība, tā ir izlaista vārdā «sociāldemokrātija», citādi tai būtu jāsaucas «individuālā jeb individualizētā sociāldemokrātija». Tad vienā šādā lozungā izpaustos visas trīs lietas kā cilvēku prasības. Bet tas ir raksturīgi jaunajiem laikiem, ka šis trešais elements izpaliek, ka tātad gars zināmā mērā tiešām ir kļuvis par «Maja», par lielu šķietamību Rietumu, Eiropas un tās koloniālās ataugas Amerikas civilizētajai cilvēcei. Tās ir lietas, ar kurām ir jāsāk, ja apskata garazinātņi liela kultūras jautājuma nozīmē. Par to, kas dzīvo tagadnes prasībās, faktiski nemaz nevar tikt diskutēts. Tās ir vēsturiskas prasības. Viena vēsturiska prasība ir sociālisms, tam tikai ir jātiek saprastam pareizā nozīmē. Viena vēsturiska prasība ir demokrātija, bet vēsturiska prasība ir arī liberālisms, brīvība, individuālisms, kaut arī šo pēdējo prasību modernā cilvēce maz pamana. Un cilvēce nevarēs turpināt piedalīties runāšanā, ja neierīkos savu sociālo organismu trīsdaļīgas struktūras nozīmē: sociālisms ekonomiskajai dzīvei, demokrātija tiesiskajai jeb valstiskajai dzīvei, brīvība jeb individuālisms garīgajai dzīvei.

Tas būs jāuztver kā vienīgais glābiņš, kā patiesa cilvēces glābšana. Bet mēs nedrīkstam ļauties maldiem par to tādēļ, ka tās ir intensīvas, neuzvaramas vēsturiskas prasības tagadnei, jo citas prasības parādās tiem, kuri šīs lietas izprot dziļāk. Pieaugušiem cilvēkiem būs jādzīvo sociālā organismā, kas vēl būs ekonomiski, valstiski demokrātiski, garīgi liberāli jāuzceļ.

Lielais jautājums nākotnei būs: kā mums būs jāizturas attiecībā pret bērniem, ja mēs gribam viņus uzaudzināt tā, lai viņi kā pieaugušie spētu ieaukt sociālajā, demokrātiskajā, liberālajā visaptverošākajā nozīmē? Un viens no svarīgākajiem sociālajiem jautājumiem nākotnei, faktiski jau tagadnei, ir audzināšanas jautājums. Un uz šo audzināšanas jautājumu tieši garazinātnes ietvarā ir norādīts veidā, kā tagadnes cilvēcei būtu tas jāizprot, ja tā grib virzīties uz priekšu. Citādi sociālās prasības vienmēr paliks haotiskas, ja to pamatā netiks saskatīts varenākais tagadnes jautājums: audzināšanas jautājums. Un jums, ja gribat iepazīt lielās vadlīnijās to, kas ir ietverts audzināšanas jautājumā, ir tikai jāpaņem rokās mazā grāmatiņa «Bērna audzināšana no garazinātnes viedokļa». Viens no tagadnes svarīgākajiem sociālajiem jautājumiem ar šo grāmatiņu ir pacelts cilvēka apskata priekšplānā: sociālais audzināšanas jautājums. Modernās cilvēces visplašākajam cilvēku lokam būs jāmacās tas, kas var tikt izcelts no garazinātnes attiecībā uz cilvēka attīstības jaunībā trīs posmiem.

Jūs zināt, tur norādīts uz to, kā laikā starp piedzimšanu un 7 gadu vecuma sasniegšanu, kad caurmērā sākas zobu nomaiņa, cilvēks pēc būtības ir atdarinoša būtne, cilvēks dara to, ko dara viņa apkārtnē. Ja jūs tiešām ar izpratni aplūkojat bērnu, tad visur atklāsi: bērns ir atdarinoša būtne, viņš dara to, ko dara lielie. Svarīgais bērna dzīvē ir tas, lai cilvēki, kas ir apkārt bērnam, darītu tikai to, ko bērns var atdarināt, lai viņi bērna apkārtņē domātu un sajustu tikai to, ko bērns var atdarināt. Bērns, piedzimstot un ienākot fiziskajā esamībā, turpina tikai to, ko viņš ir piedzīvojis garīgajā pasaulē pirms apaugļošanās. Tad viņš kā cilvēciska būtne dzīvoja augstākajās hierarhijās; tur dara visu to, kas nāk no augstāko hierarhiu būtības impulsiem. Tur cilvēks ir atdarinātājs vēl daudz augstākā pakāpē, jo ir vienots ar tām būtnēm, kuras atdarina. Tad viņš nonāk izlikts fiziskajā pasaulē. Tad turpina ieradumu būt vienotam ar apkārtējo. Tad šis ieradums izplešas pār to, lai būtu vienots ar būtnēm vai atdarinātu tās būtnes, kas kā cilvēki ir bērna apkārtņē un rūpējas par viņa audzināšanu, darot, domājot un sajūtot

tikai to, ko bērns var atdarināt. Tā ir jo lielāka svētība bērnam, jo vairāk viņš var dzīvot nevis savā dvēselē, bet gan apkārtnes dvēselē, apkārtējās dvēselēs.

Pagātnē cilvēki, jo viņu dzīve bija vairāk instinktīva, varēja paļauties uz šo atdarināšanu arī instinktīvi. Nākotnē tas tā nebūs. Nākotnē būs jāpievērš īpaša uzmanība tam, ka bērns ir atdarinātājs. Nākotnes audzināšanā vienmēr atkal būs jāatbild uz jautājumu: kā vislabāk veidot bērna dzīvi tā, lai viņš vislabākajā veidā atdarinātu sev apkārtējo? Par visu, kas pagātnē ir noticis attiecībā uz šo atdarināšanu, nākotnē būs jājautā arvien intensīvāk un intensīvāk, apzinātāk un arvien apzinātāk. Jo cilvēkiem būs jāsaka: ja cilvēkiem sociālajā organismā ir jāklūst pieaugušiem, tad viņiem ir jābūt brīviem cilvēkiem. – Bet brīvs var kļūt tikai, ja vispirms kā bērns iespējami intensīvā veidā ir bijis atdarinātājs. Spēkam, kas ir bērna dabiskais spēks, ir jātiek intensīvi veidotam tieši laikmetam, kad ielauzīsies sociālisms. Un cilvēki nekļūs par brīvām būtnēm par spīti visai deklamēšanai par to un par spīti visai politiskajai kunkstēšanai par brīvību, ja bērna vecumā nebūs iedēstīts atbilstošais atdarināšanas spēks. Jo tikai tas, kas šajā veidā ir iedēstīts bērna vecumā, var sniegt pamatu sociālajai brīvībai.

Un jūs zināt: no 7 gadu vecuma līdz dzimumbriedumam, līdz 14-15 gadu vecumam bērnam dzīvo spēks, ko var saukt par rīkošanos, vadoties pēc autoritātes. Bērnam nevar būt lielāka svētība, kā, ja viņš kaut ko pasāk darīt, tad dara to tādēļ, ka viņam godājami cilvēki viņa apkārtēnē saka: tas ir pareizi, tas ir jādara. – Nav nekā sliktāka bērnam, ja viņu pārāk agri pirms dzimumbrieduma pieradina pie tā saucamā sprieduma. Autoritātes sajūtai starp 7 un 14 gadu vecumu nākotnē būs jātiek veidotai vēl augstākā un intensīvākā mērā nekā tā tika veidota pagātnē. Visai audzināšanai šajos gados būs jātiek vadītai arvien apzinātāk un apzinātāk tīras, skaistas autoritātes sajūtas nozīmē, jo tam, kam ir jātiek iedēstītam bērnam šajos gados, ir jāveido pamats tam, ko pieaugušajiem sociālajā organismā ir jāpiedzīvo kā vienādas tiesības visiem cilvēkiem. Cilvēku vienlīdzīgas tiesības citādi nepastāvēs, jo cilvēki kā pieaugušie nekad nekļūs nobrieduši cilvēku vienlīdzīgām tiesībām, ja bērnībā nesaņems iedēstītu autoritātes sajūtu. Pagātnē varēja iztikt ar daudz mazāku autoritātes sajūtas pakāpi; nākotnē ar to nepietiks. Un bērnam šī autoritātes sajūta ir jāiedēsta spēcīgi, lai cilvēki kļūtu nobrieduši tam, kas kā vēsturiska prasība pat nedrīkst tikt apspriesta, jo tā parādās kā vēsturisks izaicinājums.

Visam, kas galu galā ir pirmsskolas audzināšana, pamatizglītība šajā laikmetā, tam visam ir jātiek ierīkotam tā, lai cilvēki varētu pacelties līdz šādiem uzskatu augstumiem, par kādiem tikko tika runāts. Tagad es jums jautāju: cik tālu mūsdienu cilvēce, cik tālu esošā skolotāju izglītība ir no ieskata šajās lietās? Kā ir jāstrādā, lai šāds ieskats ieņemtu savu vietu? – un tam ir jānostiprinās, jo tikai tajā var tikt meklēts laimīgs risinājums.

Ja šajos laikos nonāk zemēs, kur jau ir notikušas pirmās revolūcijas, ko tur var uzzināt attiecībā uz šīm lietām no tā saucamo vienoto skolu programmām? Jā, kas ir ierakstīts šajās programmās! Tiem, kuri spēj ieskatīties cilvēka dabas kopsakarībās, tiem šīs sociālistiskās audzināšanas programmas ir patiesa šausmu aina, visbriesmīgākais, ko vien var iedomāties. Un lielākā šausmu aina, kādu vien mūsdienās var izdomāt, visbriesmīgākais, kas var tikt piedāvāts cilvēcei, ir skolas programmas, mācību plāni un mācību kursi, un skolu konstitūcija, kas saistās ar *Lunačarska* vārdu, Krievijas izglītības ministru; tas ir tas, ko Krievijā pasniedz kā audzināšanas programmu, kas ir visa īstā sociālisma slepkavība. Bet arī citos Eiropas apvidos izglītības programmas patiesi ir īsta sērga, proti, sociālistiskās izglītības programmas, jo tās izriet no gluži neticama pamatprincipa; tās vadās no principa, ka jau skola ir jāierīko apmēram tā, kā sociālajā organismā vajadzētu dzīvot pieaugušajiem. Es esmu lasījis skolu programmas, kurās kā pirmais pamatprincips ir ierakstīts: ir jālikvidē rektorāts; skolotājiem ir jābūt absolūti vienlīdzīgā stāvoklī ar skolēniem; visai skolai ir jābūt veidotai, balstoties biedriskumā. Ja jūs šodien runājat pret šādu principu, gribu teikt tikai Dienvidvācijā, kur lietas ir progresējušas daudz mazāk nekā citos Eiropas reģionos, tad jūs tiekat attēlots kā tāds, kurš no sociālās dzīves vispār neko nesaprot.

Tomēr tiem cilvēkiem, kuri godīgi domā par cilvēka pacelšanos līdz īstam sociālajam organismam, tiem pirmām kārtām vajadzētu būt skaidram, ka īsts sociālais organisms nekad nevar rasties ar sociālistisko izglītības (audzināšanas) programmu. Jo nekad, ja sociālisms tiek ieviests skolā, tas nevarēs būt dzīvē. Cilvēki nobriedīs sociāli taisnīgai kopdzīvei tikai tad, ja tieši pamatskolas laikā veidos savu dzīvi, balstoties patiesā autoritātē. Mūsdienās visur ir jāizskaidro, cik tālu ir tas, ar ko cilvēki nodarbojas, ko cilvēki iedomājas, ka tam būtu jānāk, no tā, kas ir realitātes apjēga.

Pēc dzimumbrieduma sasniegšanas, no 14-15 gadiem līdz 21 gada vecumam cilvēkā attīstās ne tikai ar dzimumu saistītā mīlas dzīve, bet šī ar dzimumu saistītā mīlestība attīstās tikai kā speciāls gadījums vispārējai cilvēkmīlestībai kā tādai; tā ir tikai viens vispārējas cilvēkmīlestības speciālgadījums. Un šim vispārējās cilvēkmīlestības spēkam, tam laikā, kad bērni atstāj skolu un tad nonāk citās iestādēs vai mācībā, vai tamlīdzīgi, tam vajadzētu tikt īpaši koptam. Jo to saimnieciskās dzīves konfigurāciju, kas ir vēsturiska prasība, nekad nevarēs caurkvēlot tas, kam būtu to jācaurkvēlo – brālībai, tas ir, vispārējai cilvēkmīlestībai, ja šajos skolas gados vispārējā cilvēkmīlestība netiks attīstīta.

Brālība ekonomikā, kā pēc tās ir jātiecas nākotnē, parādīsies cilvēku dvēselēs tikai tad, ja audzināšana pēc 15. dzīves gada tiks ierīkota tā, ka tieši ar pilnu apziņu tiks strādāts vispārējai cilvēkmīlestībai, ja pasaules uzskata jautājumi, ja visa audzināšana un izglītošana tā saucamajā vienotajā skolā tiks veidota, balstoties cilvēkmīlestībā, mīlestībā uz visu ārējo pasauli vispār.

Uz šī trīskāršā audzināšanas-pamata ir jātiecas veidotam tam, kas var likt uzplaukt cilvēces nākotnei. Nezinot, ka fiziskajam ķermenim, kas ir atdarinātājs, ir jāklūst par atdarinātāju pareizajā veidā, šajā fiziskajā ķermenī tiks dēstītas tikai dzīvnieciskās dziņas. Nezinot, ka no 7 līdz 14 gadu vecumam īpaši attīstās ēterķermenis, kam ir jāattīstās, balstoties autoritātes principā, cilvēkā attīstīsies tikai vispārēja kultūras miegainība. Un tas spēks, kas ir nepieciešams tiesību, taisnīguma organismam, vienkārši nepastāvēs.

Un bez tā, ka no 14, 15 gadu vecuma saprātīgā veidā visā, kas ir mācības, netiks ielikts mīlestības spēks, kas ir saistīts ar astrālķermeni, cilvēki nekad nespēs attīstīt savu astrālo ķermeni, jo nekad nespēs šo astrālo ķermeni izveidot par brīvu būtības veidojumu cilvēkā.

Šīs lietas savijas kopā. Tādēļ man jāsaka:

atdarināšana, pareizajā veidā, attīsta brīvību;

autoritāte – tiesības, taisnīgumu,

brālība, mīlestība – ekonomisko dzīvi.

Bet tas ir pareizi arī apgrieztā veidā. Ja pareizā veidā netiek attīstīta mīlestība, trūkst arī brīvības. Ja pareizā veidā netiek attīstīta atdarināšana, lielas kļūst dzīvnieciskās dziņas.

Jūs arī redzat, kad ķeras pie šīm problēmām, tad garazinātne ir īstais pamats tam, kam tieši lielo vēsturisko izaicinājumu dēļ, kas šajos laikos nāk pār cilvēci, ir jāklūst par kultūras saturu. Bez šī kultūras satura, kas var izplūst tikai no garazinātnes un kam ir jānāk pār cilvēci, mēs turpmāk tālāk nevaram tikt.

Tāpat jautājumiem, kas mums jārisina, ir jātiecas ienestiem garīgajā atmosfērā; tas ir tas, kam kā pārlicībai vajadzētu pārņemt cilvēku dvēseles. Un es gribētu vēl reizi uzsvērt: var jau diskutēt par to, cik ilgi vēl vai cik drīz tas vēl varētu ilgt, līdz šāda pārlicība iespiedīsies cilvēku dvēselēs; bet vismaz neapzināti cilvēki pēc tās tiecas – nav nekādas runas par to, ka tas varētu tikt sasniegts, ja šāda pārlicība neienāks cilvēku dvēselēs. Un es domāju, ka jūs no tā redzat, kāda kopsakarība tomēr pastāv starp to, ko ir paveikusi mūsu garazinātne atsevišķās konkrētās jomās, un to, kas kā šī laika posts ir radījis lielos izaicinājumus, vēsturiskas prasības un nepieciešamību tagadnes cilvēcei un tuvākajai nākotnei. Tas arī bija pamatā tam, ko esmu bieži šeit teicis: garazinātne ir jāapskata

kopsakarībā ar tagadnes lielajiem vēsturiskajiem uzdevumiem. Cilvēki gan mūsdienās vēl ir tālu, tālu no tā, lai spriestu par lietām tā, kā tās ir tikušas raksturotas šeit. Cilvēcē zināmā mērā vajadzētu rasties tādām spriegumam, neapmierinātības spriedzei, lai no pretstatītā, no tīri materiālajiem centieniem izsprauktos centieni pēc garīguma. Jo kā tad lai cilvēki tiktu galā ar lielo jautājumu, kas nāk, ar jautājumu, kas ir novedis pie tā, lai ar «maja», ar ideoloģiju saprot tieši pretējo?

Bet kas notika? Redzat, impulss, no kura domā cilvēku dvēseles Austrumos un cilvēku dvēseles Rietumos, ir atšķirīgs, ja to uztver konkrēti ideāli. Bet zināmā mērā tam ir arī tā īpatnība, ka tas rada līdzīgu dvēseles noskaņojumu pāri Austrumiem un pāri Rietumiem. Šis dvēseles noskaņojums ir uzmanīgi jāapskata. Ka austrumnieki ārējo pasauli ir apzīmējuši kā «maja» - tas nāk no senatnes. Šai pasaules mistiskajai uztverei kā maja patiesi bija liela nozīme agrākajos laikos; tā tas vairs nav tagadnē. Tāda tā bija senāk. Pār Austrumiem ir nākusi, tā kā pasaules uzskats par maja ir zināmā mērā novecojis, zināma pasīva padošanās šim pasaules uzskatam – fatālisms, fatālisms, kas viskrasākajā veidā Eiropā ir iespēlējis Turcijā. Fatālisms - lai notiek tas, kam jānotiek: cilvēciskās gribas pasivitāte.

Rietumnieciskais uzskats par maja, pamatā ņemot, parādījās tā, ka Rietumi jau dzīvoja šī fatālisma atmosfērā.

Visprecīzāk šis uzskats par ideoloģiju parādījās *Kārļa Marksa* un *Engelsa* darbos. Šis uzskats par ideoloģiju ir modernā sociālistiskā mācība – šis uzskats, pēc kura viss garīgi-dvēseliskais, kas rodas, ceļas no vienīgās realitātes, no ekonomiskajiem procesiem un ir maja, ir ideoloģija.

Kā tas parādījās? Tas ienāca pasaulē fatāli. Kas līdz pasaules kara katastrofai bija sociālistiskās mācības ārējā izpausme? Sociālistiskās mācības ārējā izpausme bija šī: kapitāls sakopojas, koncentrējas, rodas arvien lielāki un lielāki kapitālisti vai kapitālistiskas grupas, tresti, koporācijas un tā tālāk; ekonomiskais process norisināsies pilnīgi pats no sevis, iestāsies arvien lielāka un lielāka kapitāla grupu koncentrācija līdz tam momentam, kad kapitāla pārvaldība pati no sevis pāries proletariāta rokās. Tur nav nekas jādara, tas ir objektīvs, saimniecisks, tīri ekonomisks process: fatālisms.

Austrumi ir nonākuši līdz fatālisma punktam. Rietumi sāk no fatālisma punkta, Rietumos no tā sākas fatālisms iedzīvotāju lielākajai daļai. Lielākā daļa iedzīvotāju ir fatālisti. Ļaut notikt visam tam, ko nesīs pasaules process, tas ir kļuvis par Austrumu principu, tas ir arī Rietumu princips; tikai tas, kam grib fatāli padoties, Austrumiem ir garīgums, Rietumiem tas ir materiāli ekonomiskais process. Tas ir vienpusīgs ieskats cilvēku pasaules attīstībā. Ja pārskata mūsdienu cilvēciskās pasaules attīstību, kā tā ir izrietējusi no senākajiem stāvokļiem, tad mums šajā pasaules attīstībā ir garīgais elements, bet tas, kā teikts, cilvēkiem jau ir kļuvis par ideoloģiju. Uz ko tas ir pamatots? Tā pamatā ir Grieķija. Tajā, kas pamatā ņemot ir mūsu dvēseles konstitūcijas dziļākais impulss, vēl ir iekšā kaut kas grieķisks. Tādēļ mums audzināšanai ir ģimnāzijas, grieķu dvēseles struktūras atdarinājums. Grieķijā šāda dvēseles konstitūcija cilvēkam, kurš bija izaudzis gandrīz līdz dzimumbriedumam, bija kaut kas dabisks, jo grieķu kultūra attīstījās tā, ka lielākā cilvēku masa bija nabadzīgā tauta, vergi, heloti. Iekarotāji bija citu asiņu. Tie citi bija garīgās dzīves nesēji, garīgās dzīves tiesiskie nesēji. Jūs to īpaši izteikti redzat grieķu tēlniecībā. Palūkojieties uz Merkura galvu – es to bieži esmu minējis arī šeit – ar pavisam citādi novietotām ausīm, ar pavisam citādāku degunu, ar pavisam citādāk novietotām acīm. Grieķi, izstrādājot Merkura galvu, norādīja uz tiem iedzīvotājiem, kurus viņi bija iekarojuši, tiem iedzīvotājiem, kuru pārziņā viņi atstāja ārējās tirdzniecības saimniecību. Āriešu – Zevas galva, Hēras galva, Atēnas galva raksturo, ka viņi bija tie, kuriem pasaules varas bija piešķīrušas garu.

Jā, nedomājiet, ka tas, kas izplatījās kā grieķiskā dvēseles struktūra, bija kaut kas, kas izpaudās tikai vispārējā dvēseles konstitūcijā! Tas izpaužas līdz pat vārdu veidojumam un vārdu savienojumiem grieķu valodā. Grieķu valoda ir tāda, ka tā balstās aristokrātiskā sociālajā dvēseles struktūrā. Tas

mums vēl ir saglabājies mūsu garīgajā dzīvē. Tādēļ mēs nepiedzīvojam nekādu garīgās dzīves atjaunošanos, kad pienāca tam laiks 15. gadsimta vidū, bet gan tikai tādu renesansi jeb reformāciju, nevis mūsu garīgās dzīves atjaunošanos, bet tikai tādu vecā uzspodrināšanu. Tas vēl ir mūsos mūsu garīgajā dzīvē.

Mēs audzinām savu ģimnāziju jaunatni svešu dzīvei. Grieķiem tas bija pašsaprotami, ka jaunatne tika audzināta tā, kā audzina mūsu ģimnāzija, jo tā bija viņu dzīve. Grieķi audzināja savus bērnus un savu jaunatni tā, kāda bija viņu dzīve. Mēs audzinām savu ģimnāzijas jaunatni tā, kāda bija grieķiskā dzīve. Tādēļ mūsu garīgā dzīve ir kļuvusi sveša pasaulei, tādēļ tā tiek sajūta kā ideoloģija, tādēļ visas domas ir par īsu, lai aptvertu dzīvi, lai galvenokārt ar rīkošanos un darbīgi iejauktos dzīvē.

Un līdzās šim garīgās izglītības elementam mūsos ir arī raksturīga tiesiskā izglītība. Visur visās jomās ir pierādāms, kā 15. gadsimta vidū notika varens pavērsiens jaunākajā cilvēces attīstībā. Labība mūsdienās ir dārga, un viss, kas ir ražots no labības mūsdienās ir dārgs. Tā ir pārmērīgi dārga! Ja papēta, kad tā Eiropas zemēs bija pārmērīgi lēta, tad nonāk apmēram pie 9., 10. gadsimta. Tolaik tā bija apmēram tik daudz par lētu, cik mūsdienās tā ir par dārgu. Un 15. gadsimta vidū tai bija normāla cena.

Ir interesanti vērot, kā līdz pat labības cenai šis 15. gadsimta laika punkts izriet kā liels cilvēces pavērsiens. Un kādas tam bija sekas, ka tolaik labības cena bija taisnīga lielā daļā Eiropas? Senā dzimtbūšana, senā atkarība tolaik tieši ap 15. gadsimta vidu sāka daļēji izzust. Tad, lai iznīcinātu uznirstošo brīvību, ielauzās romiešu tiesības. Un poliskajā jomā, valstiskajā jomā mēs esam caurausti ar romiešu tiesībām, kā attiecībā uz garīgo mēs esam caurausti ar grieķisko garīgo un dvēseles struktūru. Mēs līdz šim brīdim neesam tiesību jomā spējuši radīt kaut ko citu kā tikai renesansi, romiešu tiesību renesansi. Mums mūsu sociālajā organismā ir grieķiskā garīgā struktūra, romiešu valsts struktūra.

Saimniecisko dzīvi nevar izveidot kā renesansi. Jo var pašsaprotami dzīvot pēc romiešu tiesībām, audzināt bērnus vai jauniešus pēc grieķu garīgās struktūras, bet nevar ēst to, ko ēda grieķi, jo tā mēs neiegūtu sāta sajūtu. Ekonomiskajai dzīvei jābūt pašreizējai. Eiropēiskās civilizācijas ekonomiskā dzīve ir trešais elements. Šajās trīs jomās, kas ir haotiski sajauktas kopā viena caur otru, mums ir jāievieš kārtība. Tas var notikt tikai caur trīsdaļīgo sociālo organismu.

Tādi cilvēki kā *Markss* un *Engelss* to redzēja ļoti vienpusīgi, kad atzina: vairs nav iespējams pārvaldīt ar garīgo dzīvi dzīvi, kas nāk no grieķiem; vairs nav iespējams dzīvot ar tiesisko valsti, kas ir nākusi no romiešu tiesībām. Mums atliek tikai ekonomiskā dzīve, viņi teica. Viņi vispār domāja tikai par ekonomiku. Nākotnē, teica *Engelss*, vispār drīkstēs pārvaldīt tikai preces un ražošanas procesus, bet ne cilvēkus. Tas ir tikpat vienpusīgi, cik pareizi – pareizi, bet briesmīgi vienpusīgi.

Ekonomika ir jānostāda pati uz sava pamata. Sociālā organisma saimnieciskajā iedalījumā ir jātiek vadītām tikai precēm un ražošanas procesiem. Tam ir jāklūst pašsaprotami. Bet, ja no sociālā organisma izmet ārā agrākā veida tiesisko dzīvi un garīgo dzīvi, tad tās ir jādibina jaunā veidā. Tas nozīmē, ka līdzās saimnieciskajai dzīvei, kas pārvalda preces un vada ražošanas procesus, mums tai līdzās ir vajadzīga demokrātiska valstiskā dzīve, kas ir balstīta cilvēku vienlīdzībā. Mums ir nepieciešama ne tikai romiešu tiesību renesanse, mums ir nepieciešama jaunas valstiskās dzīves piedzimšana uz cilvēku vienlīdzības bāzes. Un mums ir vajadzīga ne tikai garīgās dzīves renesanse, kāda tā ir iestājusies jaunāko laiku sākumā, mums ir nepieciešama garīgās dzīves izveidošana no jauna, jaunradīšana. Un mums ir jāapzinās, ka mums ir jānostājas šīs garīgās dzīves jaunradīšanas priekšā.

Un ar to, kas dziļākajā nozīmē dzīvo jauno laiku cilvēces attīstībā, ir saistīts tas, kas bija jāizrunā dēļ sociālā organisma trīsdaļīguma prasībām. Tā nav nekāda iedoma, tas ir tas, kas ir piedzimis no mūsu laika dziļākajām nepieciešamībām; tas ir tas, kas vis eminentākajā nozīmē atbilst tagadnei. Ir cilvēki,

daudzi cilvēki, kuri saka, ka viņi to nesaprotot, tas esot grūti, ļoti grūti. Vācijā es tiem cilvēkiem, kuri vienmēr atkal runā par to, ka šīs lietas esot grūti saprotamas, saku, ka es šīs lietas, protams, nošķiru no tā, ko ir bijis ierasts saprast pēdējos četros līdz piecos gados. Bija viegli saprast lietas, kuras es nesapratu – tā es teicu – lietas vienkārši bija jāpavēl saprast. Lielajam štābam vai citai instancei bija jāpavēl, ka lietas ir jāsaprot, tās pat tika ierāmētas. Tās tika saprastas, jo bija pavēlēts tās saprast; tagad galvenais ir kļuvis tas, ka kaut kas ir jāsaprot no brīvas cilvēka dvēseles. Tam ir nepieciešams, lai dvēsele pamostos; tā tik maz to vēlas. Bet tas ir galvenais. Tā nav lietas nesaprotamība, bet vēl nepietiek esošās gribas un drosmes, tās vēl trūkst, lai ieskatītos šajā realitātē. Tas ir pilnīgi dabiski, ka tam, kas ir sakāms cilvēcei pilnīgi jaunās skaņās, ir jābūt ietvertam citādākos teikumos, nekā tādos, pie kā cilvēki ir pieraduši līdz šim. Jo mūs aptver trīs citas lietas, nevis tas, par ko tiek runāts šajā trīsdaļīgumā.

Šis trīsdaļīgums prasa garīgās dzīves atjaunošanu tā, lai cilvēki patiešām sajustu sava dvēseliskā kopsakarību ar objektīvi garīgo dzīvi. Tā pagaidām cilvēkiem nav. Jo kad cilvēki šodien runā, tad viņi lielākoties runā frāzēs. Kādēļ tiek runāts frāzēs? Frāzēs runā tad, ja nezina nekādu kopsakarību ar to, ko frāzēm vajadzētu nozīmēt. Tādēļ ka cilvēkiem trūkst kopsakarības ar garīgo dzīvi, viņu vārdi ir kļuvuši par frāzēm.

Par tiesībām pēdējos gados ir ticis runāts daudz, par tiesību atjaunošanu cilvēcē, civilizētajā cilvēcē. Cik tālu cilvēki attiecībā uz tiesībām ir no realitātes, to pietiekami parāda tagadnes notikumi. Līdz šim, dabiski, ir strīdējušies nevis par tiesībām, bet gan par varu, bet runāts tika it kā par tiesībām.

Par ekonomiku: nebija nekādi ideju, lai aptvertu ekonomisko dzīvi, tādēļ fakti norisinājās paši par sevi. Tas ir bijis raksturīgi ekonomikai, ka ļaudis ir ražojuši un ražojuši, tieši tā, kā es toreiz pavasarī Vīnē 1914. gadā teicu, kad nosaucu šo ražošanu par sociālu vēža iekaisumu: tiek ražots un ražots, un preces tiek izmestas tirgū, un visai ekonomiskajai aprītei bija jānotiek pašai no sevis, tā nebija ideju pārvaldīta. Haotiska, bezplāna ekonomiskā dzīve; tiesiskā dzīve, kas ir tikai varas dzīve; garīgā dzīve, kas ir pagrimusi līdz frāzei: tas ir tas trīsdaļīgais iedalījums, kāds mums, pamatā ņemot, ir bijis. No šī trīskāršā iedalījuma mums ir jātiek ārā. Un mēs tiksim ārā tikai tad, ja pratīsim uztvert nopietni to, kas tieši ir domāts ar trīsdaļīgumu.

Bet redzat, tas ir saistīts ar to, ka, pamatā ņemot, tas var tikt saprasts tikai tad, ja atgriežas pie antropozofiski orientētās garazinātnes. Tas radīja nepatīkamu noskaņojumu, kad es reiz publiskā lekcijā pirms dažām nedēļām izteicu teikumu, taču tas bija dziļš, īsts ieskats. Es teicu: tagadnes vadošās, virzošās aprindas vairs nedrīkst paļauties uz savām smadzenēm, kuras ir dekadentas (*dekadence - pagrimums, kas seko pēc kulminācijas*). Jums ir jāpaceļas spārnos, lai apjēgtu to, kam smadzenes nav vajadzīgas, kam ir vajadzīgs ēterķermenis. Jo domām, kas tiek aptvertas antropozofiski orientētajā garazinātnē, smadzenes nav vajadzīgas. Vadošām, virzošām aprindām, šī laika buržuāzijai vajadzētu pieņemt, jau savas fizioloģiskās attīstības dēļ, nodošanos garīgai izziņai, piekopt kaut ko, ko var piekopt arī ar dekadentām smadzenēm.

Proletariāts tiecas uz augšu. Viņiem ir vēl nenolietotas smadzenes. Citrons vēl nav pilnībā izspiests; tur smadzenēs parādās vēl kaut kas no atavistiskā. Tādēļ proletariāts vēl šajos laikos saprot to, kas tiek teikts lietu jaunākās kārtības nozīmē. Un mūsdienās tās lietas ir tādas, ka, pamatā ņemot, šīm lietām būtu pieejams viss proletariāts, tikai ne vadoņi, jo tie ir pārvērtušies par buržuāziju; tie ir lielāki stirnbuki nekā īstie stirnbuki. Viņi ir pārņēmuši mietpilsonību, un viņi to ir izveidojuši par zināma veida augstu kultūru. Bet no otras puses pastāv briesmīga paklausība. Šai paklausībai – tai ir vispirms jātiek lauztai. Agrāk šajā jomā nebūs nekāda labuma.

Jūs redzat, šīs lietas jau tagadnē ir komplicētākas, nekā parasti to iedomājas, un tās ir tādas, ka, pamatā ņemot, tikai iesvētīšanas zinātne var novest pie tagadnes sociālo problēmu reālas aptveršanas. Jūs redzat trīs jēdzienus: jūs tos varat atrast arī manā grāmatā «Sociālā jautājuma centrālie punkti un

tagadnes un nākotnes dzīves nepieciešamības», kuru gan es esmu uzrakstījis ne tikai antropozofiem, bet plašākai publikai. Tur jūs atrodat trīs tagadnes sociālās dzīves svarīgus jēdzienus. Tur ir preces jeb ražojuma, mantas jēdziens, kas ir saimnieciskajai dzīvei. Nākamais svarīgais jēdziens ir darba jēdziens. Un trešais svarīgais jēdziens ir kapitāla jēdziens. No šiem trim jēdzieniem pamatā ir atkarīga tagadnes sociālā izzīņa.

Ko gan cilvēki visu nav sarunājuši sociālajā zinātnē, lai izskaidrotu šos trīs jēdzienus! Kurš zina, kas viss it īpaši 19. gadsimta otrajā pusē ir ienācis prātā tautsaimniekiem zinātnē, lai šos trīs jēdzienus – prece, darbs un kapitāls – izskaidrotu, tas zina, kas ir paveikts šajā neiespējamajā zinātnē, jo ar visu šo zinātņi nepietiek. Es nesen jau minēju kādu jauku piemēru. Slavenais profesors *Lujo Brentano*, tagadnes Viduseiropas nacionālās ekonomiskās zinātnes spīdekļis, nesen ir uzrakstījis kādu rakstu, ko sauc: «Uzņēmējs». Tur viņš attīsta uzņēmēja īpašības, trīs uzņēmēja īpašības. Es gribu minēt tikai trešo uzņēmēja īpašību *Brentano* izpratnē. Šī trešā pazīme ir, ka ražošanas līdzekļus pielieto uz sava rēķina un riska. Vai nav tiesa, uzņēmējs ir ražošanas līdzekļu īpašnieks un uzņemas ražošanu tirgum uz sava rēķina un riska. Bet tagad labā *Brentano*, kurš ir tagadnes universitāšu tautsaimniecības spīdekļis, jēdziens ir tā samudžināts, ka *Lujo Brentano* tajā pašā rakstā laimīgi izsecina, kurš vēl ir uzņēmējs, izņemot fabrikantu un uzņēmuma īpašnieku: proti, tas ir modernais strādnieks. Modernais strādnieks ir uzņēmējs, jo viņam taču ir ražošanas līdzekļi, proti, viņa paša darbaspēks, un to viņš piedāvā tirgū uz sava rēķina un riska. *Lujo Brentano* kunga jēdziens par uzņēmēju ir tik skaidrs, ka arī strādnieks nonāk uzņēmēju skaitā. Tik atjautīga, redzat, ir šodienas ekonomiskā zinātne! Tur nāk smieklī. Bet līdz šiem smieklīem šodien vēl nevar pat uzkārpīties, jo universitātes vēl joprojām ieņem vadošo vietu garīgajā dzīvē. Bet universitātes rada šīs lietas nacionālās ekonomikas jomā. Un to negrib atzīt, tam nepietiek drosmes, lai atzītu, ka šajā jomā tiek ražotas smieklīgas blēņas. Šīs lietas ir vienkārši briesmīgas.

Bet šīm lietām ir noteikti jātiek uzmanīgi apskatītām; un ir jātiek pajautātam: no kā tas rodas, ka tieši par sociālajiem jēdzieniem, kas šajā laikā kļūst par degošiem dienas jautājumiem, ka tieši par sociālajiem jautājumiem ar visu zinātņi nepietiek? Es būtu gandarīts, ja varētu jums pastāstīt vairāk par šo jautājumu savas uzturēšanās laikā šeit. Šodien es tikai gribu pateikt, es gribētu īsi paskaidrot, kāpēc tas tā ir.

Lai cik tīri ekonomisks jautājums nebūtu preces jēdziens, tas nevar tikt izveidots ar parasto zinātņi. Jūs nevarat nonākt līdz preces jēdzienam, ja neliekat pamatā imaginatīvas atziņas. Jūs varat apjēgt preces jēdzienu tikai, ja pamatā liekat imaginatīvas zināšanas. Un jūs nevarat apjēgt darbu sociālajā, ekonomiskajā nozīmē, ja neliekat pamatā inspirētas atziņas. Un jūs nevarat definēt kapitālu, ja neliekat pamatā intuitīvas zināšanas.

Preces jēdziens prasa imagināciju;
Darba jēdziens prasa inspirāciju;
Kapitāla jēdziens prasa intuīciju. (1.tāfeles zīm.)

Un, ja šie jēdzieni netiek formulēti šādi, vienmēr sanāk tikai juceklīgas blēņas.

Tas īpaši parāda, kāpēc ir jāiznāk juceklīgām atziņām. Kādēļ *Lujo Brentano* definē kapitāla jēdzienu, kas sakrīt ar uzņēmēja jēdzienu tā, ka strādnieks viņam arī iznāk kapitālists, proti, uzņēmējs? Jo viņš dabiski ir ļoti atjautīgs tagadnes kungs, bet viņam nav ne jausmas par to, ka, lai iegūtu reālu kapitāla jēdzienu, ir nepieciešama intuitīva izpratne!

Protams, tas izveidojas pa apkārtceļu. Bībele nedaudz norāda uz šo apkārtceļu, runājot par kapitālismu kā par mamonismu (*Svētajos Rakstos Mateja evaņģēlija 6. nodaļas 24. pantā ir pieminēts mamons: "Neviens nevar kalpot diviem kungiem: vai nu vienu tas ienīdīs un otru mīlēs, vai arī vienam izdabās un otru nicinās. Jūs nevarat kalpot Dievam un mamonam." (Mt 6:24) Vārds "mamons" ir skaidrots — manta, kas ieņēmusi Dieva vietu. /Kārlis Balodis/*). Tur gan kapitālisms tiek saistīts ar

īpaša veida garīgumu. Bet garīgumu var izzināt tikai caur intuīciju. Ja grib izzināt kapitālismā darbojošos garīgumu, mamonismu, tad ir vajadzīga intuīcija. Un Bībelē tas jau ir pateikts. Bet mūsdienās mums ir vajadzīga tāda pasaules atziņa, kas to paceltu modernajā.

Šīs lietas, kurās mūslaikos vēl tiks uzskatītas par kaut ko ērmutu, ir jāmēģina izprast ļoti lietišķi. Bet reāli lietišķas atziņas šajā jomā visā radīs nepieciešamību cauraust sociālos uzskatus ar īstu, patiesu garazinātņi. Tas ir tas, kam tiešām ir šajā laikā jātiek uzspiestam objektīvas dzīves novērotājam. Atcerieties paši, ja bijāt tur, kādu pārdomu cienīgu jautājumu, kas tika uzdots Bāzeles Bernoulliānumā kādā lekcijā pirms manas aizbraukšanas, kur kāds cilvēks diskusijā izmeta jautājumu: kā var nonākt līdz tam, lai Ļeņins kļūtu par pasaules valdnieku? Jo viņš nesaskatīja nekādu glābiņu, pēc viņa uzskatiem, pirms Ļeņins nekļūs par pasaules valdnieku. – Padomājiet, kādu milzīgu apjukumu tas nozīmē! Tas nozīmē to, ka tie cilvēki, kuri šajā laikā uzvedas visradikālāk, ir visreakcionārākie. Viņi grib sociālismu; pirmām kārtām vajadzētu socializēt varas apstākļus; bet viņi grib sākt sociālismu ar Ļeņina universālo ekonomisko monarhiju! Viņiem pat neienāk prātā sākt socializēt varas attiecības. Tik groteskas šajā laikā parādās šīs lietas! Šādas lietas tiešām paliek pārdomās, ja tiek pateikts: Ļeņinam vajadzētu kļūt par pasaules valdnieku. Bet tādas tās lietas pašlaik ir. Cilvēkiem, kuri domā, ka viņiem ir vislabāk izskaidrotie jēdzieni, ir visačgārnākie jēdzieni; un šajā jomā nevarēs nonākt līdz nekādai skaidrībai, ja neielaidīsies tajā, lai meklētu šo skaidrību garazinātņē.

OTRĀ LEKCIJA

Dornaha, 1919. gada 10. augusts

Grieķu un romiešu dvēseliskās konstitūcijas atbalsis tagadnē. Industriālisms un jauna griba no gara.

Ja grib saprast, kas ir antropozofiskās garazinātnes uzdevums tagadnē un tuvākajā nākotnē, tad, kā mēs to dzirdējam pirms kāda laika un atkal arī vakar, ir jāievēro, kādu raksturu ir pieņēmusi cilvēces attīstība tieši kopš 15. gadsimta vidus. Galu galā viss, kas notiek tagadnē, ir atkarīgs no tā, ka kopš 15. gadsimta vidus cilvēcē dzīvo tieksme kā atsevišķai cilvēciskai individualitātei nostāties personības virsotnē, kļūt par veselu personību. Kas tāds nebija iespējams un tas arī nebija cilvēces uzdevums mūsu pēcatlantiskās cilvēces attīstības agrākajos laikmetos. Ja grib saprast to lielo pagrieziena punktu, kura laikā mēs tagad dzīvojam, tad ir precīzāk jāapskata tādas lietas, kādas ir tās, ko es vakar atkal raksturoju.

Es jums teicu: Mums mūsu garīgajā dzīvē joprojām ir grieķiskā dvēseles konstitūcija. Veids, kā mēs veidojam savas domas, veids, kādā esam pieraduši domāt par pasauli, faktiski ir grieķiskās dvēseles konstitūcijas atbalss, izskaņa. Un veids, kā mēs šajā laikā esam pieraduši uzlūkot tiesības un visu to, kas ir saistīts ar tiesībām, tā ir romiešu dvēseles konstitūcijas atbalss. Mēs joprojām uzlūkojam savu valsti kā tādu veidojumu, kāds, pamatā ņemot, bija romiešu reihs. Un tikai tad, kad tiks atzīts, kā šajā haotiskajā tagadnē ir jāielaužas sociālā organisma trīsdalījumam, tikai tad varēs skaidri izzināt un skaidri gribēt.

Grieķiskā dvēseles konstitūcija, to galvenokārt nosaka tas, ka Grieķijā viseminētākajā veidā pastāvēja tas, kas bija toni uzdodošs vispār vēsturiskajā attīstībā līdz 15. gadsimta vidum. Grieķu teritorijā dzīvoja pakļautie iedzīvotāji un iekarotāji, tie, kuri piesavinājās zemi un kuri, atsaucoties uz savu asins izcelsmi, noteica arī senās Grieķijas garīgumu. Tā ka nekādi nevar izprast senās Grieķijas dvēselisko konstitūciju, ja uzmanīgi neaplūko to, ka tur tika uzskatīts par attaisnotu domāt par sociālajām cilvēku attiecībām tā, kā tas izrietēja no ārisko iekarotāju asiņu savdabības. Dabiski, ka jaunāko laiku cilvēce ir izaugusi pāri tam, kas bija pamatā tur grieķiem. Grieķiem bija vienkārši pašsaprotami, ka ir otrās šķiras cilvēki, ka bija cilvēki, kuri zināmā mērā pielūdza Merkuru, un bija cilvēki, kuriem bija jāpielūdza Zevs. Šīs divas cilvēku klases bija stingri nošķirtas viena no otras. Bet par pasauli un tās dieviem domāja tā, kā dēļ savas asins izcelsmes bija jādama iekarotāju tautai. Visu noteica tas, kas bija izrietējis no iekarotās tautas un iekarotāju tautas sadursmes. Kurš precīzāk ieskatās tajā, kas šodien dzīvo cilvēkos mūsu sociālajā tagadnē, tas sapratīs, ka pēc savām sajūtām, pēc tā, kas zemāpzināti dzīvo mūsu dvēselēs, mēs vairs neatzīstam šo pasaules uzskata aristokrātismu; bet šis aristokrātisms pasaules uzskatā vēl turpina dzīvot mūsu idejās, mūsu jēdzienos, it īpaši tad, ja esam ieguvuši izglītību augstākās skolās. Augstākā skola, proti, ģimnāzija izveido visu, kas pieder mācībām tā, ka tā ir tikai renesanse, grieķu kultūras izskaņa. Un it īpaši augstskolas, izņemot tehniskās un lauksaimniecības augstskolas, kuras nākas veidot pēc jaunās dzīves, pēc to ārējās struktūras diemžēl arī tiek kopētas no tā, kas kā augstskolu sistēma ir pārņemts no Grieķijas. Tieši augstu vērtējot grieķu kultūru tās pastāvēšanas laikā un tās pastāvēšanas laikam, no otras puses ir jābūt pilnīgā skaidrībā par to, ka mūsu laikam kļūst arvien nepanesamāk, ka cilvēci vada tādas dvēseles, kuras savu jēdzienu, jēdzienu veidojumu konfigurāciju ir saņēmušas mūsu ģimnāziju vidusskolās. Un dabiski, ka visās vadošajās vietās mūsdienās vēl ir tie ļaudis, kuri savu jēdzienu veidojumu ir saņēmuši vidusskolās, ģimnāzijās. Bet mūsu laikā jau ir nepieciešams saprast to, ka ir lielo, nevis mazo norēķinu, laiks un ka par šādām lietām ir jādomā lietišķi, nevis jāturas pie senajiem domāšanas ieradumiem.

Jūs zināt, ka pēc tam tas, kas grieķu kultūrā bija izveidojies no asiņu iedalījuma, romiešu kultūrā ir kļuvis abstrakts. To es šeit reiz jau esmu pieminējis. Ja grieķu sociālā iekārta – ko tomēr nevar saukt

par valsts iekārtu – pilnībā bija izcēlusies, izveidojusies no asins piederības, šī asinīs balstītā sistēma nepārgāja romiešu kultūrā. Uz romiešu kultūru pārgāja tieksme iedalīt tā, kāds bija iedalījums Grieķijā; bet šī iedalījuma cēloni asinīs vairs nejuta. Un, kamēr nevienam seno laiku grieķim pat prātā neienāca šaubīties par to, ka ir «zemākas» šķiras cilvēki, iekarotās tautas cilvēki, un ir «augstākas» šķiras cilvēki, ārieši, romiešiem tas tā nebija. Romiešu impērijā galu galā apziņā spēcīgi dzīvoja pārlicība, ka sociālās sistēmas iedalījumu nes vara, spēks. Jums kaut vai jāatceras tas, ka galu galā romieši savu izcelsmi izsekoja līdz tai laupītāju sanāksmei Romas tuvumā, kas bija sasaukta, lai kā laupītāju banda dibinātu Romu; ka Romas dibinātāju zīdīja ne jau ar maigo mātes pienu, bet gan, kā jūs zināt, ar meža zvēra, vilcenes pienu.

Tās visas ir lietas, kas ir tikušas uzņemtas romiešu iekārtā un kas noveda pie tā, ka Romā viss, kas bija sociālais iedalījums, bija iedalīts vairāk pēc abstraktiem jēdzieniem. Tādēļ no romiešu dvēseles konstitūcijas ir nācis tas, kas mums ir palicis attiecībā uz tiesību un valsts jēdzieniem.

Redzat, pie šādiem stāstiem, man vienmēr nāk atmiņā kāds sens draugs. Es viņu iepazīnu, kad viņš bija jau diezgan vecs. Viņš jaunībā, 18 gados, bija iekarojis kādas meitenes sirdi, bija, tā sacīt, slepenībā ar viņu saderinājies, bet viņiem abiem nekā nebija, viņi nevarēja precēties un tādēļ gaidīja, palika uzticīgi viens otram. Viņam bija 18 gadi, kad viņš saderinājās un kad viņš varēja sākt domāt par precībām, viņam bija jau 64 gadi, jo tad viņš beidzot bija iemantojis tik daudz, ka uzskatīja, ka nu varētu uzdrošināties spert šādu soli. Tad viņš devās atpakaļ uz savu dzimto vietu, tas bija Zalcburgas tuvumā un gribēja precēt savu pirms tik ilga laika izredzēto. Bet raug, baznīca un mācītāja māja bija nodegusi, un viņa kristāmzīme vairs nebija dabūjama. Nekur nebija ierakstīts, kur šis vīrs ir kristīts, tādēļ neviens neticēja pat tam, ka viņš ir piedzimis. Es vēl spilgti atceros, kā pienāca viņa vēstule. Es tolaik dzīvoju Vīnes-Noištates tuvumā, kad pienāca vēstule no viņa, un šajā vēstulē viņš teica – viņš tolaik bija nodarbināts Vīnes-Noištātē, bet bija aizceļojis uz savu dzimto vietu Zalcburgas tuvumā – un šajā vēstulē viņš rakstīja: Jā, man šķiet diezgan acīmredzami, ka es esmu piedzimis, jo es taču te esmu; bet šie ļaudis te netic, ka es esmu piedzimis, jo nav taču kristāmzīmes!

Man reiz bija arī saruna ar kādu advokātu, kurš teica: jā, kad notiek process, mums nemaz nav tik svarīgi, vai tāds cilvēks pastāv vai nē, mums ir vajadzīga tikai dzimšanas apliecība.

Redzat, šādus stāstu vienmēr atkal nākas atcerēties, jo šur vai tur, dabiski, nākas ar tik groteskām lietām sastapties. Bet arī noskaņojums, kas dzīvo šādos stāstos, galu galā parāda, ka visa mūsu publiskā dzīve vēl ir tikusi veidota, balstoties romiešu iekārtā, vienā jomā vairāk, citā jomā mazāk. Vai tad nav tiesa, ka mūsdienās tu neesi pasaulē pilsonis tādēļ, ka esi piedzimis kā cilvēks un esi te kā cilvēks, bet gan pilsonis pasaulē tu esi ar to, ka vienā vai otrā vietā esi atzīts par pilsoni un ierakstīts reģistros. Šīs lietas visas ir izskaidrojamas no romiešu sistēmas. Asins piederība ir pārgājusi uz reģistratūru.

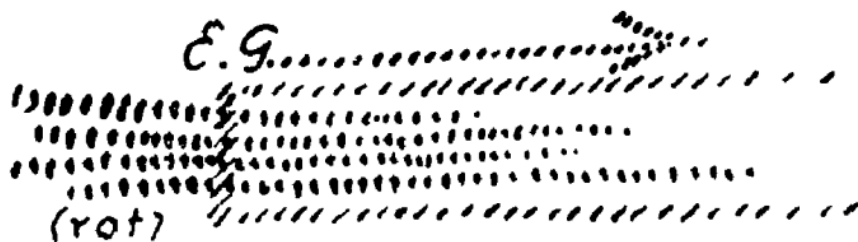
Tas noved pie tā, ka mūsu dienās, kad šīs lietas ir nonākušas dekadencē, pagrimumā, daudzi cilvēki vispār vairs nedomā, ka viņi ir ko vērti ar to, kas viņi ir kā cilvēki, bet tic, ka viņi ir kaut ko vērti tādēļ, ka ir ierindoti kaut kādā ierēdņu hierarhijā, tādēļ, ka viņiem ir šāds vai tāds ierēdņa rangs. Cilvēkam daudz labāk patīk būt kaut kam bezpersoniskam pēc romiešu tiesību jēdzieniem, nekā personībai. Bet tagad kopš 15. gadsimta cilvēcē neapzināti, zemapzināti ir tieksme visu veidot ar personību spicē. Tas mums apliecina, ka attiecībā uz mūsu garīgo dzīvi un attiecībā un mūsu tiesisko dzīvi laiki ir novecojuši, ka mums attiecībā uz šīm abām ir nepieciešama atjaunotne, īsta atjaunošanās. Tas, kam vajadzētu sevi apliecināt kā atjaunošanos cilvēku dvēselēs, ir saistīts ar daudziem dziļākiem cilvēces attīstības impulsiem kopumā.

Atsauciet vēlreiz dvēselē to, ka kopš 15. gadsimta vidus jaunāko cilvēces attīstību attiecībā uz izziņu īpaši piepilda dabaszinātniskais domāšanas veids, un galvenokārt tas dabaszinātniskās domāšanas veids, kas balstās abstraktos dabas likumos, kas balstās jutekliskos novērojumos un domās, kādas tiek

veidotas par šiem jutekliskajiem uzskatiem. Negrib atzīt par derīgu neko citu, kā tikai to, kas nāk no šiem jutekliskajiem vērojumiem, un to, kādas domas ir izdomātas par šiem jutekliskajiem vērojumiem. Vakar – es to pieminēju arī pirms manas pēdējās aizbraukšanas no šejienes – es atkal pievērsu jūsu uzmanību tam, ka šajā laikā ir pietiekami daudz cilvēku, kuriem ir likumīga uztvere, ka ar šādiem uzskatiem par dabu, kādus mēs apgūstam tikko aprakstītajā veidā, var nonākt tikai pie galīgi rēgainas ainas par dabu. Tas, ko dabas pētnieks sev izveido kā priekšstatu par pasauli, ir šīs pasaules rēgs, tā nav reālā pasaule. Tādēļ mums ir jāsaka: cilvēce kopš 15. gadsimta vidus ir spējusi izveidot spokainu pasaules ainu attiecībā uz vienu tās pusi. Bet iesvētīšanas zinātnei aiz tās slēpjas vēl kaut kas ļoti dziļš, un arī to mums reiz ir jāpaceļ dvēseles priekšā.

Redzat, juteklisku vērojumu kā tādu nevar nekādi koriģēt; pat uzskatot to par «maja» vai kaut ko tādu, dziļākam pasaules uzskatam tas ir vienalīdzīgi. Jutekliskajā vērojumā pašā neko nevar koriģēt; tas ir tas, kas ir. Sarkana puķe ir sarkana puķe; ir pilnīgi vienalga, vai mēs to uzlūkojam kā maja vai kā realitāti, tā ir tā, kas tā ir. Un tā visi jutekliskie vērojumi ir tas, kas tie ir. Diskusijas sākas tikai tajā acumirkļī, kad mēs sākam veidot domas par šo juteklisko vērojumu, kad mēs sākam šo juteklisko vērojumu uzskatīt par šo vai to, interpretēt šādi vai citādi. Tikai tad sākas grūtības. Un kāpēc tad sākas grūtības? Tās sākas tā iemesla dēļ, ka tie jēdzieni, kādus mums kā cilvēkiem kopš 15. gadsimta ir jāveido, ir citādāki jēdzieni nekā agrākie cilvēces jēdzieni. To mūsdienu vēsturē, kas ir «fable convenue» («saskaņotā fabula»), kā es bieži esmu teicis, galīgi neapskata pareizajā nozīmē. Kuram ir iespēja iedziļināties cilvēces jēdzienos pirms 15. gadsimta vidus, tas zina, ka šie cilvēces jēdzieni bija pilni iekšēja tēlainuma, ka šie jēdzieni patiesībā bija imaginācijas. Jēdzienu abstraktums – tas pastāv šādi, kā tas ir tagad, kopš 15. gadsimta vidus.

Kādēļ mēs kā cilvēce esam attīstījušies tā, ka kopš 15. gadsimta vidus mums ir šie abstraktie jēdzieni, par kuriem mēs mūsdienās esam tik lepni, kuros mēs vienmēr atkal un atkal virzāmies? Kādēļ mēs kā visa cilvēce attīstām šos abstraktos jēdzienus? Redzat, šiem abstraktajiem jēdzieniem, kurus mēs kā visa cilvēce veidojam, piemīt tāda īpatnība, ka tie gan tiek pielietoti jutekliskajai pasaulei mūsu priekšā, bet patiesībā tie vispār nav derīgi šai jutekliskajai pasaulei. Tie neder šai maņu pasaulei. Es savā «Filozofijas mīklas» izteicu to tādā veidā, ka toreiz sacīju: kā cilvēks veido izziņas jēdzienus par ār pasauli, tas ir blakusstrāvājums viņa dvēseles attīstībā. Tieši tāpat, kā, teiksim, it kā kāda sēkla zemē domātu, ka īstenībā daba ir paredzējusi, lai tā atkal kļūtu par augu; bet daudzas sēklas, graudus mēs samaļam miltos un apēdam kā maizi. Bet tas taču sēklai nav iepriekš noteikts! Tā ir blakusattīstība, ja mēs jautājam: vai graudos ir ķīmiskās sastāvdaļas, kas mums vajadzīgas ķermeņa uzbūvei? Tas nav dabā paredzēts; kviešu, rudzu graudu būtībā nav paredzēts mūs barot, bet gan no grauda radīt jaunus kviešus vai rudzus. Tāpat tas nav mūsu dabā, lai ar mūsu jēdzieniem, kurus mēs apgūstam kopš 15. gadsimta, uztvertu ār pasauli, bet no šiem jēdzieniem ir jārodas kaut kam citam, ja mēs pareizi izprotam to būtību. Šie jēdzieni, kurus cilvēki kopš 15. gadsimta vidus attīsta, ir ēnas tam, ko mēs, pirms esam nolaidušies lejā no garīgās pasaules caur ieņemšanu, esam piedzīvojuši garīgajā pasaulē. Lai jūs varētu to iztēloties, es jau bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību (tas tiek uzzīmēts):

Te ir piedzimšana vai ieņemšana (E.G), cilvēka dzīve virzās tā: ja varat to iztēloties, tad patiesībā mūsu jēdzieni, mūsu jēdzienu spēki, kas ir mūsos, ir atbalss, izskaņa tam, ko mēs piedzīvojam pirms

mūsu piedzimšanas vai ieņemšanas (skatīt zīmējumu). Un mēs faktiski nepareizi izmantojam savu jēdzienu sistēmu, piemērojot to ārējai maņu pasaulei.

Redzat, tas ir pamatā *Gētes* pasaules uzskatam. *Gēte* negrib dabas likumus izteikt ar jēdzieniem; viņš grib pirmfenomenus, tas ir, apvienotus ārējos vērojumus, jo viņam ir tāda sajūta, ka mūsu spējas veidot jēdzienus nevar tikt tieši pielietotas ārējai dabai. Mums ir jāizveido savas jēdzienu veidošanas spējas kā tīru domāšanu. Un, ja mēs to izveidosim kā tīru domāšanu, tā mums uzrādīs mūsu pirmsdzimšanas garīgo esamību. Mums īstenībā mūsu raksturīgā domāšana ir tam, lai šajā tīrajā domāšanā sasniegtu mūsu garīgo būtību, kura mums bija, pirms tikām ietērpti fiziskajā ķermenī. Un pirms cilvēce neapjēgs, ka domāšana tai ir tādēļ, lai apjēgtu sevi kā garu, īstenais piektā pēcatlantiskā laikmeta uzdevums cilvēku dvēselēs vēl nebūs ienācis. Mūsu dabaszinātne zināmā mērā tika iespiesta mūsu cilvēces liktenī, lai mēs paliktu pie tīrās dabas, nevis spekulētu par to, bet tikai izmantotu savus jēdzienus tā, lai mēs to uzlūkotu pareizajā veidā, bet tad pilnveidotu savus jēdzienus, lai skatītu, kādi mēs bijām kā gars, pirms caur apaugļošanas un piedzimšanu tikām ietērpti fiziskajā ķermenī. Bet cilvēki mūsu laikos vēl tic, ka viņiem ar savām jēdzienu veidošanas spējām ir tikai jāklasificē un tā tālāk ārējie jutekliskie vērojumi; viņi rīkosies pareizi tikai tad, kad domas, kādas tiem ir kopš 15. gadsimta vidus, pielietos garīgajai pasaulei, kurā viņi bija, pirms tika ietērpti fiziskajā ķermenī.

Tā piektā pēcatlantiskā laikposma cilvēks pats ir spiests pievērsties garīgajam, pirmsdzimšanas esamībai, un tā cilvēks vēl kaut kā cita dēļ ir novests īpatnējā situācijā, kuru viņam ir jāattīsta, kuru viņam ir jāturpina veidot tālāk. Paralēli taču virzās dabaszinātniski spokainais industriālisma vērojums. Es arī tam jau vakar pievērsu jūsu uzmanību. Un galvenais industriālismā ir tas, ka mašīna, industriālisma nesējs, ir garīgi caurspīdīga. Tur nekas nepaliek nesaprotams. Es vakar pievērsu jūsu uzmanību tam, kā pat minerālā kaut kas paliek necaurredzams, neizprotams; mašīna ir pilnībā izprotama, izpratnei caurspīdīga. Bet sekas tam ir tādas, ka cilvēka griba, kas pievēršas mašīnai, patiesībā nepievēršas realitātei, nepievēršas īstenībai. Mašīna, pamatā ņemot, ir himēra, iedomu tēls aptverošajai pasaules realitātei. Un industriālisms ienes mūsu dzīvē kaut ko tādu, kas cilvēka gribu padara bezjēdzīgu augstākā nozīmē. Tas būs dziļš trieciens, kad reiz jaunāko laiku cilvēcē pilnībā ienāks pārlicība, ka mašīna un viss, kas ar to nāk industriālisma veidā, padara cilvēka gribu bezjēdzīgu. Mēs šodien jau esam pienākuši mašīnu iedarbības kulminācijā, jo viena ceturtdaļa no tā, kas šajās dienās uz Zemes tiek radīts, tiek radīts nevis no cilvēku gribas, bet gan ar mašīnu spēku – ceturtdā daļa no tā! Tas nozīmē kaut ko ārkārtēju. Cilvēka griba vairs nedzīvo jēgpilni šeit uz Zemes.

Redzat, kad jūs lasāt kaut ko tādu kā, piemēram, *Rabindranata Tagores* runas, tad jums īstenībā šajās runās vajadzētu sajust kaut ko, kas eiropietim, ja viņš izmanto parasto eiropieša-saprātu, parasto eiropieša-intelektu, paliek nesaprotams. Tajā, ko saka izglītots aziāts, valda cits pamattonis, jo izglītotam aziātam šī eiropieša gara pielāgotība mašīnai vienkārši ir kaut kas pilnīgi nesaprotams, kaut kas bezjēdzīgs. Austrumniekam darbošanās caur mašīnu, caur industriālismu ir kaut kas bezjēdzīgs. Un tikpat bezjēdzīga austrumniekam – vienalga, vai Eiropā tam tic vai nē – ir mašīnu laikmetā dzemdētā eiropiešu politika. Arī ar to austrumnieks nesasaista nekādu jēgu. Kad izglītotais austrumnieks runā, tur pilnībā izpaužas tas, ka viņam šī viena ceturtdā daļa no notiekošā – to nedara Oriēta senie orientāli izglītotie cilvēki, bet faktiski tikai rietumnieki un viņu atdarinātāji, japāņi un tā tālāk – šī viena ceturtdā daļa no tagadnes cilvēku darba tiek sajūta kā bezjēdzīgs darbs, jo austrumnieks, kuram vēl piemīt daudz atavistisku uzskatu spējas, zina, ka visam, ko cilvēks iesūta mašīnā kā darbu, piemīt pilnīgi noteikta īpatnība. Kad cilvēks vada savu zirgu, kurš ir iejūgts arklā, pa aramo lauku un strādā ar zirgu, tad šim darbam ar zirgu, kur vēl līdzdarbojas dabas spēks, ir jēga, kas pārsniedz tiešo tagadni, šim darbam ir kosmiska nozīme. Kad lapsene būvē savu ligzdu, tad šai lapsenes būvei ir kosmiska nozīme. Kad cilvēks iedezina uguni, sitot kramu pret kramu, lai izlēktu dzirkstele, tad ar to aizdedzina aizdedzināmo kosu, lai iedegtu uguni, viņš ir saistībā ar dabu: tam ir kosmiska nozīme. Ar moderno industriālismu mēs no šīs kosmiskās jēgas esam izgājuši ārā. Tam

vairs nav nekādas kosmiskas nozīmes, kad mēs ieslēdzam savas elektriskās gaismas! No tā kosmiskā jēga ir ārā. Un kad jūs ieejat kādā modernā fabrikā, kas ir pilnīgi mašinizēta, tad tas ir caurums kosmosā, tai nav nekādas nozīmes kosmiskajā attīstībā. Kad jūs dodaties uz mežu, savācat malku, tad tam ir kosmiska nozīme, kas pārsniedz Zemes attīstību. Kad jūs uzlūkojat kādu moderno fabriku ar visu, kas tajā ir, tad tam nav nekādas nozīmes Zemes izveidē. Tajā tiek pārcelta cilvēciskā griba bez kādas kosmiskas jēgas. Apdomājiet, ko tas nozīmē. Tas nozīmē: mums kopš 15. gadsimta vidus ir jāattīsta izziņa, kas ir spokaina, kas pat netuvojas realitātei. Mēs arvien vairāk un vairāk izpildām tās darbības, kurām mēs izmantojam mašīnas; mēs arvien vairāk un vairāk izpildām industriālas darbības, un tas, ko mēs no savas gribas ieguldām šajā industriālajā darbībā, pasaules attīstībai ir bezjēdzīgi.

Cilvēka dabas priekšā nostājas liels jautājums: vai tas apstākļi, ka tas tā ir, ka mūsu atziņas ir spokainas, mūsu griba ir bezjēdzīga lielos apmēros, vai tam cilvēces attīstībai kopumā tomēr ir kāda jēga? – Jā, tam ir jēga, tam ir nozīmīga jēga. Jēga tam ir tāda, ka mums kā cilvēcei ar to jātiec atturētiem no pacelšanās pāri spokainajām zināšanām uz realitātes izzināšanu, uz to realitātes izzināšanu, kas neapstājas pie dabas aplūkošanas, bet gan ielaužas garīgajā, kas pastāv aiz dabas. Kamēr cilvēki līdz ar saviem jēdzieniem vienlaikus saņēma arī garu, viņi varēja visam ļaut notikt, viņiem nebija jāsaspringst, lai paši no sevis iekarotu garīgumu. Bet tagad jaunākajos laikos cilvēkiem ir palikuši tikai tādi jēdzieni, kas nesatur garīgo, bet iedīgli ir saglabājušies, lai aizstrādātos līdz garam, kā jau es teicu, cilvēkos ir tieksme no abstraktajām zināšanām izlauzties līdz reālai garīgā izziņai. Un kopš mums ir industriālisms ar tā bezjēdzīgumu, mums ir jāmeklē cita jēga cilvēka gribai. Un tādu mēs varam meklēt tikai, ja uzlidojam līdz tādām pasaules uzskatam, kas to, kas ir bezjēdzīgs – sauksim to par industriālismu – piepilda ar jēgu, smeļoties šo jēgu no garīgā, sev sakot: mēs meklējam sev uzdevumus, kas ceļas no garīgā. Agrāk tas nebija nepieciešams, jo griba varēja ņemt savus impulsus no garīgā instinktīvi, agrāk nebija īpaši jāpaceļas augstāk, lai gribētu garīgi. Šodien tas ir nepieciešami – īpaši piepūlēties, sasprindzināties, lai gribētu no garīgā. Un bezjēdzīgajai industriālajai gribai mums ir jāliek pretī jēgpilna, garīgajā balstīta griba.

Vakar es minēju jums piemēru par veidu, kā mums vajadzētu audzināt. Mums jāatzīst, ka līdz 7 gadu vecumam cilvēks jo īpaši attīsta savu fizisko ķermeni, ir atdarinātājs; mums tas ir jāpadara par audzināšanas pamatu. Mums no 7 līdz 14 gadu vecumam jāzina, ka mums ir jāattīsta cilvēks saskaņā ar autoritātes principu, un šī garīgā atziņa, kuru mēs gūstam, ja zinām, kā no 7 līdz 14 gadu vecumam attīstās ēterķermenis, šī garīgā atziņa mums ir jāpadara par audzināšanas būtības impulsu. Un mums ir jāzina, kā attīstās astrālais ķermenis no 14 līdz 21 gada vecumam, un šīs zināšanas mums ir jāpadara par izglītības sistēmas impulsu. Tad, tikai tad mēs gribam, izejot no garīgā.

Līdz 15. gadsimta vidum cilvēki instinktīvi gribēja garīgi. Pamatā pašlaik mēs ārējā dzīvē gribam pilnībā iestrādāties mašīnu, mehānismu pasaulē – pat politikā, kas valstis pakāpeniski ir padarījusi par mašīnām. Mums ir jātiecas atpakaļ pie garīgi dvēseliskas gribas. Bet tam mums ir jāpieņem garazinātnes ideja, piemēram, jāsāk audzināt, izglītot tā, ka pamatā liekam to, ko mēs zinām no garīgās pasaules izziņas, lai mēs audzinām tā, kā mums rāda antropozofiskā garazinātne. Ar šo spēcīgāko, apzinātāko gribas uzvēršanu, izejot no garīgā, mēs uzstādīsim pretstatu industriālisma bezjēdzīgajai gribai.

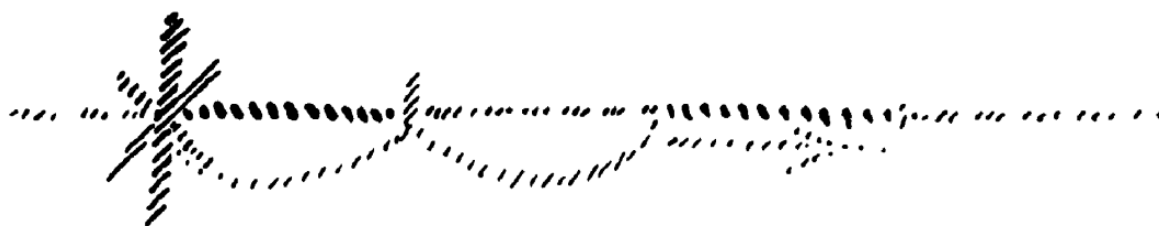
Tā nu mums šis industriālisms ar visu tā postošo ietekmi uz cilvēkiem un dvēseli ir dots, lai mēs šajā postā saņemtos līdz tam, lai gribētu garīgi. Un audzināšanā mēs vislabāk varam sākt gribēt garīgi, ja audzinām tā, kā būtu jāaudzina no garīgā un tā izziņas. Mūsu laikos ir jāpārdomā daudzas lietas. Bet tas prasa rūpīgi un intīmi izveidotu patiesības izjūtu. Mums šajā laikā ir jābūt skaidram, ka šai iekšējai patiesības sajūtai pakāpeniski ir jābūt tik pietiekamai arī tur, kur mēs vēl neesam raduši to pietiekami. Redzat, es domāju, ka dažs labs varētu būt pārsteigts, ja viņam teiktu: tev ir taisnība, ja tu īpaši godini *Rafaelu* viņa gleznu dēļ; bet, ja tu prasi, ka cilvēkiem vajadzētu gleznot kā *Rafaelam*, tad tu maldies.

Jo apbrīnot Rafaelu ir tiesības tikai tam, kurš zina, ka mūsdienās slikts ir mākslinieks, kurš glezno tā, kā gleznoja Rafaels: jo tad viņš neglezno tā, kā viņam tas būtu jādara pēc mūsu laika impulsiem. Tad cilvēks nejūt līdzīgu laiku, ja šīs lietas nesajūt tā, ka pilnībā caurcaurēm sajūt noteikta laika uzdevumus. Mūsu laikos ir nepieciešami apgūt intīmu, pavisam intīmu patiesības izjūtu šajā virzienā. Bet tagadnes cilvēce arī šajā ziņā iet cauri tieši pretējam; jo ir tāds iespaids, ka visur un visur patiesības izjūta ir dabūjusi sūci, nefunkcionē, ka mūsdienās pilnīgi baidās no tā, lai pareizo sauktu par pareizu, aplamo par aplamu, ka baidās no tā, lai melus atkal raksturotu kā melus. Šajā ziņā šodien var piedzīvot visbriesmīgākās lietas, un cilvēki ir vienaldzīgi pret tik šausmīgām lietām, ko var piedzīvot! Bet par to ir runa, ka, piemēram, izjūt tik patiesi, ka zina: Rafaela glezniecība vairs neiederas tagadnē, tā ir jāaplūko kā kaut kas pagājis – un arī apbrīnot to var kā kaut ko pagājušu. Tas mūsu laikā ir īpaši nepieciešams, lai mēs pievērstu uzmanību šādām lietām, kur mūs reiz no visdziļākajām dvēseles dziļēm pārņem impulss būt patiesiem. Man bieži ir jādomā par kādu skaistu vietu *Hermana Grimma* Mikelandželo dzīves aprakstā, kur *Hermans Grimms* runā par Mikelandželo «Pastaro tiesu». Kur viņš vienlaikus runā par to, cik daudz šādu «Pastarās tiesas» gleznu ir ticis uzgleznots tajā laikā, kur viņš runā par to, kā tajā laikā cilvēki pilnīgi reāli pārdzīvoja tā patiesību, kas tur bija uzgleznots uz sienas. Cilvēki dzīvoja šajās «Pastarās tiesas» gleznās kā patiesībā. Mūsdienās tādu gleznu kā Mikelandželo «Pastarā tiesa» īstenībā pat nevajadzētu apskatīt, neapzinoties, ka mēs nejūtam tā, kā tie cilvēki, kuriem Mikelandželo šo «Pastaro tiesu» uzgleznoja, ka mēs šo sajūtu esam pazaudējuši, ka augstākais mēs sev sakām: tajā gleznā ir attēlots kaut kas, kam mēs vairs neticam kā tiešai realitātei.

Apdomājiet taču, ka cilvēks ar šodienas apziņu, kurš nedomā, ka eņģeļi tiešām nolaižas lejā, vai tur tā saimnieko velni, kā attēlots Mikelandželo gleznā, šāds cilvēks tomēr citādi skatās uz šo gleznu, nekā cilvēks no tā laika, kuram Mikelandželo gleznoja, kurš šīs gleznas uzlūkoja kā realitāti savā priekšā. Bet tieši tad, ja kļūst skaidrs, ka tas, ko mūsdienu cilvēks sajūt Mikelandželo «Pastarās tiesas» priekšā, ir kaut kas pelēks, kaut kas abstrakts, tieši tad var justies iekšēji aicināts izjust līdzīgu visu dzīvīgumu tajos tēlos, kuri ir attēloti uz sienas «Pastarajā tiesā». Tad cilvēks tiek aicināts pajautāt sev: kā cilvēki no tā laikmeta – Mikelandželo gan gleznoja ceturrtā pēcatlantiskā laikmeta atplūdu laikā, bet viņš gleznoja ceturrtā pēcatlantiskā laikmeta garā, stāvēja uz abu šo laikposmu robežšķirtnes, es esmu reiz to iztirzājis savās mākslas lekcijās – kā cilvēki nonāca līdz tam, lai saskatītu gleznās tik varenas imaginācijas? Šis jautājums patiešām paceļas visā tā lielumā, ja apzinās, cik pelēks, cik nedzīvs ir tas, ko sajūt mūsdienu cilvēks šādas Mikelandželo gleznas priekšā. Un tad ir jāmeklē cēlonis: no kurienes tas, ka tolaik cilvēku dvēseles varēja uzlūkot Zemes beigās šādi? No kurienes radās šo gleznu kompozīcija?

Iemesls ir sekojošajā. Kristietības pirmsākumos, kopš tā laika, kad Golgātas mistērija ietiecās Zemes attīstībā, piešķīra Zemes attīstībai jēgu, tad vispirms bija jāatkāpjas dažām lietām, kas pastāvēja senajā veidā, tās cilvēcei atkal bija jāiekaro vēlāk. Tām pieder uzskats par atkārtotām šīs zemes dzīvēm. Ja attēlojam šo dzīvi grafiski (tas tiek zīmēts), tad cilvēka dzīve kopumā norisinās šādi:

Tafel 2

šīs zemes dzīve, dzīve garīgajā pasaulē; šīs zemes dzīve, dzīve garīgajā pasaulē un tā tālāk. Ka cilvēka dzīve aizplūst šādi, tāds bija seno laiku atavistiski instinktīvā pasaules uzskata saturs. Kristietībai bija vispirms jāierosina cilvēkā kas cits nekā tas, ko redzēja šī senā gudrība. Kādu līdzekli kristietība

iesākumā izmantoja? Tā ieveda cilvēka apziņā cilvēcisko dzīvi tikai līdz šim momentam (skat. zīmējumā krustu): tagadējo šīs dzīves dzīvi. – Iepriekšējā dzīve līdz pēdējai nomiršanai, bet arī cilvēks pirms piedzimšanas, pirms apaugļošanās: tikai ideja par dievību, nevis cilvēka individualitāte, tikai dievības ideja. Cilvēka priekšā bija tikai garīgā pasaule, no kuras viņš izceļas kā dievības ideja, kā īstens cilvēks sākoties tikai ar piedzimšanu. Tad pierindoja klāt dzīvi pēc nāves. Kristietības attīstīšanās sākuma laikā zināmā mērā tika «atlikta» skatīšanās augšup: dzīve starp nāvi un jaunu piedzimšanu, šīs dzīves dzīve, tad atkal dzīve starp nāvi un jaunu piedzimšanu, šīs dzīves dzīve un tā tālāk; cilvēku sajūtas tika ierobežotas, tikai skats uz cilvēka sākumu un tad uz dzīvi pēc nāves. Tas no otras puses sniedza līdzsvaru, radīja ainas par «Pastaro tiesu». Šīs ainas par «Pastaro tiesu» radās no tā, ka kristietībā vispirms šo pirmseksistences mācību, mācību par garīgo eksistenci pirms apaugļošanās un piedzimšanas, izskauda no cilvēka sajūtām. Mūsdienās no cilvēka dvēseliskajām dzīlēm plūst vajadzība atzīt šīs atkārtotās šīs dzīves dzīves. Tādēļ izbalē ainas, kas pievēršas tikai vienai šīs dzīves dzīvei un garīgai pasaulei pirms un pēc tās. Pastāv visintensīvākā vajadzība paplašināt to kristīgo pasaules uzskatu, kāds tas bija pirmajos laikos. Golgātas mistērija iedarbojās ne tikai tiem, kuri pieņem vienu šīs dzīves dzīvi, bet Golgātas mistērija ir spēkā arī tiem, kuri zina par atkārtotajām šīs dzīves dzīvē. Tagadnei ir nepieciešams šis paplašinājums. Un tā mums ir jābūt skaidram, ka mēs atrodamies tajā laika punktā, kad mums ir jāizmanto ierakstās jēdzienu izziņas spokainums, industriālisma izraisītais gribas bezjēdzīgums uzrāvienam pēc garīgās izziņas un pēc garīgā cauraustas gribas, kā es to attēloju; bet no otras puses arī, lai paplašinātu reliģisko apziņu par atkārtotām šīs dzīves dzīvē.

Visu pilno šī cilvēka apziņas paplašinājuma svarīgumu tagadnē, to tagadnes cilvēkam vajadzētu dziļi, dziļi ierakstīt dvēselē. Jo no tā, pamatā ņemot, ir atkarīgs, vai viņš tiešām prātīs dzīvot tagadnē un pareizajā nozīmē sagatavot nākotni. Pamatā ņemot, katrs tajā vietā, kurā viņš tagad dzīvē atrodas, var pielietot šo lietu. Un galu galā pat ārējā izziņa cilvēkus novedīs līdz tam, lai pieprasītu to, kas patlaban ļoti spēlējas cilvēka dvēseles dzīves zemapzinātos dziļumos, bet grūti uzskan augšup un ieskanas pilnajā apziņā. Redzat, visuzkrītošākais tagadējā dzīvē ir, ka šajā laikā apkārt staigā tik daudz saplosītu cilvēcisko dvēseļu, cilvēku dvēseles, kuras faktiski ir problemātiskas, kuras īstenībā skaidri nezina, ko iesākt ar dzīvi, kuras vienmēr atkal un atkal jautā: ko tieši man būtu jādara, ko dzīve īsti ar mani domā? – kuri ķeras pie vienas vai otras lietas, taču negūst apmierinājumu. Arvien vairāk un vairāk kļūst cilvēku, kuri ir ar tik problemātisku dabu. No kurienes tas? Tas nāk no tā, ka mūsu izglītības sistēma ir nepietiekama. Mēs šodien izglītojam savus bērnus tā, ka nepamodinām viņos tos spēkus, kuri padara cilvēku stipru dzīvei: to, kas padara cilvēku stipru ar to, ka viņš ir atdarinātājs līdz 7 gadiem, kas viņu padara stipru ar to, ka viņš seko cienīgai autoritātei līdz 14 gadiem; ka viņš var pareizajā veidā attīstīt mīlestību līdz 21 gadam, jo vēlāk to vairs nevar attīstīt. Tas, kas cilvēkam pietrūkst tādēļ, ka spēki, kuriem noteiktos jaunības dzīves gados ir jātiek attīstīti, netiek pamodināti, tas padara viņus par cilvēku ar problemātisku dabu. To ir tikai jāzina!

Tādēļ man vakar bija jāsaka: ja patiešām grib nākotnes sociālo veidojumu, tad ir jāgrib šo lietu sagatavot tieši caur cilvēka audzināšanu. Tam ir nepieciešams šajās lietās rēķināties nevis ar maziem solīšiem, bet lielām lietām. Mūsu izglītības sistēma pakāpeniski ir kļuvusi tāda, it kā mēs tieši gribētu doties pie tā, ko es vakar raksturoju kā gara mehanizēšanu, dvēseles veģetarizēšanu, ķermeņu animalizēšanu.

Mēs nedrīkstam virzīties uz to. Mums tos spēkus, kuri var tikt attīstīti cilvēciskajā bērna dvēselē, ir jāattīsta spēcīgi, lai vēlāk cilvēks var smelties no savas attīstības bērnībā. Šodien viņš atskatās savā bērnībā, iejūtas savā bērnībā, un tad no savas bērnības nevar pasmelties neko, jo nekas nav ticis attīstīts. Bet mūsu audzināšanas principi ir pamatīgi jāmainās, ja mēs šajā punktā gribam trāpīt tieši pareizajā! Mums pirmām kārtām ir ļoti uzmanīgi jāieklaušās daudzās lietās, kad tagadnē tiek ļoti īpaši cildinātas, tiek cildinātas kā īpaši noderīgas.

Mums ir nepieciešams, nepārspīlējot pāri mēram, nevis ar piepūli, bet ar audzināšanas ekonomiju, sasniegt bērnos koncentrēšanos. To mēs varam tādā veidā, kāds ir nepieciešams šodienas cilvēkam, sasniegt tikai tā, ja mēs likvidējam kaut ko, kas mūsdienās vēl ir ļoti iemīļots: ja mēs skolās likvidējam nolādēto stundu plānu, šo nāves līdzekli cilvēcisko spēku patiesai attīstīšanai. Kaut reizi padomājiet, ko tas nozīmē: no 7 līdz 8 rēķināšana, 8-9 valodas mācība, 9-10 ģeogrāfija, 10-11 vēsture! Viss, kas tiek uzviļņots dvēselē no 7 līdz 8, tiek izdzēsts no 8 līdz 9 un tā tālāk. Šajās lietās mūsu laikos ir nepieciešams izprast to līdz pamatiem. Mēs vispār nedrīkstam vairs domāt, ka ir tādi mācību priekšmeti, lai tiktu mācīti «mācību priekšmeti»; bet mums ir jābūt skaidram: cilvēkā no 7 līdz 14 gadu vecumam ir pareizā veidā jātiek attīstītai domāšanai, jušanai un gribai. Ģeogrāfijai, rēķināšanai, visam ir jātiek izmantotam tā, lai pareizā veidā tiktu attīstīta domāšana, jušana, griba.

Mūsdienų pedagogijā daudz runā par to, ka ir jāattīsta individualitātes, ir jāieklausās dabā, kādām spējām vajadzētu tikt attīstītām. Tās visas ir frāzes! – jo visas šīs lietas var iegūt jēgu tikai, ja šo lietu pārrunā no garazinātnes; citādi tā paliek tikai frāze. Tādēļ nākotnē būs nepieciešams, ka mēs sev sakām, piemēram: noteiktam dzīves vecumam pirmām kārtām ir nepieciešams iemācīt kaut ko no rēķināšanas. Tam ir jāizmanto divi, trīs mēneši, lai priekšpusdienās mācītu rēķināšanu. Nevis pēc stundu plāna, kurā viss ir juku jukām, bet kādu laiku nodarbojas tikai ar rēķināšanu – tad dodas tālāk. Un iekārtot šīs lietas precīzi tā, ka tās tiek iestādītas tam, ko noteiktā laika punktā pieprasa cilvēka daba!

Redzat, kādi īstenībā ir uz nākotni strādājošas pedagogijas uzdevumi. Šīs ir tās pozitīvās problēmas, ar kurām šodien saskaras cilvēki, kuri nopietni domā par sociālo veidošanu. Par to vēl ir maz sapratnes. Tagad Štutgartē, pieslēdzoties mūsu līdzšinējai sociālajai darbībai, tiks veidota jauna skola, cik vien tas iespējams pašreizējās skolu sistēmas ietvaros. *Molta* kungs ir nolēmis savas fabrikas, Valdorf-Astorijas-fabrikas, bērniem nodibināt šādu skolu; citi bērni varēs pievienoties, bet iesākumā, dabiski, tikai ierobežots skaits. Pats par sevi saprotams, ka pagaidām vēl būs jārēķinās ar mācību mērķiem, kurus uzstāda tā saucamā valsts. Līdz šim gadam bērni būs jāved šur un tur, tātad būs jāslēdz kompromisi, bet tomēr būs iespēja iejaukties tajā, ko nu reiz jau pieprasa valsts, jo tā pēc šā laika sociālistiskajiem uzskatiem ir pavisam īpaši gudrs elks – būs jāiejaucas tajā, kas tiek pieprasīts no šīs puses, tajā, ko pieprasa patiesā cilvēka daba. Tas ir jāatzīst pirmām kārtām. Kurš mūsdienās domā par to, ka stundu plāns ir patiesās cilvēka audzināšanas slepkavība? Ir cilvēki, kuri šajā virzienā domā tā, ka gribētos teikt: pasaule stāv uz galvas un to ir jānoliek atkal uz kājām; ir cilvēki, kuri gribētu stundas vēl saīsināt, mācīt katru priekšmetu ik pa pusstundai vienu pēc otra. To pašlaik daži uzskata par ideālu. Vajag tikai iztēloties, kāds neiedomājams kaleidoskops veidojas, kad viens aiz otra nāk: reliģija, rēķināšana, ģeogrāfija, zīmēšana, dziedāšana! – galvā – tad tas izskatās tā, kā krāsainie stikliņi kaleidoskopā birst viens pār otru; tikai ārpusai «tas pēc kaut kā izskatās», jo tajā nav ne mazākās kopsakarības. Vienkārši negribas ticēt, ka šajos laikos ir nepieciešams domāt ne lielās lietās, ne mazās lietās, nav jābūt ne lieliem viedokļiem, ne aptverošiem viedokļiem. Šajā laikā var piedzīvot vienmēr atkal un atkal, ka cilvēki beidzot ir saņēmušies tā ērti pateikt: jā, ir vajadzīga revolūcija! Pat liela daļa mietpilsoņu šodien jau tic revolūcijai. Es nezinu, vai tā ir arī tieši šeit, bet ir plaši apvidi, kur liela daļa mietpilsoņu tic revolūcijas nepieciešamībai. Bet ja tad pie viņiem nāk ar tādām lietām, kā piemēram, ir aprakstīts manā grāmatā «Sociālā jautājuma centrālie punkti» par trīsdaļīgumu, tad viņi saka: to mēs nesaprotam, tas ir pārāk komplicēti. Jau *Lihtenbergs* gan ir teicis: ja satiekas galva un grāmata un atskan dobji tukša skaņa, tad vainīgai ne vienmēr ir jābūt grāmatai. Bet, vai nav tiesa, ļaudis šodien netic šīm lietām, jo pašizziņa ne vienmēr ir tas, kas visvairāk tiktu attīstīts dvēselēs. Tomēr mēs arī piedzīvojam, ka jau plašos apvidos mietpilsoņi tic revolūcijai. Bet tad viņi saka: nu jā, uz tik lielām lietām, uz tādām idejām nevar tāpat vien ielaisties, tev mums ir jāpasaka – kā būtu jāsocializē apavu izgatavošana, kā būtu jāsocializē aptiekas, ka tiks socializēts šis un tas; tev mums ir jāpasaka, kā es varēšu pārdot savas garšvielas šajā revolucionizētajā valstī.

Tad pakāpeniski var sākt pamanīt, ko šie ļaudis īstenībā domā par šo lietu. Tātad viņi domā, visam jātiek revolucionizētam – tam viņi pilnībā piekrīt – bet tā, ka viss paliek pa vecam, tā ka faktiski nekas nemainās. Kā mēs varam šo pasauli pilnībā pārmainīt?, dažs saka, bet tā, lai nekas nemainītos! Un tie, kas šajā ziņā ir visraksturīgākie, ir tieši tā saucamie intelektuāļi. Jā, tur var gūt pavisam īpatnēju pieredzi. Viena pieredze, ko bija jāgūst vienmēr atkal, ka varēja dzirdēt: jā, trīs daļas – autonomas universitātes, garīgai dzīvei jāpārvalda pašai sevi – no kā tad mēs dzīvosim? Kurš tad mums maksās algu, ja valsts mums vairs algu nemaksās?

Bet šīm lietām mūsu dienās ir jāieskatās acīs. Ir taču nepieciešams atkal un atkal neiet šīm lietām garām un pāri. Tieši šajā garīgās dzīves jomā ir jārada pārmaiņas.

TREŠĀ LEKCIJA

Dornaha, 1919. gada 11. augusts

Prece, darbaspēks, kapitāls. To attiecības ar imagināciju – brālība; inspirācija – vienlīdzība; un intuīcija – brīvība.

Tas, ko es pateikšu šodien, būs sava veida epizode. Es gribētu, kā jums jau paziņoju, īsi parunāt par trīs jēdzieniem. Par trīs jēdzieniem, kuri, pilnībā izprasti, vienlaikus izraisa ārējās sociālās dzīves izpratni. Es uzsveru: ārējās sociālās dzīves – jo šie trīs jēdzieni ir ņemti pilnībā no cilvēku ārējās mijiedarbības un sadarbības. Šie trīs jēdzieni ir prece, darbaspēks, kapitāls. Es jums jau esmu teicis, ka jaunāko laiku visu nokrāsu nacionālā ekonomika veltīgi nopūlas gūt pilnīgu skaidrību par šiem jēdzieniem. Tas nebija iespējams, kopš cilvēki ir iesākuši apzināti domāt tautsaimnieciski. Pirms piektā pēcatlantiskā laikmeta sākuma, tātad pirms laika apmēram 15. gadsimta vidū, vispār nevar būt runa par to, ka cilvēki savas savstarpējās sociālās attiecības būtu uztvēruši apzinātā veidā. Dzīve pagāja vairāk vai mazāk neapzināti, instinktīvi attiecībā uz to, kas starp cilvēkiem izspēlējās sociāli. Bet kopš šā laika cilvēkiem, jo šajā laikmetā veidojas apziņas dvēsele, bija arvien vairāk un vairāk apzināti jāpārdomā viņu sociālās attiecības. Un tā izveidojās visi iespējamie novirzieni un uzskati par cilvēku sociālo kopdzīvi. Tas sākās ar merkantilisma skolu, tad ar fiziokrātu skolu, ar *Ādamu Smitu*, ar dažādiem utopiskajiem strāvojumiem, *Prudonu*, *Furjē* un tā tālāk līdz jaunāko laiku sociāldemokrātijai no vienas puses un līdz jaunāko laiku teorētiskajai politekonomijai no otras puses. Ir interesanti jaunāko sociāldemokrātisko teoriju, kas balstās uz *Marksa*, *Engelsa* un citu darbiem, salīdzināt ar jaunāko teorētisko politekonomiju. Jaunākā teorētiskā politekonomija ir pilnīgi neproduktīva. Tā vispār nerada nevienu jēdzienu, kas varētu ieplūst sociālajā gribā. No modernās teorētiskās nacionālās ekonomikas samudzinātajiem, haotiskajiem jēdzieniem neiegūst neko, ja uzdod jautājumu šajā virzienā: kam ir jānotiek sociālajā ziņā? Jo šo teorētisko politekonomiju pilnībā aprij uzskati, kādi valda vispār jaunāko laiku zinātnē. Un jūs taču zināt, ka, neskatoties uz lielo, apbrīnas cienīgo dabaszinātņu progresu, kuru garazinātne nekādā ziņā nenoliedz, modernā teorētiskā zinātne faktiski apliecina noraidījumu jebkam, kas izplūst no garīgā. Un tā šī politekonomija grib tikai novērot to, kas notiek ekonomiskajā dzīvē. Bet tā, kas notiek ekonomiskajā dzīvē, novērošana ir kaut kas gandrīz neiespējams jaunākajos laikos tā iemesla dēļ, ka cilvēkiem, jo vairāk viņi šajā ziņā ir attīstījušies jaunākajos laikos, vispār vairs nav radušās idejas, kas varētu nest ekonomiskos faktus. Ekonomiskie fakti noritēja mehāniski paši no sevis; cilvēki ar domām tiem nesevoja līdzi. Tādēļ šo pasaules tirgus bezdomu faktu novērošana nevar novest pie likumiem un arī nenoved pie likumiem, jo mūsu tautsaimniecība ir prakse bez teorijas, bez uzskatiem, bez jēdzieniem, bez idejām. Un mūsu sociāldemokrātiskie centieni ir teorija bez prakses. Ņemta tāda, kāda tā ir, šī sociālistiskā teorija nekad nevar tikt pārcelta praksē; tā ir teorija bez ieskata praksē. Mēs modernajos laikos tieši ciešam no tā, ka mums no vienas puses ir saimnieciskā dzīve, prakse bez idejām, un no otras puses, tikai sociāldemokrātu teorija, bez iespējas īstenot šo teoriju īstajā saimnieciskajā dzīvē. Mēs šajā ziņā tiešām esam nonākuši cilvēces vēsturiskās attīstības pagrieziena punktā. Un jūs īstenībā to viegli apjēgsiet, jo sociālajai dzīvei ir jābūt pamatotai ar attiecībām starp cilvēkiem, kam ir jābūt pamatā tam, pēc kā cilvēki tiecas, ja grib nodibināt sociāli taisnīgu dzīvi, noteiktam nosakojumam. Un redzat, par to ir runa sociālā organisma trīsdalīgumā, ka tiek izsaukts noteikts noskaņojums, noskaņojums saderīgās sociālajās jomās. Bez šī noskaņojuma starp cilvēkiem sociālā dzīve pa īstam nevar uzplaukt. Un tieši ar šo noskaņojumu ir jāreķinās sociālajā trīsdalījumā. Šodien es gribētu, kā jau teikts, tikai epizodiski norādīt uz dažām lietām šajā virzienā.

Ja jūs iedomājaties sociālo dzīvi kā organismu, tad jums ir jāiztēlojas, ka šo organismu, protams, pārceļot to augšup garīgi-dvēseliskajā, kaut kas caurstrāvo. Kā, piemēram, cilvēka un dzīvnieka organismu caurplūst asinis kā ieelpotā un pārveidotā gaisa nesējs, tā visu sociālo organismu kaut kam ir jānes, jācaurvējo, jācaurcirkulē.

Te mēs nonākam pie tās nodaļas, kas tagadnes cilvēkam ir tik grūti izprotama, jo viņš savā dabā tam ir ļoti maz sagatavots, bet ko ir jāsaprot, ja vispār grib nopietni runāt par kādu sociālu jaunveidojumu, par sociālu struktūru. Būs jātiek saprastam, ka nākotnes sociālajā dzīvē kaut kas ir atkarīgs no tā, ar ko cilvēki savstarpēji uztur viens otru, ko cilvēki uztver nopietni, savstarpēji apmainoties ar savām idejām, savām sajūtām, savām jūtām. Tas nav vienalga, kādi uzskati dzīvo cilvēku vidū, ja viņiem jāklūst par sociālām būtņēm. Un nākotnei ir nepieciešami, lai vispārējā izglītībā valdītu ne tikai jēdzieni, kas ir ņemti no dabaszinātnes vai no industrijas, bet lai valdītu jēdzieni, kas var būt pamats kaut kam imaginatīvam. Lai cik neticami tas ir tagadnes cilvēkam, socializēšanās nenotiks, ja cilvēkam vienlaikus neiemācīs imaginatīvus jēdzienus, tas ir, jēdzienus, kas cilvēka raksturu veido pavisam citādāk nekā tikai abstraktie cēloņu un seku, spēku un vielas, un matērijas, un tā tālāk jēdzieni, kas izceļas no dabaszinātniskās dzīves. Ar šiem jēdzieniem, kas izceļas no dabaszinātniskās dzīves un kuri mūsdienās pārvalda visu, pat mākslu, ar šiem jēdzieniem nākotnes sociālajā dzīvē nevarēs neko iesākt. Mums ir jāklūst spējīgiem nākotnes sociālajā dzīvē pasauli atkal sākt saprast tēlos, bildēs.

Kas ar to ir domāts, es jau esmu atkārtotas reizes iezīmējis, arī atkal attiecībā uz audzināšanas jautājumu. Attiecībā uz audzināšanas jautājumu esmu teicis sekojošo. Es sacīju, ka bērniem, ja ar viņiem nodarbojas intīmi, var labi iemācīt, teiksim, ideju par dvēseles nemirstību, bērnam vienkārši parādot tauriņa kūniņu un parādot, kā kūniņa pārplīst un no kūniņas izlido tauriņš; tad bērnam paskaidro: paskaties, tāds, kāda ir kūniņa, ir tavs ķermenis, un tajā dzīvo kaut kas līdzīgs tauriņam, tikai tas ir neredzams. Kad tu nomirsi, tad arī no tevis garīgajā pasaulē izlidos tauriņš. – Ar šādām līdzībām iedarbojas tēlaini. Taču nav nepieciešams tikai izdomāt šādu salīdzinājumu; tad jūs tieši rīkotos dabaszinātniskā pasaules uzskata nozīmē, ja to izdomā. Jo, kādu noskaņojumu mūsdienās izglītotie cilvēki parasti nes pretī šādam salīdzinājumam? Mūsu laika cilvēki, tik tikko pieauguši, ir ļoti saprātīgi, ārkārtīgi saprātīgi. Viņiem nemaz neienāk prātā, ka varbūt var būt saprātīgs arī citā veidā nekā viņi paši iedomājas savos abstraktajos jēdzienos, ka ir tik saprātīgi. Jo ir ļoti īpatnēji, kādi ir cilvēki attiecībā uz savu šodienas saprātīgumu!

Kādas lekcijas, kuru es nolasīju pirms dažām nedēļām, turpinājumā sekoja attiecīgās pilsētas valsts zinātniskās apvienības sanāksme, un tajā par lekciju un to, kas ar to saistījās, runāja kāds universitātes profesors, tāpat, pats par sevi saprotams, ka ļoti saprātīgs tagadnes cilvēks, vai ne? Viņš esot atklājis, ka uzskati, kurus es pasniedzu ne tikai šajā lekcijā, bet kādi ir atrodami arī visās manās grāmatās, ir infantili, tas ir, tie ir cilvēces bērniības pakāpē. Redzat, es ļoti labu apjēdzu šādu spriedumu no tāda tagadnes saprātīgā cilvēka, it īpaši labi es to apjēdzu, ja to izsaka tieši universitātes profesors. Es to apjēdzu tā iemesla dēļ, ka no tās zinātnes, kas tur ir domāta, ir izmesta ārā visa tiešām tēlainā dzīve, un tādēļ viss, kas tiek saprasts vai, labāk sakot, netiek saprasts – tiek uzskatīts par kaut ko bērnišķīgu. Jā, redzat, tas tieši ir tas raksturīgais, ka cilvēki nāk ar savu mūsdienu saprātīgumu un saka: ja mēs reiz gribam izmantot šādu tēlu, kā: varot salīdzināt nemirstīgo dvēseli ar tauriņu, kas izlido no kūniņas, tad mēs esam tie gudrie, mēs pats par sevi saprotam, ka tas ir tikai tēls, bilde, kuru esam izdomājuši; mēs esam pāri tam, ko satur šāda aina. Bet bērns ir bērnišķīgs, viņam šādā bildē salīdzina to, ko paši zinām jēdzienos, bet mēs paši tai neticam. – Bet noslēpums te ir tajā, ka tad arī bērns tai netic. Noslēpums ir tajā, ka bērnu šāds tēls pārņem pilnībā tikai tad, ja lielais pats tam tic. Un īstam garazinātniskam noskaņojumam mums atkal ir jāpalīdz tikt atpakaļ līdz tam, lai mēs dabā redzētu nevis tās spokainās lietas, par kurām runā dabaszinātne, bet lai atkal ieraudzītu tēlaino, imaginatīvo. Tas, kas izlien no kūniņas un parādās kā tauriņš, ir patiešām dievišķās pasaules kārtības radīts tēls dvēseles nemirstībai. Un nebūtu tāda tauriņa, kas izlien no kūniņas, ja nebūtu nemirstīgas dvēseles. Jo nevarētu būt tāda tēla – un tas ir tēls, bilde¹ – ja šī tēla pamatā nebūtu patiesība. Un tā tas ir visā

¹ Das Bild – glezna, ilustrācija, attēls, tēls, glezna, aina, skats, priekšstats, iemiesojums (ļoti ietilpīgs vārds)

dabā. Tas, ko dod dabaszinātne, ir spoks, parādība. Dabai var piekļūt tikai tad, ja zina, ka tā ir tēls kaut kam citam.

Un tā cilvēkiem arī būs jālabpatīkas, piemēram, cilvēka galvu uzlūkot kā kāda debesu ķermeņa tēlu. Cilvēka galva ir apaļa, kāda tā ir, ne tikai lai izskatītos līdzīgi kā kāda kāpostgalva, bet gan cilvēka galva tāda, kāda tā ir izveidota, ir debesu ķermeņa atdarinājums. Visa daba ir tēlaina, un šajā tēlainumā ir jāiejūtas, tad sirdīs, dvēselēs, raksturos, pat galvās, kaut gan tas ir visgrūtāk, izstaros tas, kas var caurstrāvot cilvēku, ja viņš uztver tēlaini. Mums vienam ar otru sociālajā organismā būs jārunā par lietām, kas tiek izteiktas tēlos. Un jums būs jātic šīm bildēm. Tad no zinātnes izcelsies tie cilvēki, kuri beidzot varēs runāt par reālo preces vietu sociālajā organismā; jo prece, kas tiek saražota, atbilst cilvēka vajadzībai. Nekādi abstrakti jēdzieni nevar aptvert šo cilvēka vajadzību tās sociālajā novērtējumā, bet par kaut ko var zināt tikai tā cilvēka daba, kas ir piesūkusies ar to noskaņojumu, kas nāk no imaginatīvas priekšstatīšanās. Citādi nenotiks nekāda socializēšanās. Jūs varat sociālajā organismā nodarbināt īstos cilvēkus, kuri nosaka vajadzības: ja viņi sociālajā organismā vienlaikus neievilks imaginatīvu priekšstatīšanos, tad nebūs iespējams iegūt sociālā organisma sociālu veidojumu; tas nozīmē, ka ir jārunā tēlos. Lai cik dīvaini tas neskanētu šodien sociālistiski domājošajam, socializācijai ir nepieciešams, lai sociālajā organismā cilvēki ar cilvēkiem runātu tēlos, kas ierosina imaginācijas – tā tam ir jānotiek.

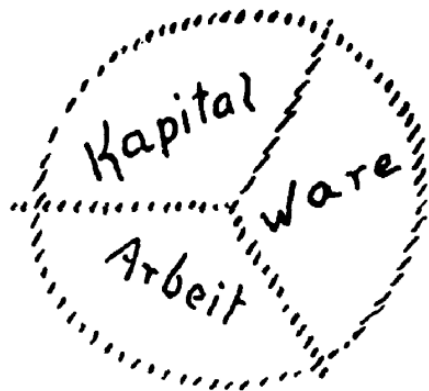
Tas ir tas, kas ir galvenais. Un to, kas ir prece, varēs izjūtoši saprast zinātnē, kurai ir sapratne par tēliem – nevienā citā.

Sabiedrībā, kurai vajadzētu būt nākotnes sabiedrībai, pareizā veidā ir jāvalda arī darbam, darbaspēkam. Kā mūsu dienās cilvēki runā par darbu, tas ir īsti muļķīgi, jo darbam kā tādām, pamatā ņemot, nav nekāda sakara ar labumu ražošanu. *Kārlis Markss* sauc precīzi par kristalizētu darbaspēku. Tā ir pilnīga aplamība, nekas vairāk. Jo tas, par ko ir runa, kad cilvēks strādā, ir tas, ka viņš zināmā mērā patērē pats sevi. Jūs tikai varat šo pašpatēriņu sasniegt vienā vai otrā veidā. Jūs varat, ja jums ir pietiekami daudz līdzekļu bankā vai jūsu makā, nodarboties ar sportu un sasprindzināties tajā un izmantot savu darbaspēku sportam. Bet jūs varat arī cirst malku vai darīt kaut ko citu. Darbs var būt pilnīgi tas pats, kad jūs cērtat malku vai nodarbojaties ar sportu. Ne jau no tā ir kaut kas atkarīgs, cik daudz darbaspēka jūs pielieņojat, bet gan kam šis darbaspēks tiek izlietots sociālajā dzīvē. Darbaspēkam kā tādām nav nekāda sakara ar sociālo dzīvi, ciktāl šai sociālajai dzīvei ir jāražo labumi jeb preces. Tādēļ trīsdaļīgajā sociālajā organismā būs nepieciešams, lai darbam būtu pavisam cits pamudinājums, nevis labumu ražošana. Mantām zināmā mērā ir jātiec saražotām darbā, jo darbs kaut kam taču tiek izlietots. Bet tam, kam ir jābūt pamatā, lai cilvēks strādātu, ir jābūt priekam un mīlestībai uz darbu. Un mēs ātrāk nenonāksim pie sociālā organisma sociāla veidojuma, pirms nebūsim atklājuši metodes, lai cilvēks gribētu strādāt, lai tas viņam būtu pašsaprotami, ka viņš strādā.

Tas nevar notikt nekādā citā sabiedrībā, kā tikai tādā sabiedrībā, kurā jūs runājat par inspirētiem jēdzieniem. Nākotnē, tāpat kā pagātnē, kad šīs lietas bija atavistiskas un instinktīvas, cilvēkā nekad neiekvēlosies prieks un mīlestība uz darbu, ja jūs necauraudīsiet sabiedrību ar tādām idejām, ar tādām sajūtām, kādas ienāk pasaulē caur iesvētīto inspirācijām. Šiem jēdzieniem ir tā jānes cilvēki, ka cilvēki zina: mūsu priekšā ir sociālais organisms un mums ir tam jāvelta sevi; tas ir, darbs pats ienāk dvēselē, jo viņiem ir izpratne par sociālo organismu. Šāda izpratne nebūs nevienam citam cilvēkam, kā tikai tiem, ar kuriem tiks runāts par inspirētiem jēdzieniem, tas ir, garazinātniski. Tas nozīmē, ka mums, lai darbs atkal atdzimtu cilvēku vidū, ir vajadzīgi nevis tie tukšie jēdzieni, kādi mūsu dienās tiek deklamēti, bet gan mums ir vajadzīgas garīga zinātne, ar kuru varam cauraust sirdis un dvēseles. Tad šī garīgā zinātne tā cauraudīs sirdis, dvēseles, ka cilvēkiem būs prieks strādāt un viņi mīlēs darbu, un darbs nostāsies līdzās precei tādā sabiedrībā, kas dzird ne tikai par tēliem no tādiem, kuri ir sabiedrības pedagogi, bet viņi dzirdēs arī par inspirācijām un tādiem jēdzieniem, kas ir nepieciešami,

lai mūsu komplicētajā sabiedrībā būtu ražošanas līdzekļi un līdz ar to cilvēkiem būtu atbilstoša veida pamats.

Tam ir nepieciešams, lai sabiedrībā tiktu izplatīti intuitīvi jēdzieni. Tādi jēdzieni, kādus jūs atradīsiet manā grāmatā «Sociālās jautājuma centrālie punkti» par kapitālu, tādi uzplauks tikai sabiedrībā, kas ir uztverīga intuitīviem jēdzieniem. Tas nozīmē: kapitāls iestāsies sociālajā organismā, ja atkal tiks atzīts, ka cilvēkos ir jābūt intuīcijai. Prece iestāsies pareizā veidā, ja atzīs, ka ir jābūt imaginācijai; un darbs iestāsies pareizajā veidā, ja tiks atzīts, ka ir jābūt inspirācijai.

Tafel 3

Ja jūs ņemat šo shēmu, ja jūs rakstāt šos trīs jēdzienus nevis vienu zem otra, bet gan rakstāt tā, kā es to esmu ierakstījis šajā shēmā, tad jūs no šīs shēmas, ja cauraužaties ar visiem tiem jēdzieniem, kas ir manā grāmatā par trīsdalījumu, varat ļoti daudz mācīties. Jo pastāv attiecības abos virzienos starp darbu un precī, starp precī un kapitālu, kapitālam pērkot precī; pastāv attiecības starp darbu un kapitālu un tā tālāk, tikai jums šie jēdzieni ir jāsakārto šajā veidā, šie trīs jēdzieni (skat. shēmu 3).

Tas ir tas, ko mums šajās lietās ir jāsaprot, ka ir pareizi, ja runā par to, ka nākotnē cilvēci ir jācaurauž sociālajai kārtībai; bet tam ir nepieciešams, lai cilvēki paši īstenotu šo sociālo kārtību, cilvēkiem papūloties ieklausīties iesvētīto zinātnē par imaginācijām, inspirācijām un intuīcijām. Tā ir nopietna lieta, jo es ar to jums nepasaku neko mazāku, kā, ka bez garazinātnes nākotnē nenotiks nekāda sociālā pārveidošanās; bet tā ir taisnība. Jums nekad neradīsies iespēja radīt cilvēkiem sapratni tādā veidā, kāds ir nepieciešams attiecībā un šīm lietām, kā intuīcija, imaginācija, inspirācija, ja jūs, piemēram, skolu atstāsiet valsts ziņā. Jo ko valstis izdara ar savām skolām?

Vai nav tiesa, apskatiet kaut ko, kas ļoti eminenti ir no vienas puses saistīts ar skolu, bet no otras puses ar valsti. Jā, man jums jāatzīst, es uzskatu, ka tas ir kaut kas briesmīgs! Bet šo briesmīgo tagadnes cilvēci vispār nepamana; to, kas ir, piemēram, ar konstitucionālajām tiesībām. Konstitucionālajām, valstiskajām tiesībām vajadzētu izcelties to dzīves ieradumu nozīmē, ko cilvēci mūsu laikā uzņem savās dvēselēs kā pareizo, tādā veidā, ka, manis dēļ, parlamenti – skatīšos uz demokrātismu, negribu pievērsties monarhijām, bet skatīties uz demokrātisku iekārtu – tā tad tādējādi, ka pastāv parlamenti, kuri nolemj valststiesiskās lietas: tur izveido valststiesības, tā katrs pilngadību sasniedzis cilvēks caur saviem pārstāvjiem veido valststiesības. Tur tiek izlemtas lietas, kas tad tiek iekļautas likumu apkopojumos. Tad nāk profesors, studē likumu krājumus un tad māca to, kas ir rakstīts likumu krājumos, pats par sevi saprotams, kā valststiesības, viņš pasniedz to kā valststiesības. Tas nozīmē, ka valsts paņem velkamajā tauvā zinātni tieši šajā punktā viseminētākajā nozīmē. Valststiesību pasniedzējs nedrīkst pasniegt neko citu, kā tikai to, kas valstī ir kā tiesības. Pamatā ņemot, pat profesors nebūtu vajadzīgs, ja varētu valststiesību likumus uzrakstīt uz lieliem ruļļiem un ielikt kādā fonogrāfā: tad šo fonogrāfu varētu nolikt uz katedras, tam tikai būtu tikai jānogrābina tas, ko ir nolēmis parlaments. Tā tad būtu zinātne.

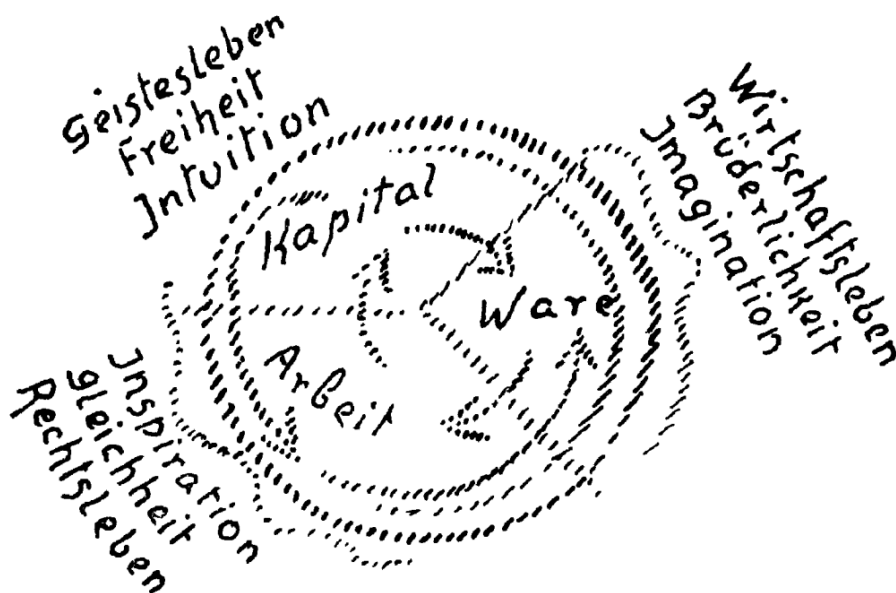
Tas ir tikai vienā ekstremālā jomā. Redzat, tas nav nekas inspirēts, jo diez vai jūs varēsiet apgalvot, ka tas, kas mūsu dienās rodas parlamentos kā vairākuma balsojums, būtu tiešām inspirēti fakti. Bet šai lietai ir jānotiek otrādi. Valsts tiesībām vispirms ir jārodas kā zinātnei garīgajā dzīvē, universitātēs, tīri no cilvēku garīgās uztveres. Tikai tad valsts var iegūt īsto konfigurāciju, ja tai to piešķir cilvēki. Daži cilvēki iedomājas, ka Trīsdalījums grib pasauli nostādīt uz galvas. O, nē, pasaule jau stāv uz galvas, trīsdalījums tikai grib to nostādīt uz kājām. Tas ir tas, kas ir galvenais.

Redzat, šodien vissvarīgākais ir sākt lietot šādus jēdzienus, citādi mēs ejam pretī gara mehanizēšanai, iemidzināšanai, tas nozīmē dvēseles veģetārizēšanai un animalizēšanai, tas nozīmē ķermeņu instinktīvai veidošanai.

Ir ļoti svarīgi caurausties ar pārlicību, ka ir jādomā tik radikālā veidā, ja gribam, lai nākotnei atplauktu kaut kāda svētība. Tātad pirmām kārtām ir nepieciešams, lai cilvēki atzītu, ka viņiem atkal ir jānostāda sociālais organisms uz tā trīs veselīgajām daļām. Ko nozīmē imaginācija attiecībā uz precī, to varēs iemācīties tikai, kad saimnieciskā dzīve būs tīri izveidota un cilvēki nevarēs citādi, kā pārvaldīt saimniecisko dzīvi brālībā. Ko nozīmē inspirācija darbam – ka tā rada prieku un mīlestību uz darbu – tas pasaulē iestāsies tikai tad, kad patiešām cilvēki, kuri ir inspirēti, cauraudīs vismaz to, kas tad parlamentā pievienojas kā līdzīgs pie līdzīga, kad valda patiesa vienlīdzība, tas ir, kad katrs var likt lietā to, kas viņā ir. Bet tas būs ļoti atšķirīgi no cilvēka uz cilvēku. Tad šī vienlīdzība varēs valdīt tiesiskajā dzīvē, un tiesiskajai dzīvei vajadzēs tikt inspirētai – nevis izlemtai tajā sīkmanībā, uz ko arvien vairāk un vairāk virzās parastā demokrātija.

Un kapitāls varēs tikt pareizi likts lietā sociālajā organismā tikai tad, ja intuīcija pacelsies līdz brīvībai un brīvība uzplauks no garīgās dzīves, kas attīstīsies pati. Tad no garīgās dzīves uz darba jomu plūdīs

Tafel 3

pāri tas, kam tur ir jāplūst. Radīsies šādas straumes (skat. bultas). Un šīs trīs jomas, ja tiks iedalītas šādi, cauraudīsies pareizajā veidā.

Viens no pirmajiem pārmetumiem, kas man tika izteikts Vācijā, bija tāds, ka man teica: tagad viņš vēl grib trīsdalīt arī sociālo dzīvi! Sociālajai dzīvei jābūt vienotam veselumam! – Bet cilvēki ir tikai šīs vienotības hipnotizēti, jo vienmēr ir uzskatījuši valsti par kaut ko vienotu. Viņi ir pieraduši pie šiem vienotas valsts jēdzieniem. Un tas, kurš runā par šo vienotību, tas man šķiet tāds, kurš saka: tagad es negribu kleperi, kurš stāv uz četrām kājām, kleperim taču ir jābūt vienai vienotībai, viņš nevar būt iedalīts četrās kājās. – Dabiski, ka ko tādu neviens nepieprasīs. Bet es negribu arī veco darba zirgu - «valsti» vai sociālo organismu nostādīt uz vienas kājas, bet gan uz tā veselīgajām trīs kājām. Un kā zirgvienība nezaudē savu vienotību tādēļ, ka stāv uz četrām kājām, tāpat arī sociālais

organisms tādēļ, ka to nostāda uz viņa trīs veselīgajiem balstiem. Tas tieši tā iegūst savu vienotību, ka to nostāda uz tā trīs veselīgajiem balstiem. Cilvēki mūsu dienās vispār nespēj tikt vaļā no saviem ierastajiem jēdzieniem. Bet tieši tas pašlaik ir svarīgākais, lai mēs nedomātu, ka jāpārveido tikai atsevišķi ārēji ierīkojumi, bet gan, ka ir jāpārveido mūsu idejas, mūsu jēdzieni, mūsu sajūtas. Mēs jau varam sacīt: mums vajadzīgas citas galvas uz mūsu pleciem, ja gribam doties pretī cilvēces nākotnei dziedinošā veidā. Tas ir nepieciešami, lai mēs dabūtu citas galvas uz mūsu pleciem. Tādēļ cilvēkiem ir tik grūti pierast, ka viņiem ir tik mīlas viņu vecās galvas, šīs vecās galvas, kuras ir ieradušas domāt tikai to, ko cilvēki ir pieraduši domāt jau kopš tik ilga laika. Šajā laikā mums apzinātā veidā ir jāpārveido tas, kas dzīvo mūsu dvēselēs. Un neuzskatiet to par vieglu uzdevumu: dažs labs iedomājas, ka viņš savus jēdzienus jau ir pārveidojis, un viņš nemaz nepamana, kā tie ir palikuši tie paši vecie, it īpaši izglītības sistēmas jomā. Tur var gūt kuriozu pieredzi. Ļaudīm stāsta par to, ko garazinātne rada kā jēdzienus pedagogijas jomā. Jūs varat šajā laikā runāt ar ļoti, ļoti progresīviem skolotājiem, skolu inspektoriem, direktoriem un tā tālāk, viņi jūs uzklausīs un teiks: jā, es jau sen tā domāju, tas pilnīgi sakrīt ar manu viedokli. – Bet īstenībā viņiem ir tieši pretējais viedoklis tam, ko viņiem saka. Viņam īstenībā ir pretējais viedoklis nekā man, bet viņš izsaka šo pretējo viedokli ar tiem pašiem vārdiem. Viņš saka tos pašus vārdus – un viņam ir pretējs viedoklis! Un tā cilvēki mūsu dienās paiet viens otram garām. Vārdi sev ir zaudējuši kopsakarību ar garīgumu, un šai kopsakarībai noteikti ir jātiek atkal atrastai, citādi mēs uz priekšu netiksim.

Visi sociālie uzdevumi ir daudz vairāk dvēseliskajā nekā mēs parasti iedomājamies.

CETURTĀ LEKCIJA

1919. gada 15. augusts

Audzināšana kā skolotāju sagatavošanas jautājums. Materiālisms kā pārbaudījums cilvēcei. Atkal atrast ceļu uz garīgo. Skolotāju sagatavošanas pārorientācija caur garzinātņi. Trīsdaļīgais cilvēks.

No pēdējiem apskatiem, ko mēs šeit esam rīkojuši, jūs būsiet saskatījuši, ka no daudzajiem jautājumiem, kas nodarbina tagadni, audzināšanas jautājums ir vissvarīgākais. Mums bija jāuzsver, ka visa sociālā jautājuma nostādne kā pašu svarīgāko momentu ietver sevī tieši audzināšanas jautājumu. Un pēc tam, kad es pirms astoņām dienām ieskicēju dažas lietas par pārveidošanu, izglītības sistēmas pārmainīšanu, jums tas liksies saprotami, ka audzināšanas jautājuma ietvaros nozīmīgākais pakārtotais jautājums ir par skolotāju sagatavošanu. Ja ļauj uz sevi iedarboties tā laikmeta, kas ir aizplūdis precīzi norobežojoties kopš 15. gadsimta vidus, raksturam, tad iegūst, kā jūs zināt, iespaidu: cauri cilvēces attīstībai šajā laikā vēlās cauri materiālistisko pārbaudījumu laiks. Un tagadnē mēs dzīvojam nepieciešamībā izstrādāties ārā no šī materiālisma viņa un atrast ceļu atpakaļ pie garīgā; atrast ceļu uz garu, kas senākajās cilvēces kultūras ērās bija zināms, tas bija ceļš, pa kuru tolaik cilvēce gāja vairāk vai mazāk instinktīvi, neapzināti, bet kas ir ticis pazaudēts, lai cilvēce varētu to meklēt pēc savas gribas, no savas brīvības, un kam tagad ir jātieks meklētā apzināti, pilnīgi apzināti.

Pāreja, kam cilvēcei bija jāiziet cauri kopš 15. gadsimta vidus, ir tieši tas, ko varētu saukt par cilvēces materiālistisko pārbaudījumu. Ja ļauj uz sevi iedarboties šī materiālistiskā laika raksturam un tad ar to, ko tādā veidā jāatzīst, apskata kultūras attīstību pēdējos trīs līdz četros gadsimtos un līdz mūsu laikam, tad atklājas, ka visvairāk šis materiālistiskais vilnis ir sagrābis, visintensīvāk ir pārņēmis tieši skolotāju izglītību. Nekas cits nespētu radīt tik paliekošu iespaidu kā pedagoģiski-didaktiskā skatījuma īstenošana ar materiālistisku attieksmi. Ir tikai izprotošā veidā jāpaskatās uz atsevišķām detaļām mūsu tagadējā izglītības sistēmā, un var ieraudzīt visas tās grūtības, kādas tajā ir tiešām auglīgam progresam. Apdomājiet, ka vienmēr atkal un atkal tieši tie cilvēki, kas mūsu dienās tic, ka var īpaši labi izteikties par audzināšanas jautājumiem, atkārto, ka visām mācībām jau no vizzemākās pakāpes ir jābūt uzskatāmām – lai ko nu sauktu par uzskatāmu. Es jau bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, kā, piemēram, grib padarīt uzskatāmas rēķināšanas stundas: skolā uzstāda rēķināmās mašīnas! Lielu vērtību piešķir tam, ka bērns zināmā vērā visu varot uzlūkot un tikai tad sevī iekšēji savā dvēselē no šīs uzskatīšanas veidot priekšstatus. Šī dziņa pēc uzskatāmības izglītības sistēmā – tā noteikti ir pilnīgi attaisnojama ļoti daudzās pedagoģijas jomās. Bet tas liek mums uzdot jautājumu: kas iznāks no cilvēka, ja viņš iet cauri tikai uzskatīšanas stundām? Ja cilvēks piedzīvos tikai uzskatāmas stundas, tad viņš dvēseliski pilnīgi izkaltīs, tad pakāpeniski un pamazām izmirs dvēseles iekšējo dziņu spēki; tad izveidojas visas cilvēka būtības sasaiste ar uzskatāmo apkārtni. Un tas, kam vajadzētu plaukt no dvēseles iekšienes, tas dvēselē tiks pakāpeniski nogalināts. Un daudz kas iet tieši uz dvēseles nonāvēšanu tieši dēļ tagadējo mācību uzskatāmības. To, dabiski, nezina, ka nonāvē dvēseli, bet to patiešām reāli nonāvē. Un sekas tam ir – es to esmu arī jau pieminējis no citiem aspektiem – tas, ko mēs piedzīvojam tagadnes cilvēkos. Cik daudzi tagadnes cilvēki faktiski ir ar problemātisku dabu. Cik daudzi tagadnes cilvēku brieduma gados neprot paši no sevis izcelt to, kas grūtos laikos varētu viņiem dāvēt mierinājumu un cerību, lai viņi būtu nobrieduši dažādām dzīves situācijām. Mēs tagadnē redzam daudzus salauztus likteņus, un arī mums pašiem gadās īpaši acumirkļi, ar kuriem mēs īsti nevaram tikt galā.

Tas viss ir saistīts ar mūsu izglītības sistēmas trūkumiem un it īpaši ar skolotāju izglītošanas trūkumiem. Pēc kādas tieši plaukstošas nākotnes tad būtu jātiecas attiecībā uz skolotāju izglītību? Redzat, ka skolotājs galu galā zina to, kas viņam parasti tiek prasīts eksāmenos, tā īstenībā ir pakārtota

lieta, jo tur viņam parasti tiek prasītas lietas, ko viņš pirms stundām varētu palasīt kādā rokasgrāmatā, no kuras viņš, ja tas būtu vajadzīgs, varētu sagatavoties. Bet tas, uz ko eksāmenos vispār neskatās, ir skolotāja vispārējā dvēseles konstitūcija, tas ir tas, kam garīgi nemitīgi ir jāpāriet no viņa uz skolēniem. Ir liela atšķirība, vai klases telpā ienāk viens skolotājs vai cits skolotājs. Kad viens skolotājs ienāk pa klases telpas durvīm, tad bērni vai skolēni sajūt zināmu radniecību paši ar savu dvēseles konstitūciju; bet kad klasē ienāk kāds cits skolotājs, tad bērni vai skolēni bieži šādu radniecību vispār nejūt; tieši pretēji, viņi jūt plaisu starp sevi un šo skolotāju un visas iespējamās vienaldzības nokrāsas, kas tad izpaužas no skolotāja izjokošanas līdz izsmiešanai. Visas nianses, kas pastāv pa vidu, tiešām bieži noved pie īstu mācību un īstas audzināšanas sagraušanas.

Tādēļ jautājums ir degošs: kā nākotnē var tikt pārveidota skolotāju izglītība? Tā nevar tikt pārveidota citādi, kā tikai tā, ka skolotājs uzņem sevī to, kas var nākt no garazinātnes kā zināšanas par cilvēka dabu. Skolotājam ir jābūt cauraustam ar zināšanām par cilvēka saistību ar pārjutekliskajām pasaulēm. Viņam ir jāspēj augošajā bērņā saskatīt liecību tam, ka šis bērns ir nokāpis no pārjutekliskās pasaules caur apaugļošanas un piedzimšanu, un tas, kas ir tur nokāpis lejā, ietērpies ķermenī, apgūst kaut ko, ar ko skolotājam ir jāpalīdz šeit fiziskajā pasaulē, jo bērns to nevar apgūt dzīvē starp nāvi un jaunu piedzimšanu.

Kā pārjutekliskās pasaules jautājumam jutekliskajai – tā īstenībā mācošā jeb audzinošā dvēseles priekšā būtu jāstāv katram bērnam. Šo jautājumu nevar uzdot konkrēti, aptverošā nozīmē, ne attiecībā uz katru atsevišķu bērnu, ja vien nevar izmantot zināšanas, kas par cilvēka dabu nāk no garazinātnes. Cilvēce pakāpeniski trīs līdz četrus gadsimtu gaitā arvien vairāk un vairāk ir ieradusi skatīties uz cilvēku tikai, gribētos teikt, fizioloģiski, tikai uz viņa ārējo miesisko konstitūciju. Viskaitīgākais šāds uzskats par cilvēku ir audzinātājam, tam, kurš māca. Tādēļ pirmām kārtām būs nepieciešams, lai par nākotnes pedagogijas pamatu kļūtu no antropozofijas izrietoša antropoloģija. Bet tas nevar notikt citādi, kā tikai tad, ja cilvēks tiešām tiek uzmanīgi aplūkots no tiem skatpunktiem, kuriem mēs šeit jau bieži esam pieskārušies un kas cilvēku dažādos veidos raksturo kā trīsdalīgu būtni. Bet šo trīsdalījumu ir tiešām jāaptver iekšēji, būtībā. Es atkārtoti esmu no dažādiem skatpunktiem pievērsis jūsu uzmanību tam, kā cilvēks, kāds viņš stāv mūsu priekšā, iedalās tajā, kas viņš vispirms ir kā nervu-maņu-cilvēks, ko populāri var izteikt tā, ka saka: vispirms cilvēks ir galvas cilvēks. Kā otra cilvēka būtības daļa, apskatot ārēji, mums ir tas cilvēks, kurā galvenokārt norisinās ritmiskie procesi, krūšu cilvēks; un tad, kā jūs jau zināt, saistīti ar visu vielmaiņas sistēmu, locekļu cilvēks, vielmaiņas cilvēks, kurā norisinās vielmaiņa kā tāda. Tas, kas cilvēks ir kā darbīga būtne, tas ārēji ir izsmelts viņa tēlā, cilvēka fiziskajā tēlā šajās trīs cilvēka vispārējās dabas daļās.

Piezīmēsim šīs trīs cilvēka vispārējās dabas daļas: galvas cilvēks jeb nervu-maņu-cilvēks, krūšu cilvēks (4.attēls) jeb ritmiskais cilvēks un tad locekļu cilvēks, dabiski, ka plašākā nozīmē, jeb vielmaiņas cilvēks.

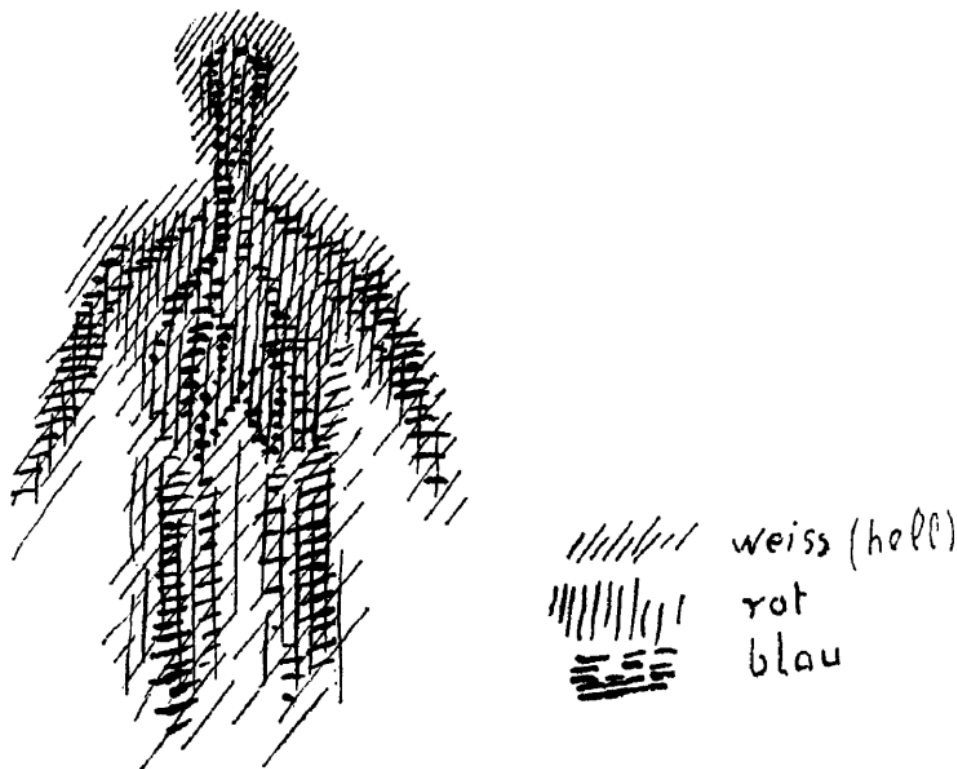
Tagad runa ir par to, kā aptvert šīs trīs cilvēka dabas daļas to atšķirībās vienai no otras. Tas tagadnes cilvēkam ir neērti, jo tagadnes cilvēks mīl shematiskus iedalījumus. Viņam gribētos, ka saka: cilvēks sastāv no galvas cilvēka, krūšu cilvēka, locekļu cilvēka, vismīļāk būtu novilkt vienu svītru pie kakla, virs tās būtu galvas cilvēks. Tad viņš gribētu novilkt vēl kādu svītru, līniju, lai norobežotu krūšu cilvēku, un tā viņam gribētos nolikt līdzās šīs sadalītās daļas. Ko nav iespējams tik shematiski nolikt vienu otram blakus, uz to tagadnes cilvēks labprāt negrib ielaisties.

Bet realitātē tā nav; īstenība nevelk šādas līnijas. Cilvēks gan virs pleciem galvenokārt ir galvas cilvēks, nervu-maņu-cilvēks. Bet viņš ne tikai virs pleciem ir nervu-maņu-cilvēks; piemēram, taustes sajūta, siltuma sajūta ir izplatīta visā ķermenī, tā galva savukārt iesniedzas visā ķermenī. Tātad, ja grib tā runāt, var teikt: cilvēka galva galvenokārt ir galva. Un krūtis mazāk ir galva, bet arī ir galva. Locekļi jeb viss, kas ir vielmaiņas sistēma, vēl mazāk ir galva, bet arī ir galva. Tā ka īstenībā ir jāsaka:

viss cilvēks ir galva, tikai pati galva ir galvenokārt galva. Ja gribētu to zīmēt shematiski, ja gribētu uzzīmēt galvas cilvēku, tad to vajadzētu zīmēt apmēram šādi (skat. zīmējumu, gaišais iesvītrojums).

Savukārt krūšu cilvēks ir ne tikai krūtis, tas galvenokārt ir krūšu orgānos, orgānos, kuros visskaidrāk izpaužas sirds un elpošanas ritms. Bet elpošana turpinās arī galvā, asins cirkulācija ar savu ritmu turpinās arī galvā un locekļos. Tā ka var sacīt: cilvēks, protams, ir krūtis šajā daļā, bet viņš ir krūtis arī šeit – gan mazākā mērā (skatīt zīmējumu, vidējais svītrojums) un šeit savukārt mazāk ir krūtis.

Tafel 4

Tāpat atkal viss cilvēks ir krūtis, bet galvenokārt šīs ir krūtis, tā ir galva.

Un atkal locekļu un vielmaiņas cilvēks, protams, galvenokārt ir šis (skatīt zīmējumu, tumšais iekrāsojums); bet šie locekļi savukārt turpinās tā, ka tie mazāk ir krūtīs un vismazāk galvā.

Tāpat tikpat patiesi, kā var sacīt: galva ir galva, var teikt arī: viss cilvēks ir galva. Tikpat patiesi, kā var teikt: krūtis ir krūtis, var teikt arī: viss cilvēks ir krūtis un tā tālāk. Realitātē šīs lietas peld viena otrā. Un mūsu apjēga ir ierīkota tā, ka mēs daļas, sastāvdaļas labprāt liekam blakus vienu otrai. Tas mums rāda, cik maz mēs attiecībā uz saviem izziņas priekšstatiem esam radniecīgi ārējai realitātei. Ārējā realitātē lietas ieplūst viena otrā. Un mums, ja mēs no vienas puses nošķiram: galvas-, krūšu-, vielmaiņas cilvēks, ir jāapzinās, ka šīs nodalītās sastāvdaļas mums atkal ir jādoma kopā. Domājot cilvēks, kurš gribēt domāt tikai nodalot, līdzinātos cilvēkam, kurš gribētu tikai ieelpot, bet ne izelpot.

Līdz ar to jums ir dots tas, kam ir jāiestājas īpaši nākotnes skolotāju domāšanā; viņiem ļoti īpaši ir jāuzņem sevī šī iekšēji kustīgā domāšana, šī neshematiskā domāšana. Jo tikai tā, uzņemot sevī šo neshematisko domāšanu, viņi ar savu dvēseli pietuvojas realitātei. Bet realitātei neizdosies pietuvināties, ja cilvēks nebūs spējīgs šo tuvināšanos uztvert no zināma plašāka skatpunkta nekā tikai laika parādību. Ir jāmēģina šo sevišķo patiku, kāda arvien vairāk ir attīstīta pret tagadni, turēt pie dzīves detaļām, kad apskata kaut ko zinātnisku, tad šī sevišķā patika ir jāpārvar un jātiek līdz tam, lai dzīves detaļas piesaistītu lielajiem dzīves jautājumiem.

Un nozīmīgs jautājums visai garīgās kultūras attīstībai nākotnē kļūs viens jautājums: tas ir nemirstības jautājums. Būs jātiek skaidrībā par to, kā īstenībā liela daļa cilvēces uztver šo nemirstību, sevišķi kopš

laika, kad daudzi cilvēki pat ir nonākuši līdz nemirstības noliegšanai. Kas īstenībā dzīvo vairumā cilvēku, kuri mūsu laikā vēl no parasto reliģiju pamatiem grib mācīt par nemirstību, kas ir tas, dzīvo šajos cilvēkos? Šajos cilvēkos dzīvo dziņa kaut ko zināt par to, kas būs ar dvēseli pēc tam, kad cilvēks ir izgājis pa nāves vārtiem.

Ja mēs jautājam par interesi, kāda cilvēkiem ir par nemirstības jautājumu, labāk sakot, par cilvēka būtības kodola mūžības jautājumu, tad nerodam nekādu citu atbildi, kā: galvenā interese par cilvēka būtības kodola mūžību saistās tieši ar šo: kas notiek ar cilvēku, kad viņš iziet cauri nāves vārtiem? Cilvēks apzinās: viņš ir Es. Šajā Es dzīvo viņa domāšana, jūtas un griba. Viņam ir nepanesama doma zināt, ka šis Es tiks iznīcināts. Ka viņš to var iznest cauri nāves vārtiem un kas notiek ar šo Es pēc nāves, tas cilvēkus interesē visvairāk. Ka šī interese ir tieši šāda, tas būtiskajā balstās tajā, ka, vismaz mums labāk zināmās reliģiskās sistēmas, kad runā par nemirstību, par cilvēka būtības kodola mūžību, galvenokārt pievērš uzmanību tieši jautājumam: kas notiek ar cilvēka dvēseli, kad cilvēks iziet caur nāves vārtiem?

Bet jums ir jāsajūt, ka nemirstības jautājumam, ja to nostāda šādi, ir ārkārtīgi stipra egoisma piegārša. Tā ir pamatos egoistiska dziņa, kas iedveš cilvēkā interesi zināt, kas būs ar viņa būtības kodolu, kad viņš izies cauri nāves vārtiem. Ja tagadnes cilvēki vairāk nekā viņi to dara, tiešām piekoptu pašizziņu, ja viņi palūgtu padomu paši sev un ne tik daudz nodotos ilūzijām, nekā tas faktiski notiek, tad cilvēki, protams, atzītu, cik stipri līdzdarbojas egoisms šajā interesē kaut ko zināt par dvēseles likteni pēc nāves.

Šis dvēseles noskaņojuma veids ir atkal kļuvis īpaši spēcīgs materiālistiskā pārbaudījuma laikā pēdējos trīs līdz četros gadsimtos. Un to, kas tā ir sagrābis cilvēku dvēseles kā iekšēja sajūta un domāšanas ieradums, nevar pārvarēt ar kādām teorijām vai mācībām, ja šīm teorijām vai mācībām ir tikai abstrakta forma. Bet šim jautājumam taču ir jātiek uzdotam: vai tā var palikt? Vai jautājumā par mūžīgo cilvēka būtības kodolu cilvēka dabā drīkst runāt tikai egoisms?

Ja uzmanīgi paskatās uz visu, kas ir saistīts ar šo jautājumu kompleksu, tad ir jāsaka: tas, ka cilvēka dvēseles noskaņojums ir kļuvis tāds, kādu es tikko to raksturoju, tas būtiskajā ir izcēlies no tā, ka reliģijas ir atstājušas novārtā otru skatupunktu: uzlūkot cilvēku, kad viņš piedzimst, kā viņš ieaug pasaulē no sava pirmā brēciena, šajā brīnumainajā veidā, kā dvēsele arvien vairāk un vairāk ielaužas ķermeniskumā, uzlūkot cilvēku, kā viņa paceļas tas, kas pirms dzimšanas ir dzīvojis garīgajā pasaulē. Cik tad bieži šodien tiek uzdots jautājums: kas tur turpinās no garīgās jomas, kad cilvēks piedzimst, fiziskajā cilvēkā? To jautā vienmēr atkal un atkal: kas turpinās, kad cilvēks nomirst? Bet šo jautā maz: kas turpinās, kad cilvēks piedzimst?

Tam ir jāpievērš galvenā uzmanība nākotnē. Mums zināmā mērā ir jāmacās augošajā cilvēkā noklausīties, izdibināt garīgi-dvēseliskā atklāsmes, kā tur bija pirms piedzimšanas jeb ieņemšanas. Mums ir jāmacās redzēt augošajā bērņā turpinājumu viņa uzturēšanās laikam garīgajā pasaulē: tad mūsu attiecības ar cilvēka mūžīgo būtības kodolu kļūs arvien mazāk un mazāk egoistiskas. Proti, ja kādu neinteresē, kas tur turpinās fiziskajā dzīvē no garīgās pasaules, bet interesē tikai tas, kas turpināsies pēc nāves, tad cilvēks ir iekšēji egoistisks. Tas zināmā veidā dibina neegoistisku dvēseles noskaņojumu, ja lūkojas uz to, kas no garīgā turpinās fiziskajā esamībā.

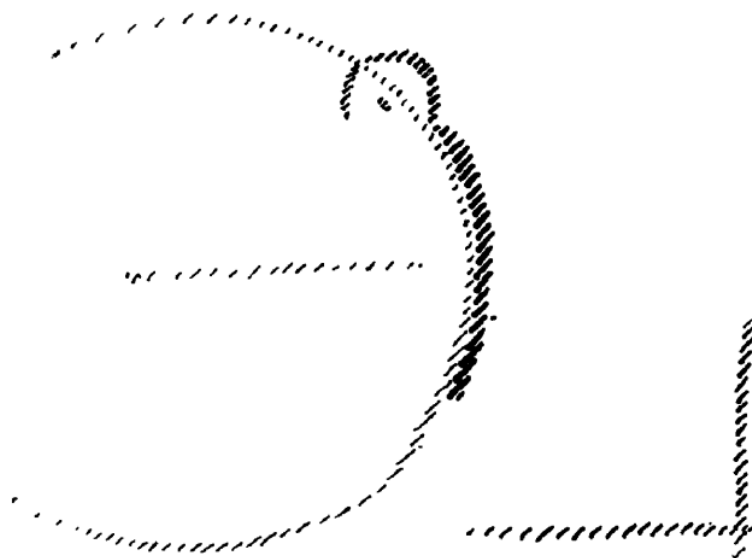
Egoisms nemeklē šo turpinājumu tā iemesla dēļ, jo ir drošs, kas pats ir, cilvēks, un ir apmierināts ar to, ka ir, pastāv. Tas nav drošs tikai par to, ka pastāvēs arī pēc nāves; tādēļ gribētu gūt tam pierādījumus. Uz to dzen egoisms. Bet patiesā izziņa cilvēkam nenāks no egoisma, arī ne no tā sublimētā egoisma, kuru es tikko raksturoju kā to, kas rada interesi par dvēselisko esamību pēc nāves. Un vai tiešām var noliegt, ka reliģijas daudz spekulē ar šo egoismu, ko es tikko aprakstīju? Šai spekulēšanai ar tikko aprakstīto egoismu ir jātiek pārvarētai. Un tas, kurš ieskatās garīgajā pasaulē, zina, ka šī pārvarēšana nesīs sev līdzīgu ne tikai zināšanas – šī pārvarēšana nesīs sev līdzīgu pilnīgi

citādāku cilvēka nostāju pret saviem apkārtējiem cilvēkiem. Tad bērnišķīgi augošo cilvēku jutīs un sajūtīs pavisam citādāk, ja vienmēr skatīsies uz to, kā turpinās tas, kas vairs nevarēja palikt garīgajā pasaulē.

Padomājiet par to, cik ļoti jautājums mainās no šī viedokļa. Varētu teikt: cilvēks bija garīgajā pasaulē, pirms caur ieņemšanu vai piedzimšanu ir nokāpis lejā fiziskajā pasaulē. Tur augšā tātad ir bijis tā, ka viņš tur vairs nav radis savu tābrīža mērķi. Garīgā pasaule vairs nav devusi viņam to, pēc kā tiecās dvēsele. Un no garīgās pasaules ir izrietējusi tieksme nolaisties lejā fiziskajā pasaulē, ietērties ķermenī, lai fiziskajā pasaulē meklētu to, kas vairs nebija sameklējams garīgajā pasaulē, kad tuvojās laiks piedzimt.

Tas ir milzīgs dzīves padziļinājums, kad cilvēks zina, ka to var uztvert šādā veidā, bet tagad to izjūtot un sajūtot. Kamēr viens viedoklis, egoistiskais, vienmēr spiež cilvēku kļūt abstraktākam un abstraktākam, aizdoties teorētiskajā, pievērsties galvas domāšanai, tikmēr tas, kas seko otram neegoistiskajam viedoklim, cilvēku arvien vairāk un vairāk virza uz to, lai izzinātu pasauli mīlestībā un apjēgtu pasauli caur mīlestību. Tas ir viens no elementiem, kam ir jātiek uzņemtam skolotāju izglītošanā: skatīties uz pirmsdzimšanas cilvēku, tātad sajust ne tikai nāves mīklu, bet sajust arī piedzimšanas mīklas nozīmi dzīvē.

Un tad arī ir jānācās antropoloģiju paaugstināt līdz antropozofijai tādējādi, ka tiešām apgūst sajūtu par formām, kas izpaužas trīsdaļīgajā cilvēkā. Es nesen jau teicu: jā, vai tad cilvēka galva nav tas, kas galvenokārt ir galva, pavisam citā formā lodveidīga, tikai uzsēdināta uz pārējā organisma? (skatīt zīmējumu). Un ja mēs savukārt ņemam krūšu cilvēku, kā tas mums parādās? Tas īstenībā mums parādās tā, ka mēs ņemam gabalu no galvas, tikai to palielinām, un tad šeit iegūstam mugurkaulu (skat. zīmējumu). Ja galva savu centru nes sevī, tad krūšu cilvēks nes savu centru ļoti tālu no sevis. Un ja jūs to iedomājieties līdzīgu lielai galvai, tad šī lielā galva it kā piederētu uz muguras gulošam cilvēkam. Tā ka mums būtu, ja apskatām mugurkaulu kā daļu no galvas, viens horizontāli gulošs cilvēks un viens vertikāli stāvošs cilvēks.

Tafel 4

Tafel 5

Tas kļūst vēl komplicētāk, tā ka to nemaz nav iespējams uzzīmēt plaknē, ja mēs uzmanīgi palūkoties arī uz vielmaiņas cilvēku. Īsāk sakot, aplūkojot formu, aplūkojot plastisko formu, trīs cilvēka dabas daļas tiek pasniegtas ļoti atšķirīgi. Galva savā ziņā ir kā veselums, krūšu cilvēks nav veselums, ir fragments; un kur nu vēl vielmaiņas cilvēks!

Bet kam pateicoties cilvēka galva ir šis sevī noslēgtais veidojums? Šāds sevī noslēgts veidojums cilvēka galva ir dēļ tā, ka no visām cilvēka daļām šī cilvēka galva ir visvairāk pielāgota fiziskajai

pasaulei. Lai cik savādi tas jums nešķīstu, jo esam taču pieraduši apskatīt cilvēka galvu kā cēlāko cilvēka daļu, tad tomēr pareizi ir tas, ka šī cilvēka galva ir visvairāk pielāgota fiziskajai esamībai. Galva visvairāk izsaka fizisko esamību. Tādēļ var sacīt: ja galvenokārt grib raksturot fizisko ķermeni, tad ir jāskatās uz galvu. Attiecībā uz galvu cilvēks ir visvairāk fizisks ķermenis, attiecībā uz krūšu orgāniem, ritma orgāniem cilvēks visvairāk ir ēterķermenis; attiecībā uz vielmaiņas orgāniem cilvēks visvairāk ir astrālais ķermenis. Un «Es» vispār fiziskajā pasaulē nekādi skaidri neizpaužas.

Te mēs esam nonākuši pie skatpunkta, kuru ir ārkārtīgi svarīgi aplūkot ļoti uzmanīgi. Jums šis skatpunkts ir jāsakārto tā, ka jūs sev sakāt: ja es skatos uz cilvēka galvu, tātad uz to, ko es uzzīmēju ar balto (skat. 4.attēlu, gaisais svītrojums), tad man tajā arī ir vissvarīgākā fiziskā ķermeņa daļa. Galva pauž lielāko daļu no tā, kas cilvēkā atklājas. Krūšu cilvēkā vairāk darbojas ēterķermenis. Galvā ēterķermenis ir vismazāk darbīgs, krūtīs ēterķermenis ir daudz darbīgāks. Tādēļ, apskatot fiziski, cilvēka krūšu daļa ir nepilnīgāka nekā galva. Apskatot fiziski, tā ir nepilnīgāka. Un tiešām nepilnīgs ir vielmaiņas cilvēks, jo tajā savukārt ēterķermenis darbojas ļoti maz, un tajā visvairāk darbojas astrālais ķermenis. Un kā es bieži esmu uzsvēris: «Es» vēl ir kā bēbītis, tam pat nav fiziska korelāta.

Tātad jūs redzat, ka cilvēku var aprakstīt arī tā, ka saka: cilvēks sastāv no fiziskā ķermeņa. Ja gribi atbildēt uz jautājumu: kas ir vislīdzīgākais cilvēka fiziskajam ķermenim? Tad atbilde skan: galvas lode. Cilvēks sastāv no ēterķermeņa. Kas ir vislīdzīgākais ēterķermenim? Krūšu fragments. Cilvēks sastāv no astrālā ķermeņa. Kas ir vislīdzīgākais astrālajam ķermenim? Vielmaiņas cilvēks. Attiecībā uz «Es» fiziskajā cilvēkā gandrīz nav nekā, uz ko norādīt. Tā katra no cilvēka daļām, galva – nervu maņu-cilvēks, krūšu cilvēks – ritmiskais cilvēks un vielmaiņas cilvēks kļūst par tēlu kaut kam aiz tiem stāvošam: galva ir tēls fiziskajam ķermenim, krūtis ir tēls ēterķermenim, vielmaiņa ir tēls astrālajam ķermenim. Tas būs jāmācās – apskatīt nevis tā, kā mūsdienās apskata cilvēku, kad klīnikā pēta līķi, kādu audu paraugu vai kaut ko tādu, vienalga, vai tas nāk no krūtīm vai galvas. Būs jāmācās sev teikt: galvas-, krūšu- un vielmaiņas-cilvēkam ir atšķirīgas attiecības ar kosmosu, tie tēlaini izpauž atšķirīgu aiz tiem stāvošo. Tas mūsdienu tikai antropoloģisko apskatu veidu paplašinās antropozofiskajā. Apskatot tīri fiziski, krūšu orgāni un galvas orgāni ir līdzvērtīgi. Vai jūs galu galā veicat sekciju mēlei vai galvas smadzenēm, no fiziskā viedokļa gan viena, gan otra ir matērija. No garīgā viedokļa tās tā nekādā gadījumā nav. Garīgi apskatot, tas ir tā, ka, kad jūs preparējat galvas smadzenes, jums patiesībā ir diezgan skaidri redzams, ko jūs preparējat. Kad jūs veicat sekciju krūtīm, piemēram, preparējat plaušas, tad jums jau ir ļoti neskaidrs priekšstats par to, ko preparējat, jo tajās ārkārtīgi svarīgu lomu, kamēr cilvēks guļ, spēlē ēteriskais ķermenis.

Lietai, ko es tikko esmu iztīrījis, pastāv tās garīgais pretstats. Tas, kurš jau ir ticis tālāk ar meditāciju, ar tādiem vingrinājumiem, kādus jūs atrodat aprakstītus mūsu literatūrā, pakāpeniski nonāk līdz tam, lai tiešām iedalītu cilvēku trīs daļās. Jūs zināt, es par šo trīsdalījumu no zināma viedokļa runāju tajā manas grāmatas «Kā sasniegt augstāko pasaulu atziņas?» nodaļā, kurā tiek norādīts uz sliekšņa sargiem. Bet šo trīsdalījumu var izpildīt arī stipri koncentrējoties pats uz sevi: patiesām nodalot galvas cilvēku (skat. 4. zīmējumā gaiši iesvītrotu), krūšu cilvēku (vidējais iesvītrojums) un vielmaiņas cilvēku (tumšais iesvītrojums). Tad pamana, kā dēļ galva īstenībā ir galva, kāda mums tā ir. Redzat, ja jūs ar iekšēju koncentrēšanos izvelkat galvu ar tās pielikumu no pārējā cilvēka organisma un kad tā ir jūsu priekšā kā reāla galva, citu cilvēka dabas daļu neietekmēta, tad tā ir nedzīva, tad tā vairs nedzīvo. Ir neiespējami gaišredzīgi nodalīt galvu no pārējā cilvēka organisma, neuztverot to tad kā līķi. Ar krūšu cilvēku jūs to varat, tas paliek dzīvs. Un, ja jūs nodalāt astrālo ķermeni tādējādi, ka nodalāt vielmaiņas cilvēku, tad tas aizbēg no jums, astrālais cilvēks, tad tas nepaliek uz vietas, tad tas seko kosmiskajām kustībām, jo tajā ir astrālais.

Un tagad iedomājieties, ka jūs stāvat cilvēkbērna priekšā, objektīvi un saprātīgi uzlūkojat viņu ar tādām atziņām, kādas es tikko iztīrīju. Tad palūkojieties uz cilvēka galvu: tā sevī nes nāvi; palūkojieties uz to, kas ietekmē galvu no krūtīm: tas visu atdzīvina. Jūs noskatāties, kā bērns sāk

skriet, un pamanāt: tas īstenībā ir astrālais ķermenis, kas tur darbojas šajā skriešanā. Tagad jums cilvēka būtība kļūst par kaut ko iekšēji izprotamu. Galva – līķis; cilvēkā izplatošās dzīvība nekustīga, ja cilvēks būtu pavisam mierīgs. Tajā acumirkļī, kad viņš sāk kustēties, jūs tūdaļ pamanāt: tas īstenībā ir astrālais ķermenis, kas skrien; un tas var skriet, jo šis astrālais ķermenis skriešanas laikā, kustoties patērē vielas, zināmā veidā ir darbīga vielmaiņa. Un «Es», kā to var novērot? Faktiski nu jau viss ir izsmelts. Ja jūs izsekojat galvas-līķim, krūšu cilvēka atdzīvinošajam, kustībai, kas tad vēl atliek, lai ārēji apskatītu Es? Es jums teicu, ka šim «Es» gandrīz nav nekāda fiziska korelāta. Jūs skatāties uz «Es» tikai tad, ja apskatāt cilvēku, kā viņš aug arvien lielāks. Gada vecumā viņš ir pavisam mazs, divos gados jau lielāks un tā tālāk. Kad jūs redzat viņu izaugam, arvien lielāku un lielāku un apkopojiet visu to, kas viņš ir tā sekojošajos laikos, tad jūs fiziski lūkojaties uz «Es». Jūs cilvēkā nekad neredzat Es, ja tikai stāvat viņam pretī, bet Es var ieraudzīt tikai tad, ja jūs redzat cilvēku augam. Ja cilvēki nepadotos ilūzijām, bet skatītos uz realitāti, tad viņiem būtu skaidrs, ka cilvēkā, viņu tā vienkārši satiekot, fiziski tāpat vien Es nevar uztvert, ka Es īstenībā var uztvert tikai tad, ja jūs apskatāt cilvēku dažādos viņa dzīves vecumos. Kad jūs kādu cilvēku sastopat vēlāk pēc divdesmit gadiem, tad jūs ļoti spēcīgi varat uztvert viņa Es tajās pārmaiņās, kas ar viņu ir norisinājušās, īpaši, ja esat viņu pirms divdesmit gadiem redzējuši bērna vecumā.

Tagad es jūs lūdzu manis teikto pārdomāt ne tikai teorētiski, bet gan es lūdzu jūs atdzīvināt savus priekšstatus un apsvērt, ja jūs cilvēku apskatāt šādi: galva – līķis, krūtis – atdzīvināšana, astrālā ķermeņa darbošanās, izaugšana caur «Es» - kā atdzīvojas viss cilvēks, kas iepriekš stāvēja kā vaska lelle jūsu priekšā.

Kas tad galu galā ir tas, ko cilvēkā parasti redz ar savām fiziskajām acīm un arī ar savu saprātu? Vaska lelle! Un tā atdzīvojas, ja jūs pievienojat to, ko es tikko esamu izskaidrojis!

Tam jums gan ir jācaurauž savi uzskati ar to, ko sajūtās, jūtās un visās cilvēka attiecībās ar pasauli var ieliet garazinātne. Skrienošs, kustīgs bērns jums izpauž astrālo ķermeni. Un tas, kas parādās kustības žestos – katrs bērns taču kustas atšķirīgi – tas nāk no atšķirībām dažādo astrālo ķermeņu konfigurācijā. Un tas, kas izpaužas augšanā, tas izsaka kaut ko no «Es».

Redziet, te cilvēkā ļoti stipri iedarbojas karma. Ņemsim piemēru, kas tagadnei vairs nav tuvs: *Fihte, Johans Gotlībs Fihte*. Es esmu jums raksturojis *Johanu Gotlību Fihte* no visdažādākajām pusēm. Es jums vienreiz esmu viņu raksturojis kā lielu filozofu, es esmu jums viņu citreiz raksturojis kā boļševiku, un tā tālāk, vai ne. Bet paskatīsimies uz viņu vēlreiz no cita viedokļa. Jūs taču atceraties, ka es esmu arī parādījis, kā Johans Gotlībs Fihte pilnībā var tikt pieskaitīts boļševikiem; tagad apskatīsim viņu no cita skatpunkta. Pieņemsim, ka mēs stāvētu uz ielas un garām paietu Fihte, mēs noskatāmies viņam pakal: ne pārāk liela auguma vīrs, padrukns. Kas nodod to veidu, kā viņš ir audzis? Aizturēta augšana. Stingri sperot soļus, īpaši stipri uz papēža, tā, ja noskatās viņam pakal, viņš aiziet. Tajā ir viss Fihtes-Es. Nevienam nevar paslīdēt garām neviena nianse no tā, kas bija šis vīrs, ja viņu tā uzlūko ar jaunībā badošanās dēļ nedaudz aizkavēto augšanu, druknumu, ķermeni turot nedaudz atpakaļ, stingri sperot soļus uz papēža. Varēja dzirdēt, kā viņš runā, tā pamanot viņu no aizmugures!

Jūs redzat, dzīves ārišķībās var ienākt garīgs elements. Bet nekas gan nevar ienākt dzīves ārējās izpausmēs, ja cilvēki neuzņem savā noskaņojumā vēl kaut ko citu, nekā tikai to, kas mūsu dienās ir dvēseles noskaņojumā. Mūsdienu cilvēkiem savu līdzcilvēku uzlūkošana no šāda skatpunkta skaitītos tiešām ļauns netaktiskums. Nevienam nemaz nevēlētos, ka tas izplatītos, jo cilvēki mūsu dienās parasti materiālisma dēļ, kā tas arvien vairāk un vairāk ir izplatījies, pat neatver vēstules, kas nav adresētas viņiem, tikai tādēļ, ka tas ir aizliegts, citādi viņi to darītu. Bet ar šādu cilvēku noskaņojumu tas nav vēlams, ka ar cilvēkiem viss kļūtu citādāk. Tomēr Zeme no 15. gadsimta vidus ir piepildījusi to, ko citādākā veidā cilvēki šīs zemes esamībā nevarētu apgūt, kā tikai tā, ka cilvēks cilvēkam garīgi nāk pretī līdz pat fiziskajam. Un jo vairāk mēs augam pretī nākotnei, jo vairāk mums visu, kas ir ap mums

jutekliski, ir jāmacās uztvert garīgi. Un tam ir jātiek iesāktam ar skolotāja pedagoģisko darbību attiecībā pret augošo bērnu. Fiziognomiskā pedagoģija: griba ar audzināšanu atrisināt šo lielāko cilvēka mīklu katrā atsevišķā cilvēka eksemplārā!

Tagad jūs varat sajukt, cik spēcīgs mūsu laikā īstenībā ir tas, ko es esmu iztīrījis kā cilvēces pārbaudījumu. Faktiski tas, ko es esmu iztīrījis spiež uz to: arvien vairāk un vairāk individualizēt, katru cilvēku apskatīt kā būtni pašu par sevi. Tam faktiski ir jāliekas kā lielajam ideālam mūsu priekšā: neviens nelīdzinās citam, katrs ir būtne pats par sevi. Ja Zeme nonāktu pie sava mērķa, mums kā cilvēkiem neapgūstot to, lai atzītu katru cilvēku par būtni pašu par sevi, tad cilvēce uz Zemes savu mērķi nesasniegtu. Bet cik gan tālu mēs šodien esam no uzskata, kas tiecas uz šo mērķi! Mēs taču mūsdienās nonivelējam cilvēkus. Mēs skatāmies uz cilvēkiem tā, ka nemaz īpaši neizpētām viņu individuālās īpašības. *Hermans Bārs*, par kuru es jums jau bieži esmu stāstījis, reiz Berlīnē izklāstīja, kā mūsu laika izglītība virzās uz to pusi, lai vairs vispār neindividualizētu. Kad *Hermans Bārs* deviņdesmitajos gados kādu laiku dzīvoja Berlīnē, un piedalījās Berlīnes sabiedriskajā dzīvē, tad dabiski, ka katru vakaru viņam pie galda bija viena dāma pa labi un otra dāma pa kreisi, vai ne. Bet kad viņš nākamajā vakarā atkal sēdēja pie galda starp divām dāmām, tad augstākais tikai no ielūguma kartes varēja noskaidrot, ka tās bija citas dāmas: proti, viņš viņas nemaz tik precīzi neaplūkoja, jo, pamatā ņemot, vakardienas dāma bija tieši tāda pati kā šodienas dāma. Ko viņš viņās redzēja, bija viens un tas pats. Sabiedriskā, proti, industriālā kultūra padara cilvēkus ārēji vienādus, neļauj izpausties individualitātei. Un tā mūsdienās teicas pēc nonivelēšanas elementa, kamēr cilvēces visintīmākajam mērķim ir jābūt tiekties pēc individualizēšanās. Mēs tagadnē parasti aizsedzam individualitāti un visnepieciešamākais ir uzmeclēt šo individualitāti.

Sākt iekšējo dvēseles skatu pilnībā pievērst individualitātei, tam ir jāienāk cilvēku mācīšanā. Skolotāju izglītībā ir jātiek uzņemtam uzskatam: atrast cilvēkos individualitāti. To mēs varam sasniegt tikai tā, ka mēs tā atdzīvinām savu priekšstatu par cilvēku, kā es to attēloju; ka mēs patiešām apzināmies: tas nav nekāds mehānisms, kas tur kustas uz priekšu, tas ir astrālais ķermenis, kas kustas un velk līdzī fizisko ķermeni. Un salīdziniet ar to, kas var rasties jūsu dvēselē kā iekšēji atdzīvināts un visa cilvēka kustīgs tēls, salīdziniet to ar mūsdienās zinātnes lietoto: homunkuls, īsts homunkuls! Zinātne par cilvēku nepasaka neko, tikai sludina homunkulu. Reālais cilvēks ir tas, kam pirmām kārtām ir jāienāk pedagoģijā. Bet pagaidām tas ir pilnīgi ārā no pedagoģijas.

Tātad audzināšanas jautājums ir skolotāju izglītošanas jautājums, un, kamēr tas netiks saprasts, mēs nebūsim tik tālu, ka audzināšanā varētu notikt kaut kas auglīgs. Jūs redzat, no augstākiem skatpunktiem apskatot, viss saderas kopā tā, ka viena lieta pieslēdzas pārējām. Mūsu dienās vismīļāk gribētu arī cilvēku darbības, iekšējās darbības izveidot par mācību priekšmetiem vienu blakus otram. Tur cilvēks mācās cilvēkmācību, tad reliģiju - lietām nav liela sakara vienai ar otru. Patiesībā, kā jūs redzējāt, tas, ko apskata cilvēkā, robežojas ar nemirstības jautājumu, ar jautājumu par cilvēka dabas mūžīgo kodolu. Un mums būtu jautājums par cilvēka dabas mūžīgo kodolu jāsaved kopā ar tiešo cilvēka apskatu. Pedagoģijā īpaši būtu jāienāk šo dvēselisko pārdzīvojumu kustīgumam. Tad tiktu attīstītas pavisam citas iekšējās spējas, nekā to mūsu dienās attīsta skolotāju izglītošanas iestādēs. Un tas ir ļoti īpaši svarīgi.

Ar šodienas apskatu es gribēju jums parādīt, kā īstenībā viss ir jācaurauž ar garazinātnes atziņām, un kā bez garazinātnes tagadnes lielās sociālās problēmas nav atrisināmas.

PIEKTĀ LEKCIJA

1919. gada 16. augusts

Cilvēka inteliģences metamorfozes. Ēģiptietis caur savu inteliģenci uztvēra kosmisko; grieķis nedzīvo. Mūsdienās inteliģencei ir tendence asociēties ar ļaunumu. Intelektuālo spēku transformācija caur Kristus-mistēriju.

Apskatiem, kādus mēs tagad attīstām, piederas plašāka iedziļināšanās laika vēsturē tādā nozīmē, kā pasaules spēki iekļaujas tagadnes attīstības strāvotā un kā tie veido mūsu cilvēciskās dzīves pamatus. Jūs taču no vakardienas iztirzājumiem redzējāt, ka kļūst arvien nepieciešamāk un nepieciešamāk tos sastingušos, abstraktos jēdzienus, pie kuriem tagadnes cilvēks ir tā pieradis, pārveidot plūstošos, kustīgos, dzīvīgos jēdzienos, ja mēs kā cilvēce gribam virzīties uz priekšu. Īpašu skaidrību šajā sakarā apskatāmajos faktos vieš tā apskats, ko mēs starp cilvēka dvēseles spēkiem saucam par inteliģenci. Kā zināms, mūsdienu cilvēks pavisam īpaši lepojas ar savu inteliģenci. Viņš zināmā mērā uzskata inteliģenci par to, ko laika gaitā ir sasniedzis kā kaut ko īpaši izcilu.

Kad mūsdienu cilvēks atskatās uz senākajiem laikmetiem, redz, ka senāko laikmetu cilvēki šo un to ir stādījušies priekšā tēlaini, kā viņi to, par ko mūsdienu cilvēks tic, ka tagad ir pareizi izzinājis ar savu inteliģenci, ar savu zinātņi, kā senāko attīstības laikmetu cilvēki to mēģināja izskaidrot caur mītiem, leģendām un tamlīdzīgi, tad mūsdienu cilvēks šo agrāko garīgo un dvēselisko pieeju sauc par bērnišķīgu. Viņš tad atskatās uz bērna attīstības pakāpēm un jūtas pelnījis atzinību par to, cik tālu ir ticis, it īpaši ar inteliģences attīstīšanu. Šodienas diskusija varētu būt veltīta tieši cilvēka inteliģences savdabībai, uzmanīgi apskatot šo dvēseles spēku, ar kuru mūsdienu cilvēks it īpaši lepojas. Kad mūsdienās runā par inteliģenci, tad iedomājas noteiktu dvēselisku spēku, kuru stādās priekšā noteiktā veidā, un par kuru domā, ka tā var būt tikai tāda un tai ir jābūt tādai, kā ir ierasts to iztēloties.

Nu, inteliģence, kaut arī citas formas inteliģence, piemita arī agrāko attīstības laikmetu cilvēkiem un, ja grib pilnībā iepazīt tā saucamās inteliģences nozīmi tagadnes cilvēkiem, tad ir noteikti jāuzdod jautājums: kā izskatījās agrāko attīstības laikmetu cilvēku inteliģence un kā šī senāko laiku cilvēku inteliģence ir pakāpeniski pārmainījusies līdz mūsu laikiem?

Šodien neatskatīsimies tālākā pagātnē, kā līdz tam laikam, kuru esam pieraduši saukt par trešo pēcatlantisko laikmetu, līdz ēģiptiešu-haldiešu laikam, kuram tad sekoja grieķu-latīņu laiks, kuram tad savukārt ir sekojis mūsu laiks. Apskatīsim seno ēģiptiešu, haldiešu, grieķu un romiešu inteliģences īpašo savdabību un tad pāriesim pie tās īpašā veida inteliģences apskata, kas piemīt mums kā piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēkiem. Jūs no tā redzat, ka es pieņemu, ka tas nav pareizi – un tas arī nav pareizi – ja domā, ka inteliģence ir inteliģence, ka tā ir iespējama tikai vienā veidā; kam ir mūsu inteliģence, tas ir inteliģents, kuram nav mūsu inteliģences, tas nu reiz nav inteliģents. Tas nav pareizi. Inteliģence piedzīvo metamorfozes, inteliģence pārveidojas. Tā bija citādāka ēģiptiešu-haldiešu laikā, nekā tā ir tagad pie mums. Citādā veida ēģiptiešu-haldiešu laika inteliģenci vislabāk padarīt uzskatāmu, ja saka, ka senais ēģiptietis, arī senais haldietis instinktīvi ar savu inteliģenci jūta savas paša cilvēciskās būtības radniecību, aptvēra, apjēdza radniecību ar visu kosmosu.

Par to, ko pārdomā mūsdienu cilvēks ar savu inteliģenci, ēģiptiešu-haldiešu laika cilvēki domāja maz vai vispār nedomāja. Jo tāda veida inteliģences viņiem nebija. Kad viņi domāja, kad viņi ieslēdza savu inteliģenci, tad šajā inteliģencē viņiem dzīvoja kopsakarība ar kosmosu. Senais ēģiptietis, senais haldietis zināja, kādas ir viņa attiecības ar vienu vai otru Zodiaka zvaigznāju, viņš zināja, kā viņa dvēselisko, miesisko veidojumu ietekmē Mēness, Saule, citas planētas. Viņš zināja, kā uz cilvēka būtību iedarbojas gadalaiku secība. To visu viņš aptvēra ar savu inteliģenci. No savas radniecības ar kosmosu caur savu inteliģenci viņš ieguva pilnīgi iekšēju tā visa ainu.

Šī inteliģence pārveidojās, kad cilvēces ēģiptiešu-haldiešu periods bija aizplūdis 8. gadsimtā pirms kristietības nodibināšanās. Pakāpeniski un pamazām inteliģence kļuva par kaut ko pilnīgi citu, nekā tā bija ēģiptiešu-haldiešu laikā. Inteliģencē vairs pilnībā neienāca, kā tas bija pirms 8. laikmeta pirms Kristus, apjēga par saistību ar kosmosu. Par šo kopsakarību ar kosmosu vēl zināja, bet to zināja vairāk kā tādu atskaņu, kā sava veida atmiņas par to, kas agrāk šajā kopsakarībā bija zināms; toties grieķiskajā inteliģencē vairāk ienāca cilvēka pārdomas pašam par sevi, kāds viņš ir mazāk attiecībā uz kosmosu, bet, nerunājot par kosmosu, kāds viņš ir kā Zemes iedzīvotājs. Grieķim bija skaidra sajūta par to, skaidra izjūta par to, tieši pielietojot savu inteliģenci; viņš ar šo inteliģenci apjēdza visu to no šīs zemes pasaules, kas bija pakļauts nāvei.

Šī sajūta savukārt ir gājusi zudumā līdz ar inteliģences attīstību kopš 15. gadsimta vidus, kopš piektā pēcatlantiskā laikposma. Grieķis zināja, ja viņš gribēja saprast pārjuteklisko, tad viņam bija jāvērsas pie skatījuma, kas vēl vairāk vai mazāk atavistiski pastāvēja it īpaši vēl laikā pirms Kristus. Ar pārdomām, ar inteliģenci viņš zināja, mācījās iepazīt tikai tās likumsakarības, tos noteikumus, kas ir pamatā visam tam, kas uz Zemes ir pakļauts nāvei, kas mirst. Ja gribu saprast dzīvo, man ir jāskatās – tā teica Platona mācekļi; kamēr es tikai pārdomāju, es apjēdzu tikai nedzīvo.

Un grieķu slepenskolās par šo kopsakarību tika izklāstīts kaut kas pilnīgi noteikts. Par šo faktu stāvoķli grieķu slepenskolās tika izklāstīts apmēram sekojošais. Slepennācekļiem tika teikts: viss ir garīgs, arī šķietami materiālajam pamatā ir garīgas norises, garīgas likumsakarības. To, kas jums parādās kā šīs zemes-materiālais, pamatā pārvalda garīgi likumi. Bet ir garīgi likumi, kuriem piederat arī jūs, ciktāl esat miesiski. Ciktāl jūs esat miesiski un izejat caur nāves vārtiem, jūsu ķermenis tiek nodots materiālajām varām un materiālajiem spēkiem un Zemes vielām. Bet šie materiālie spēki un Zemes vielas tikai šķietami ir materiālas. Arī tās ir garīgas, bet tās caurauž tas garīgums, kas jums parādās kā nāve. Ja jūs ar savu inteliģenci apjēdzat kaut kādus likumus, tad tie ir nedzīvā likumi. Tie ir to likumi, kurus satur kapi, kas uzņem līķus. – Tā kļuva par pārliecību daudziem grieķu slepenskolājiem, ka cilvēka inteliģence var apjēgt tikai to, ko uzņem apbedījumi, kas ieslēdz sevī līķus. Ja gribat zināt – tā teica slepenskolotājs saviem slepenskolājiem – kādā garīgumā jūs dzīvojat, kad dzīvojat šeit uz Zemes, vai kad jūs ar savu dvēseli esat brīvi no miesas starp nāvi un jaunu piedzimšanu, tad jums skatītais ir jāuzņem kā sava pārliecība. Ja jūs neuzņemat skatīto kā pārliecību, bet ar savu inteliģenci attīstāt jēdzienus un idejas, tad apjēdzat tikai to, kas ir gars matērijai, kas uzņem jūsu miesas.

Kamēr ēģiptiešu-haldiešu cilvēks savā inteliģencē sajūta un uztvēra savu radniecību ar visu kosmosu, grieķu cilvēks ar savu inteliģenci uztvēra tikai to, kas pārvalda kapu vietas. Arī mēs ar savu inteliģenci uztveram tikai to, kas pārvalda kapu vietas, tikai mēs to neapzināmies. Tādēļ mēs ejam – tie, kuriem tas ir jāmacās – uz sekciju zālēm, pētām līķus un uzskatām līķu likumsakarības, kuras apjēdzam ar savu inteliģenci, par cilvēka likumsakarībām. Bet tās ir tikai kapu likumsakarības; un tas, ko apjēdz inteliģence, ir kapu likumsakarības.

Bet savukārt līdz ar pāreju caur 15. gadsimta vidu inteliģence no jauna mainās, un mēs esam šo pārmaiņu, inteliģences pārvērtību sākumā. Mūsu inteliģence iet noteiktu ceļu; mūsu dienās mēs vēl ļoti stipri esam tādas inteliģences attīstībā, kāda bija grieķiem. Mēs ar savu inteliģenci apjēdzam to, kas ir pakļauts nāvei. Bet arī šis inteliģences veids, kas apjēdz nedzīvo, pārmainās. Un nākamajos gadsimtos un gadu tūkstošos šī inteliģence kļūs par kaut ko citu, kaut ko daudz, daudz savādāku. Tai jau šodien ir noteiktas iezīmes, mūsu inteliģencei. Mēs kā cilvēce ieiesim tādā inteliģences attīstībā, ka inteliģencei radīsies sliecība apjēgt tikai nepareizo, maldus, māņus un izdomāt tikai ļauno.

To kopš noteikta laika zināja slepenskolāji un it īpaši iesvētītie, ka cilvēka inteliģence savā attīstībā iet pretī ļaunajam, ka kļūs arvien neiespējamāk un neiespējamāk tikai ar inteliģenci atzīt labo. Cilvēce šodien atrodas šajā pārejas posmā. Mēs varam sacīt: tieši pagaidām cilvēkiem vēl izdodas, ja viņi

sasprindzina savu inteligenci un nenes sevī īpaši mežonīgus instinktus, paskatīties labā gaismas virzienā. Bet šī cilvēciskā inteligence arvien vairāk un vairāk iegūs noslieci izdomāt ļauno un iekļaut cilvēkiem ļauno morālajā, ļaunumu izziņā, maldus.

Tas bija viens no iemesliem, kādēļ iesvētītie sauca sevi par raizu vīriem, jo patiešām, ja cilvēces attīstību apskata tik vienpusīgi, kā es to tagad izklāstīju, tad tas rada lielais raizes; raizes tieši inteligences attīstības dēļ. Galu galā ne velti inteligence mūsdienu cilvēkos spēj iedvest tik daudz lepnuma un augstprātības. Tā ir, man gribētos teikt, priekšnojauta par inteligences pievēršanos ļaunajam piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, kura iesākumā mēs esam. Un, ja cilvēks sevī neveidotu neko citu kā tikai savu inteligenci, tad viņš uz Zemes kļūtu par tiešām ļaunu būtni. Mēs nedrīkstam rēķināties, ja rēķināties ar cilvēces nākotni un iedomājamies šo nākotni kā veselīgi svētīgu, mēs nedrīkstam rēķināties ar vienpusēju inteligences attīstīšanu. Šī inteligence vēl ēģiptiešu-haldiešu laikā bija kaut kas labs, tad šī inteligence ir kļuvusi par to, kas ievadīja tās radniecību ar nāves spēkiem. Šī inteligence tālāk attīstīs radniecību ar maldu, māņu un ļaunuma spēkiem.

Tas ir kaut kas tāds, par ko cilvēcei īstenībā nevajadzētu nodoties nekādām ilūzijām. Cilvēcei vajadzētu objektīvi rēķināties ar to, ka tai ir jāsarģājas pret vienpusīgu inteligences attīstīšanu. Un ne jau velti tieši caur antropozofiski orientēto garazinātņu pievienosies kaut kas cits, pievienosies tā uzņemšana, kas var tikt iegūts ar atjaunotu ieskatu garīgajā pasaulē, kas nevar tikt apjēgts ar inteligenci, bet kas var tikt apjēgts tikai, ja iedziļinās tajā, ļauj tam, ko iesvētīšanas zinātne nes no garīgajā pasaulēm ar savu skatījumu, ieskatu.

Bet tam ir nepieciešams kaut kas objektīvs. Un te priekšā iznāk kāds kristīgi-ezetēriskās attīstības dziļš noslēpums. Ja Zemes attīstības gaitā nebūtu notikusi Golgātas mistērija, tad būtu neizbēgami, ka cilvēki pakāpeniski caur savu inteligenci kļūtu ļauni un par maldiem pakļautām būtnēm. Jūs taču zināt, ka līdz ar Golgātas mistēriju cilvēces attīstībā ieplūda ne tikai kāda mācība, kāda teorija, kāds pasaules uzskats, kāda reliģija, bet gan, ka līdz ar Golgātas mistēriju ir noticis kaut kas faktisks. Jēzū no Nācāretes kā cilvēkā dzīvoja ārpuszemes būtne, Kristus. Līdz ar to, ka Kristus dzīvoja Jēzū no Nācāretes, ka Jēzus no Nācāretes mira, Kristus-būtne pārgāja Zemes attīstībā, Kristus-būtība tagad ir tajā. Mums tikai ir jāapzinās, ka tas ir objektīvs fakts, ka tas ir fakts, kam ar to, ko mēs subjektīvi izzinām, ko mēs subjektīvi sajūtam, kā tādām nav nekāda sakara. Mums tas ir jāatzīst atzīšanas dēļ. Mums ir jāuzņem savā ētikā šīs ētikas dēļ. Kristus ir ieplūdis cilvēces attīstībā, Viņš kopš tā laika ir tajā iekšā – ko sauc par augšāmcelšanos – un pirmām kārtām Viņš ir mūsu pašu dvēseles spēkos. Vienkārši uztveriet reiz šo faktu visā tā pilnībā!

Paskatieties, kā atšķiras cilvēks, kurš ir dzīvojis pirms Golgātas mistērijas, no cilvēka, kurš dzīvo pēc Golgātas mistērijas. Protams, tie vienmēr ir tie paši cilvēki, jo dvēseles taču iet caur atkārtotām šīs zemes dzīvēm. Bet, apskatot cilvēkus kā Zemes cilvēkus, mums ir jāatšķir cilvēks, kurš ir dzīvojis pirms Golgātas mistērijas, no cilvēka, kurš dzīvo pēc Golgātas mistērijas.

Redzat, kad nonāk līdz vispārējam Dieva-jēdzienam, tad šis vispārējais Dieva-jēdziens nav Kristus-jēdziens. Vispārējo Dieva-jēdzienu var iegūt, ja izseko dabai tās parādībās un izpaušmēs, ja izseko cilvēka fiziskajai būtnei, ciktāl tā ir ārēji apskatāma. Kristus-būtība ir tāda, ka tai var pietuvoties tikai, ja šīs zemes dzīves gaitā kaut ko atklāj pats sevī. Vispārējo Dieva-jēdzienu var atrast vienkārši sakot, ka esamība ir izcēlusies no pasaules spēkiem. Kristus-jēdziens ir jāatklāj sevī, ejot tālāk, nekā ļauj iet daba. Ja dzīvojot pasaulē neatrod Dieva-jēdzienu, tad šī Dieva-jēdziena neatrašana ir sava veida slimība. Vesels cilvēks nekad nav patiešām ateists. Tad ir kaut kādā veidā jābūt miesiski vai dvēseliski slimam. Šī slimība bieži izpaužas ne caur ko citu, ka cilvēks ir ateists.

Neatzīt Kristu nav slimība, bet gan nelaime, dzīves palaišana garām. Ar to, ka apdomā būt piedzimušam no dabas un tās spēkiem, ja izseko šai piedzimšanai ar veselīgu dvēseli, var nonākt līdz Dieva-jēdzienam. Ar to, ka dzīves gaitā piedzīvo kaut ko kā atdzimšanu, var nonākt pie Kristus-

jēdziena. Piedzimšana ved pie Dieva, atdzimšana pie Kristus. Līdz šādai atdzimšanai, caur kuru var tikt atrasts Kristus kā būtne cilvēkā, līdz tam cilvēks pirms Golgātas mistērijas nevarēja nonākt. Un tā ir tā atšķirība, kam es lūdzu pievērst jūsu uzmanību: ka cilvēks pirms Golgātas mistērijas, jo Kristus ar savu būtību vēl nebija ieplūdis cilvēcē, nevarēja nonākt līdz atziņai, ka viņš dzīvo Kristus. Pēc Golgātas mistērijas cilvēks to var. Viņš var atrast Kristus dzirksteli pats sevī, ja papūlas to izdarīt savā dzīvē.

Un šajā atdzimšanā, šajā Kristus dzirksts atklāšanā sevī, šajā patiesajā un godīgajā iespējā varēt sev pateikt: «Nevis es, bet gan Kristus manī» ir ietverta iespēja neļaut intelektam pakļauties maldiem un ļaunumam. Un tas ezotēriski-kristīgā nozīmē ir augstākais jēdziens atpestīšanai. Mums ir jāattīsta sava inteliģence, jo mēs taču nevaram palikt neinteliģenti; bet mēs, cenšoties izveidot savu inteliģenci, stāvam kārdinājuma priekšā iekrist maldos un pakļauties ļaunumam. Mēs varam izvairīties no kārdinājuma iekrist maldos un ļaunumā tikai tad, ja iegūstam sajūtu par to, ko Golgātas mistērija ir ienesusi cilvēces evolūcijā.

Tā tas ir, ka cilvēks Kristus-apziņā, esot vienotam ar Kristu rod tajā iespēju izbēgt no ļaunuma, no maldiem. Ēģiptiešu-haldiešu laika cilvēkam nebija vajadzīga atdzimšana Kristū, jo viņš vēl juta radniecību ar kosmosu ar savu dabisko inteliģenci. Grieķim, pamatā ņemot, priekšā nostājās nāves nopietnība, ja viņš nodevās savai inteliģencei. Tagad cilvēce dzīvo tāda laikmeta sākumā, kurā inteliģence kļūtu ļauna, ja cilvēciskās dvēseles būtība nebūtu tikusi caurausta ar Kristus-spēku. Padomājiet, tā ir ļoti nopietna lieta. Tas apliecina, kā ir jāuztver noteiktas lietas, kas piesakās mūsu laikā, kā ir jādomā par to, ka mūsu laikā cilvēki iegūst iedīgļus ļaunajam tieši tādēļ, ka iet pretī savas inteliģences augstākai attīstībai. Tā, dabiski, būtu pilnīgi aplama spekulācija iedomāties, ka inteliģenci tādēļ vajadzētu apspiest. Inteliģence nedrīkst tikt apspiesta, bet redzošajiem nākotnē piederas noteikta drosme tam, lai nodotos inteliģencei, jo inteliģence nes sev līdzīgu kārdinājumu uz ļaunumu un maldiem un tādēļ inteliģences caurausā ar Kristus-principu ir jātiek rastai iespējai inteliģenci pārveidot. Jo inteliģence pilnīgi un galīgi kļūtu arimāniska, ja cilvēku dvēseles necauraustu Kristus-princips.

Jūs zināt, cik daudz notiek, cik daudz ir skaidri saskatāms cilvēces attīstībā, it īpaši mūsu laikā, no tā, kas saprotošajiem jau rāda, ka lietas piesakās tieši tā, kā es to tikko esmu raksturojis. Padomājiet tikai par to, ko jau šodien cilvēkiem rada trešā attīstības fāze, ar kuru materiālisms apdraud cilvēci. Redzat, ja jūs apdomājat, cik daudz nežēlības caurauž mūsdienu kultūras attīstību, ko diez vai var salīdzināt ar barbarisko laiku nežēlību, tad diez vai var šaubīties, ka skaidri tuvojas inteliģences pagrimuma rītausma. Tā saucamās mūsu laikmeta kultūras parādības nevajadzētu apskatīt virspusēji, patiesi nevajadzētu šaubīties par to, ka tagadnes cilvēkiem ir jāuzkārpās līdz reālai Kristus-impulsa aptveršanai, ja viņi grib piedzīvot svētīgi veselīgu attīstību. Šodien jau ir stipri pamanāmas divējādas lietas: cilvēki, kuri ir ļoti inteliģenti un kuriem ir spēcīga tieksme uz ļaunumu; un no otras puses ir manāms, cik daudz cilvēku neapzināti šo tieksmi uz ļaunumu apspiež, nevis apkaro, tādējādi, ka ļauj savai inteliģencei gulēt. Dvēseles miegainība vai arī nomodā esošām dvēselēm spēcīga tieksme uz ļaunumu un uz maldiem, tas mūsu dienās ir ļoti pamanāms.

Un atcerieties, ka es pirms manas pēdējās aizceļošanas kādu vakaru šeit iztirzāju, cik atšķirīgi kopš pieciem līdz sešiem, līdz septiņiem astoņiem gadiem šodien dzimst bērni, ar tādu, gribētos teikt, melnholisku ēnu pār seju, kas ir skaidri pamanāma tiem, kuri spēj kaut ko tādu ievērot. Un es toreiz teicu: tas ceļas no tā, ka dvēseles mūsu dienās nelabprāt laižas lejā materiālisma pildītajā pasaulē. Varētu sacīt: dvēselēm pirms piedzimšanas ir zināmas bažas un bailes ienākt pasaulē, kurā inteliģencei ir tieksme, nosliece uz ļaunumu un kura ir lejupejošas attīstības fāzē.

Tas arī ir kaut kas tāds, par ko būtu jāattīsta apziņa tiem cilvēkiem, kuri nākotnē gatavojas kļūt par audzinātājiem un pedagogiem. Bērni mūsdienās ir citādāki, nekā viņi bija pirms gadu desmitiem. To

Ļoti skaidri parāda pat virspusējs apskats. Viņi ir jāaudzina citādi un jāmāca citādi, nekā mācīja pirms gadu desmitiem. Ir jāmāca ar apziņu, ka īstenībā ar katru bērnu ir jāveic glābšana, ka katrs bērns ir jāaizvada līdz tam, lai viņš dzīves gaitā atrastu sevī Kristus-impulsu, atrastu sevī atdzimšanu.

Šādas lietas neizdzīvo tad, ja skolotājs, audzinātājs par tām nezina, pazīst tikai teorētiski; tās izpaužas tikai tad, tās ienāk audzināšanā, mācībās tikai tad, ja dvēsele ir spēcīgi pārņemta ar šīm lietām. No skolotājiem būtu īpaši jāpieprasa, lai viņi dvēselē būtu ļoti pārņemti ar šīm raizēm par cilvēci, zinot, kādu kārdinājumu sev līdzī nes intelekts! Lepnība, kādu mūsu laika cilvēce attīsta attiecībā uz intelektu, varētu smagi atriebties cilvēcei, ja tā netiktu paralizēta ar to, ko es tikko izklāstīju, ja tā netiktu paralizēta ar spēcīgu, enerģisku apziņu: labākais man kā cilvēkam šajā un sekojošajās inkarnācijās ir tas, ko es varu atrast sevī kā Kristus-impulsu.

Ir jābūt pilnīgi skaidram par to, ka šis Kristus-impuls nedrīkst būt kādas reliģiskas kopienas dogma. Reliģiskās kopienas kopš 15. gadsimta vidus savā attīstībā vairāk ir veicinājušas Kristus-impulsa attālināšanos no cilvēces, nekā tā tuvināšanu cilvēcei. Reliģiskās kopienas rāda visu ko cilvēkiem priekšā; bet, tā rādot šo vai to priekšā, tās netuvina cilvēkus Kristus-impulsam. Nepieciešams ir, lai cilvēks sajustu, ka viss, kas var atvērties un atklāties viņā iekšēji pēc Golgātas mistērijas, ir saistīts ar to, kas ir noticis ar Zemi caur Golgātas mistēriju. Var sajust Zemes nozīmi Golgātas mistērijā, var aizcīnīties līdz tam, lai teiktu sev: Zemes attīstībai nebūtu jēgas, ja cilvēks ar savu inteliģenci padotos ļaunumam, maldiem. Ja tā sajūt Golgātas mistērijas nozīmi un jēgu, tad sajūt kā bezjēdzīgu Zemes attīstību bez Golgātas mistērijas.

Ar to ir spēcīgi, ļoti spēcīgi jācauraužas, ja šodien un nākotnē grib kaut ko darīt, lai audzinātu cilvēkus, lai mācītu cilvēkus. Šiem lielajiem viedokļiem ir jātiek pieņemtiem. Bet jūs arī zināt, cik tālu cilvēki mūsu dienās ir no tā, lai pieņemtu šos lielos viedokļus; tādēļ nav nekā svarīgāka, kā vienmēr atkal un atkal ne tikai norādīt uz garazinātniskās mācības svarīgumu, bet norādīt arī uz nopietnību, kam ir jāpārņem mūsu dvēseles ar to, ka mēs caur garazinātņi iepazīstam atbilstošos faktus cilvēces attīstībā. Jo ne tikai mūsu zināšanām, visai mūsu dzīvei būtu jāsaņem impulss no tā, kas ir garazinātne; nesajūtot šo nopietnību, nevar būt īsts garazinātņieks.

Un es lūdzu jūs pamatīgi ņemt vērā šo īpašo atklāsmi no garazinātņiskiem avotiem: ka cilvēka inteliģence, atstāta pati savā ziņā, dodas pa arimānisko ceļu, ka tā var kļūt spēcīga labajam tikai uzņemot patieso Kristus-impulsu. Es domāju, ka tas, kurš sevī ar pilnu nopietnību uzņems šo patiesību, ienesīs šo nopietnību arī attiecībās, kādas veidojas ar dažādajiem tagadnes pasaules uzskatiem un pasaules uzskatu strāvājumiem. Jo tur ir daudz, ļoti daudz darāmā.

Vai nav tiesa: ļaudis, kuri tagad ierodas no dažādiem Austrumeiropas apvidiem, ar īpašām šausmām stāsta par kādu faktu, kas nekādi neliecina par progresu ceļā uz kādu īpašu civilizāciju. Tas, ko es domāju, ir tā saucamo «šauteņu sievietes» esamība, izcelšanās. Tā ir īpaša cilvēku šķira, kas veidojas Eiropas austrumos, Austrumeiropas iedzīvotājas sievietes, kuras tiek izmantotas pastāvošajā revolucionārajā kustībā, kur to, kurš tieši nepieder valdošajai partijai, iesloga vai nogādā cietumā, kur viņš tiek, vai pēc kāda laika tiks nogalināts – kur tāds vienmēr dzīvo dzīvības briesmās. Noteiktos austrumu apvidos tam tiek īpaši izredzētas jaunākas sievietes, kuras tiek apbruņotas ar no kara palikušajām šautenēm un kuru amats ir nošaut cilvēkus, kuri ir pie varas nonākušās valdības pretinieki. Šīs šauteņu sievietes ir ietērptas nozagtās drēbēs, nēsā dārglietas un visādus piekariņus, viņām sagādā prieku šaujamoču nēsāšana un cilvēku nošaušana un viņas uzskata to par savienojamu ar tagadējo cilvēcību – dižošanos ar lielisko sajūtu, kā šķīst jaunu cilvēku asinis, kā izskatās vecāku cilvēku asinis. Vai nav tiesa, mēs jau esam nonākuši pie ļoti īpašām mūsu pašreizējās civilizācijas formām! Un šauteņsieviešu institūts kā nekā ir tagadnes sasniegums.

Uz šādām parādībām ir jānorāda. Tādas uznirst, lai zināmā mērā parādītu un liktu uzmanīgi apskatīt mūsu laika nopietnības reversu, otru pusi. Protams, nav jāpazīst šādas mūsu tā saucamās progresīvās

kultūras pretīgās kroplības, lai patiešām sajustu tagadnes nopietnību. Šai nopietnībai vajadzētu izrietēt no zināšanām par pašas cilvēces attīstību. Gribētos vēlēt, lai miegs, kas pakāpeniski ir pārņēmis tagadnes cilvēci, pārietu atmodā. Šī viscieņīgākā atmoda var pastāvēt tikai uzdevumā aptvert visu to nopietnību, kāda gulstas uz tagadnes cilvēkiem, un aptvert draudus no vienas pusē pašam savā ziņā atstāta intelekta, kas tad stūrē arimāniskajā virzienā. Tam ir jābūt impulsam, kas mūs caurauž ar šo nopietnību.

SESTĀ LEKCIJA

1919. gada 17. augusts

Egoisma pārvarēšana, sevis ievietošana tagadnē. Miesiskums un izziņa Senajā Ēģiptē un mūsdienās. Ilgas aptvert dzīvo. Gēteānisms kā mūsu laikmeta kultūras impulss. Atšķirīgi izprotot cilvēci Austrumos, Rietumos un Centrālajā reģionā un aplūkojot mūsdienu vēsturi, var iziet pāri egoismam.

Kad es vakar jums izklāstīju, kāds būs cilvēka intelekta, cilvēka inteligences ceļš nākotnē, tad šis iztirzājums balstījās pilnīgi noteiktos faktos, kurus var izcelt dienas gaismā ar garazinātnisku izziņu un no kuriem dažus šodien minēsim. Jums ir, gribētos teikt, praktiski jāapzinās: kad jūsu priekšā stāv cilvēks, tad šis cilvēks pilnībā ir tieši tā būtne, par kuru mēs runājam antropozofiskajā garazinātnē. Tas nozīmē, ka pirmām kārtām – jūs šīs lietas jau zināt no manas «Teozofijas» - tas jums vienmēr ir jāapzinās, ka mūsu priekšā ir četrdaļīga būtne. Mūsu priekšā ir Es, tā sauktais astrālais ķermenis, ēterķermenis un fiziskais ķermenis. Tas apstāklis, ka mūsu priekšā katru reizi ir šīs četras cilvēka būtības sastāvdaļas, kad, tā sacīt, mūsu priekšā stāv cilvēks, izraisa to, ka parastam šodienas cilvēka skatījumam īstenībā neatklājas viss, kas ir cilvēkā viņa priekšā. To patiesām īstenībā nezina. Domā: cilvēks, kuru tu redzi stāvam savā priekšā, aizpildot telpu, tas esot fiziskais ķermenis. Tikai to, kas tur ir fizisks – tas nebūtu redzams tāds, kādu to redz ar parastajām acīm, ja tas tiešām būtu mūsu priekšā tikai kā fizisks ķermenis. Mēs ar parastajām acīm to, kas stāv mūsu priekšā kā fiziskais ķermenis, redzam tādu, kāds tas ir, tikai tādēļ, ka to caurauž ēterķermenis, astrālais ķermenis un Es. Tas, kas ir fiziskais ķermenis, tas, lai cik dīvaini tas neskanētu, kamēr mēs dzīvojam starp piedzimšanu un nāvi, ir līķis. Un faktiski, kad mūsu priekšā ir cilvēka līķis, tad patiesībā mūsu priekšā ir cilvēka fiziskais ķermenis. Kad jūs redzat līķi, tad tas ir fiziskais cilvēks, kuru necaurauž ēterķermenis, astrālais ķermenis un Es. Tie ir pametuši fizisko ķermeni un zināmā mērā parāda tā patieso būtību. Tādēļ jūs neiztēlojaties pareizi paši sevi, ja jums šķiet, ka tas, ko jūs uztverat kā cilvēka fizisko ķermeni, ir tas, ko jūs nēsājat telpā kā sevi; jūs iztēlotos sevi daudz pareizāk, ja iedomātos sevi kā līķi un tā apjēgtu, ka tie, kas nes šo līķi cauri telpai, ir jūsu Es, jūsu astrālais ķermenis, jūsu ēterķermenis.

Šī apziņa par cilvēka būtības patieso dabu mūsu laikam kļūst arvien svarīgāka un svarīgāka. Jo redzat, tā kā tas ir tagad tagadējā cilvēces attīstības ciklā un jau ilgu laiku, tā tas nav bijis vienmēr. Dabiski, ka šīs lietas, ko es tagad stāstu, nevar konstatēt ar ārējo fizisko zinātņi, bet garazinātniskā izziņa sniedz tieši šādu faktu. Ja mēs atgrieztos laikā pirms astotā gadsimta pirms Kristus, ar kuru, kā jūs zināt, sākās ceturtais pēcatlantiskais laikmets, tad nonāktu, kā jūs arī zināt, Zemes ēģiptiešu-haldiešu periodā. Jā, tad cilvēku ķermeņi bija veidoti citādi, nekā tie ir veidoti tagad. Tas, kas bija cilvēku ķermeņi, kas tagad jums tiek rādīti muzejos kā mūmijas, savā smalkākajā būtībā patiesām nebija veidoti tā, kāds ir mūsdienu cilvēka ķermenis. Tie bija daudz vairāk caurausti ar augveidīgumu, tie nebija tik pilnīgi līķi, kāds ir mūsdienu cilvēka ķermeņa līķis. Viņi kā fiziskais ķermenis zināmā mērā bija līdzīgāki auga dabai, kamēr šodienas cilvēka fiziskais ķermenis – un jau kopš grieķu-latīņu laika – ir līdzīgāks minerālajai pasaulei. Ja mēs ar kādu kosmisku brīnumu pēkšņi iegūtu tādas pašas ķermeņus, kādi bija ēģiptiešu-haldiešu iedzīvotājiem, mēs visi būtu slimi. Tas mums nozīmētu slimību. Mēs nestu ķermenī patvaļīgi augošus audus. Un dažu slimību cēlonis vienkārši ir tajā, ka cilvēka ķermenis atavistiski daļēji atgriežas stāvokļos, kas bija normāli ēģiptiešu-haldiešu laikā. Mūsdienās ir tādi čūlaini veidojumi cilvēka ķermenī, kas vienkārši ceļas no tā, ka kāda daļa ķermeņa vienam vai otram cilvēkam iegūst noslieci kļūt tādam, kāds bija viss ēģiptiešu-haldiešu iedzīvotāja ķermenis.

Tas, ko es tikko izteicu, ir ļoti būtiski saistīts ar cilvēces attīstību. Mēs kā tagadnes cilvēki tāpat nēsājam apkārt līķi. Ēģiptietim tā vēl nebija; ēģiptietis ar sevi nēsāja apkārt kaut ko augveidīgu. Tieši

tam sekas bija tādas, ka viņa izziņa bija citādāka nekā mūsu izziņa, viņa inteliģence darbojās citādāk, nekā darbojas mūsu inteliģence. Pārdomājiet tagad ļoti rūpīgi: ko cilvēks īstenībā izzina ar to, ko viņš šodien sauc par savu zinātņi un par ko viņš ir tik milzīgi lepns? Tikai nedzīvo! Zinātnē taču vienmēr tiek uzsvērts: dzīvais ar parasto inteliģenci netiek apjēgts. Daži pētnieki gan tic, ka, neatlaidīgi turpinot ķīmiskos eksperimentus, reiz iestāsies stāvoklis, kad ar komplicētām atomu, molekulu kombinācijām un to mijiedarbības spēkiem tiks iepazīta dzīvības mijiedarbība. Šāds stāvoklis neiestāsies nekad. Pa ķīmiski-fizisko ceļu tiks apjēgts tikai minerāli nedzīvais, tas ir, no dzīvā tiks apjēgts tik daudz, cik dzīvajā pašlaik ir no liķa.

Bet tas, kas cilvēkā ir inteliģents un izzina, tomēr ir šis fiziskais ķermenis, tas ir, liķis. Ko tad īstenībā dara šis liķis, kuru mēs nesājam apkārt sev līdzī? Tas tiek vistālāk matemātiski, ģeometriskajā izziņā. Tur viss ir caurredzams, tad, jo vairāk attālinās no matemātiski-ģeometriskā, kļūst arvien neizprotamāk. Tas ceļas no tā, ka cilvēka liķis mums šajā laikā ir īstais izzinātājs un ka nedzīvais var izzināt tikai nedzīvo. Tas, kas ir ēterķermenis, kas ir astrālais ķermenis, kas ir Es, tas cilvēkā šajos laikos neizzina, tie paliek, tā sacīt, stāvam tumsā. Ja ēterķermenis varētu izzināt tāpat, kā fiziskais ķermenis izzina nedzīvo, tad ēterķermenis vispirms izzinātu dzīvību augu pasaulē. Bet tas tieši bija tas raksturīgais, ka ēģiptiešu augveidīgi-dzīvīgajā ķermenī šis ēģiptietis izzināja augu valsti pavisam citādākā veidā nekā tagadējais cilvēks. Un dažas labas instinktīvas zināšanas par augu pasauli vēl ir saistāmas ar ēģiptiešu izpratņi par to, kas bija ticis iemiesots ēģiptiešu kultūrā no instinktīvas izziņas apziņas. Pat tas, kas mūsdienu botānikā ir zināms medicīnai, bieži balstās vēl senās ēģiptiešu gudrības tradīcijās. Tādēļ amatieru spriedumos tas bieži izklausās diletantiski, kad viņi pārāk labprāt atsauca uz kaut ko ēģiptisku, ja grib mūsu laikā iestātīt cilvēkiem ne pārāk vērtīgas atziņas. Jūs taču būsi dzirdējuši, ka dažas uz ne īsti pareiza fundamenta balstītas ložas dēvē sevi par «ēģiptiešu ložām». Bet tas ceļas tikai no tā, ka viņu lokā vēl dzīvo tās gudrības tradīcijas, kas bija sasniedzamas caur ēģiptieša ķermeni. Redzat, var teikt: līdz ar pakāpenisku cilvēka ieiešanu grieķu-latīņu laikā, dzīvīgais cilvēka augveidīgais ķermenis atmira, jo jau grieķu kultūrā dzīvīgais augķermenis bija atmiris vai vismaz pakāpeniski turpināja atmir. Mēs jau nēsājam sevī ļoti stipri nedzīvu ķermeni, un it īpaši šis nedzīvums attiecas uz cilvēka galvu – kā es jums to jau esmu izklāstījis no cita skatpunkta, ka cilvēka galva vispār iesvētīto zinātnē tiek uztverta kā liķis, kā nedzīvais, kā nepārtraukti mirstošais elements. Cilvēce to apzināsies arvien vairāk un vairāk: ka tā īstenībā izzina tikai ar liķi un tādēļ izzina nedzīvo.

Tādēļ, jo tālāk dosimies pretī nākotņei, jo intensīvāk radīsies ilgas atkal izzināt dzīvo. Bet šis dzīvais netiks izzināts ar parasto inteliģenci, kas ir piesaistīta liķim. Daudz kas būs vajadzīgs, lai cilvēks, kurš zaudējis iespēju dzīvīgā veidā ienākt pasaulē, atkal atgrieztos pasaulē šādā veidā. Jau šodien ir jāzina, ko visu cilvēks īstenībā ir zaudējis. Kad cilvēks no atlantiskā laikmeta pārgāja pēcatlantiskajā laikmetā, tad vēl daudz ko nevarēja, ko var šodien. Redzat, katrs no jums, ja grib, kopš zināma laika jūsu bērņībā, var par sevi pateikt «Es». Jūs izsakāt šo «Es» bez īpaša respekta. Šis Es cilvēces attīstības gaitā ne vienmēr tika pateikts bez respekta. Bija senāki laiki cilvēces attīstībā, kaut arī tas jau daļēji bija pagaisis ēģiptiešu laikā – bija senāki laiki, kad tam, kas izteica Es, tika izmantots vārds, kuru izrunājot, tas apdullināja cilvēku. Tādēļ cilvēki izvairījās šo vārdu izrunāt. Ja pirmie iedzīvotāji tūlīt pēc atlantiskās katastrofas būtu piedzīvojuši, ka viņiem spēkā esošais un tikai iesvētītajiem zināmais vārds, kas izteica «Es», tiktu izrunāts, visa sanāksme tiktu apdullināta, visi nogāztos zemē, tik spēcīgi būtu iedarbojies šis vārds, kas izteica «Es». Šī fakta izskaņa vēl pastāvēja senajos ebreju laikos, kur runāja par dvēselē neizrunājamo Dieva vārdu, kuru drīkstēja izrunāt tikai iesvētītie vai kuru kopiena varēja izpaust eiritmiski. Neizrunājamo Dieva vārds, tā izcelsme bija tajā, ko es jums stāstīju. Pakāpeniski tas ir arvien vairāk izzudis. Tādēļ pagaisa dziļā iedarbība, kas nāca no šādām lietām. Pēcatlantiskā laika sākumā: pagaisa Es dziļā iedarbība; otrajā pēcatlantiskajā laikmetā: astrālā ķermeņa dziļā iedarbība; trešajā pēcatlantiskajā laikmetā: ēterķermeņa dziļā iedarbība, tagad jau panesama iedarbība, iedarbība, kura – kā es jau esmu jums to izklāstījis – kura sasaista, padara cilvēku radniecīgu ar kosmosu. Tagad mēs varam izrunāt Es, varam izrunāt visu iespējamo, bet šīs lietas uz

mums vairs neiedarbojas, jo mēs to, ko aptveram par pasauli, aptveram ar savu līķi. Tas nozīmē, mēs no pasaules aptveram nedzīvo, minerālo. Bet mums ir atkal jāpaceļas spārnos, jāatgriežas tajos reģionos, kur mēs varam aptvert dzīvo. Un kamēr grieķu-laīņu laikmets no 8. gadsimta pirms Kristus līdz 15. gadsimta vidum pēc Kristus galvenokārt bija iekārtots tam, lai radītu arvien vairāk zināšanu līķim, mūsu inteliģence tagad dodas pa to ceļu, par kuru es runāju vakar. Tādēļ mums ir jāturas pretī kailai inteliģencei. Mums inteliģencei ir jāpievieno vēl kaut kas.

Un te ir raksturīgi, ka mums ir pareizi jādodas atpakaļ pa šo ceļu, ka mums tagad piektajā pēcatlantiskajā laikmetā noteiktā veidā ir jāizzina augveidīgais, sestajā dzīvnieciskais, un tad tikai septītajā patiesi cilvēciskais. Tātad cilvēces uzdevums būs pacelties pāri tikai minerālā izzināšanai un iepazīt augveidīgo.

Un tagad, kad esat ieskatījušies tā dziļākās kopsakarībās, apdomājiet, kurš cilvēks ir raksturīgs šai augu izzināšanas meklēšanai. Tas ir *Gēte*. Jo viņš pretēji visai ārējai zinātnei no nedzīvā ķeroties pie dzīvīgā, pie metamorfozes, pie augu tapšanas, bija piektā pēcatlantiskā laikmeta vīrs tā elementārajās pirmsākumos. Tādēļ lasot nelielo *Gētes* apcerējumu no 1790. gada «Mēģinājums izskaidrot augu metamorfozi», tad tieši šajā apcerējuma jūs atklāsiet, kā *Gēte* pakāpeniski mēģina aptvert augu tā tapšanas procesā, nevis kā nedzīvu, noslēgtu, bet gan kā topošu no lapas uz lapu. Tur jūs redzat tādas izzināšanas iesākumu, kādu tieši būtu jāmeklē šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā.

Tātad gēteānismā ir uzdots pamattonis tam, kam būtu jātiek meklētam šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Zinātnei zināmā mērā būs jāizaug *Gētes* nozīmē, pārejot no nedzīvā pie dzīvā. Tas arī ir domāts, kad es jums atkal un atkal saku, ka mums ir jāapgūst, kā tikt ārā no nedzīviem, abstraktiem jēdzieniem un nonākt pie dzīvīgiem, konkrētiem jēdzieniem. Un tas, ko es jums pateicu aizvakar un vakar, pamatā ņemot, ir ceļš uz šiem dzīvīgajiem, konkrētajiem jēdzieniem.

Bet ienākšana šajos jēdzienos, šajos priekšstatos nebūs iespējama, ja mēs nepapūlēsimies to, ko mēs saucam par mūsu pasaules uzskatu un dzīves uztveri, izveidot kā vienotību. Šajos laikos īpašā mūsu kultūras konfigurācija zināmā mērā piespiež neorganiski plūst blakus mūsu pasaules uzskatu dažādajiem strāvojumiem. Padomājiet, cik neorganiski bieži blakus iet kāda cilvēka reliģiskie pasaules uzskati un dabaszinātniskais pasaules uzskats. Dažam labam cilvēkam ir viens un ir otrs; bet viņš nemet nekādus tiltus. Jā, viņam ir zināms biklums, zināmas bailes būvēt starp tiem kādu tiltu. Un tam vajadzētu būt mums skaidram: tā tas nevar palikt.

Šīs manas uzturēšanās laikā šeit esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, cik egoistiski īstenībā cilvēks mūsu dienās veido savu pasaules uzskatu. Es jūs aizvadīju līdz faktam, ka cilvēku mūsdienās faktiski galvenokārt interesē dvēseles dzīve pēc nāves. Šī dvēseles dzīve pēc nāves viņu interesē tīra egoisma dēļ. Es jums sacīju, ka mums ir jāpāriet pie intereses par dvēseles dzīvi, sākot no piedzimšanas, ciktāl tas ir turpinājums dzīvei pirms piedzimšanas vai ieņemšanas. Ja mēs ar tādām pašām ilgām, ar tādu pašu tieksmi un tādu pašu noslieci apskatītu bērna attīstību, kā viņš ieaug pasaulē kā turpinājums pirmsdzimšanas garīgi-dvēseliskajai eksistencei, tad mūsu pasaules izzināšana pieņemtu daudz neegoistiskāku raksturu, nekā tas ir šodien. Bet šis mūsu pasaules uzskata egoistiskais raksturs ir saistīts vēl ar kaut ko. Un te es nonāku pie punkta, par kuru tagadnes cilvēkiem būtu jātiek arvien lielākā un lielākā skaidrībā par reālo faktu stāvokli, kas ir tam pamatā. Laika posmā līdz mūsu laikam cilvēkā galvenokārt ir attīstījies egoistiskais; ego ir cauraudis pasaules uzskatu, ego ir cauraudis arī gribu. Par to mums nevajadzētu ļauties nekādiem maldiem. Un pirmām kārtām egoistiskas ir kļuvušas reliģiskās pārliecības. Ka reliģiskie uzskati ir kļuvuši egoistiski, jūs varat pamanīt jau pēc ārējām pazīmēm. Padomājiet, kā mūsdienu mācītāji ir orientēti uz rēķināšanos ar cilvēka egoismu. Jo vairāk viņi galu galā var rēķināties ar cilvēka egoismu, jo vairāk solījumus viņi var dot par dvēseles dzīvi pēc nāves, jo vairāk viņi sasniedz savu mērķi. Lielas intereses par citām lietām pamatā ņemot mūsdienu cilvēcē gandrīz nav. Un cilvēki maz interesējas par tām garīgajām norisēm un dzīvi, kas

tik brīnumaini piesakās līdz ar dvēseli pēc piedzimšanas, respektīvi, pēc ieņemšanas, kura iepriekš bija garīgajā pasaulē.

Sekas tam ir veids, kā cilvēks šodien vispār domā par dievišķo dažādās reliģiskajās ticībās. Ka mēs iztēlojamies Dievu kā augstāko, tas vēl neko īpašu neizsaka. Šajā ziņā galvenais ir tas, lai mēs aizvāktu visāda veida maldus. Vairums cilvēku, kuri šodien saka «Dievs», ko viņi īstenībā ar to domā? Es to šeit reiz jau arī pieminēju. Kāda veida būtne tā ir, ko viņi domā, kad runā par dievu? Tas ir eņģelis, kāds eņģelis, viņu eņģelis, ko viņi sauc par dievu! Nekas cits! Cilvēki vēl nojauš, ka kāds sargājošs gars seko viņiem dzīvē, kuru viņi uzlūko, kuri viņi sauc par savu dievu. Kaut arī viņi to nesauc par eņģeli, kaut arī viņi to sauc par dievu, viņi domā tikai eņģeli. Un tas pamatā ņemot ir reliģiskās pārliecības egoisms, ka ar dieva-ideju netiek tālāk par eņģeli. Pamats tam ir ierobežošanās ar tām interesēm, kuras ir radījis egoisms. Šo interešu ierobežotību mēs mūsu dienās redzam ļoti skaidri parādāmajos mūsu sabiedriskajā dzīvē.

Par ko cilvēki šodien daudz jautā? Vai viņi daudz jautā par cilvēces vispārējo likteni? Ak, tas savā ziņā ir tiešām bēdīgi, šodien runāt cilvēcei par vispārējiem cilvēku likteņiem. Nav arī vispār nekāda jēdziena par to, kā tie šajā ziņā jau ir pārmainījušies salīdzinoši īsā laikā. Redziet, šodien cilvēkiem var pateikt: bruņotajam karam, kas pēdējos četrus līdz piecus gadus ir pārņēmis zemi, sekos visvarenākā garīgā cīņa, kas ies pāri zemei, šādā veidolā agrāk tāda nav bijusi, tas nāk no tā, ka Rietumi sauc par *Maja* jeb ideoloģiju to, ko Austrumi sauc par realitāti, un ka Austrumi sauc par realitāti to, ko Rietumi sauc par ideoloģiju. Šodien var pievērst cilvēces uzmanību šai smagajai lietai, un tur neparādās pat apziņa par to, ka, ja tas pats būtu pateikts pirms simts gadiem, tad tas pats pirms simts gadiem būtu tā pārņēmis dvēseles, ka tās vairs nevarētu no tā atbrīvoties!

Šīs pārmaiņas cilvēcē – šī vienaldzība, kas attīstās cilvēcē pret lielajiem esamības likteņiem, ir visuzkrītošākā parādība. Šodien no cilvēces viss atlec atpakaļ (kā pīlei ūdens). Visaptverošākos, izšķirīgākos, intensīvākos faktus uztver kā sensāciju. Tie neiedarbojas pietiekami satricinoši. Un tas ceļas tikai no tā, ka cilvēku intereses ierobežo arvien spēcīgāks un spēcīgāks kļūstošais inteliģentais egoisms. Tāpēc arī mūsdienās cilvēkiem var būt demokrātijas, būt parlamenti – kad viņi sanāk kopā parlamentos, tad cilvēces likteņi šos parlamentos necaurstrāvo, jo cilvēces liktenis necaurstrāvo cilvēkus, kas pārsvarā tiek ievēlēti parlamentos. Tur strāvo egoistiskas intereses. Katram ir sava egoistiska interese. Ārējas shematiskas līdzības interesēs, kādas bieži uzspiež noteikta profesija, ļauj cilvēkiem sagrupēties. Un, ja grupas ir pietiekami lielas, tās var kļūt par majoritāti, vairākumu. Un tad parlamentos vai cilvēku pārstāvniecību caurstrāvo nevis cilvēku likteņi, bet tikai egoisms, multiplicēts tik un tik daudzās personās. Tā kā cilvēkos dzīvo tikai tas, kas attiecas uz egoismu, tādēļ pat reliģiskā pārliecība ir pārbīdīta egoisma sfērā. Reliģiskā pārliecība pieredzēs nepieciešamo atsvaidzinājumu, kad cilvēku intereses kļūs plašākas, kad tās kļūs tādas, ka cilvēks atkal spēs pāri savam personīgajam liktenim palūkoties augstāk uz cilvēces likteni, kad cilvēkus atkal aizgrābs, ļoti spēcīgi aizgrābs, ja viņam teiks: Rietumos uzplaukst citādāka kultūra nekā Austrumos, un savukārt pa vidu plaukst citādāka kultūra nekā abos polos Rietumos un Austrumos; kad viņam teiks: Rietumos tiek meklēti cilvēces lielie mērķi – ja tie vispār tiek meklēti – vēršoties pie mēdijiem un novedot šos cilvēkus sava veida transā, tādā veidā viņus apzināti zināmā mērā novedot zemzemes saistībā ar garīgajām pasaulēm, un tad tādā transa stāvoklī ļaujot pateikt lielos vēsturiskos mērķus. To varētu teikt eiropiešiem cik bieži grib – viņi neticēs, ka patiešām ir tādas biedrības amerikāniski-angliskajās zemēs, kurās mēģina cilvēkus ar mediālām iezīmēm novest sava veida transā, lai tad ar veikli uzdotiem jautājumiem izdabūtu no viņiem, kādi ir cilvēces lielie liktenīgie mērķi. Tāpat arī netic, ka arī austrumnieki saņem ziņas par šiem lielajiem cilvēces liktenīgajiem mērķiem – tagad nevis mediālā ceļā, bet gan pa mistikas ceļu. Mūsu dienās tas ir gandrīz rokām tverams, jo visur ir pieejamas *Rabindranata Tagores* skaistās runas, kurās var lasīt, kā austrumnieks domā par cilvēces mērķiem plašākā mērogā. Šīs runas gan vairāk tiek lasītas kā kāda skribenta feļetoni, jo mūsu dienās maz prot

atšķirt skribentu no cilvēka ar lielu garīgumu, kāds ir *Rabindranats Tagore*. Cilvēki neapzinās, ka blakus viena otrai dzīvo, gribētos teikt, būtībā dažādas rases. Kas der Centrāleiropai, to es esmu jau daudzus gadus teicis publiskajās lekcijās. Bet tas netika pieņemts tā, kā tam vajadzēja tikt uztvertam.

Bet ar to es tikai gribu norādīt, ka var sākt apzināties kaut ko, kas sniedzas pāri egoistiskajām cilvēka darīšanām, kas ir saistīts ar cilvēku grupu likteņiem, tā ka konkrētā veidā saskata diferencēšanos visas Zemes mērogā. Ja dvēseles skatu paceļ līdz šādai cilvēku likteņu aptveršanai un apjēgšanai visas Zemes telpā, ja intensīvi interesējas par personiskās darīšanas pārsniedzšo, tad noskaņo savu dvēseli apjēgt kaut ko augstāku, reālāku nekā tikai eņģeli: proti, erceņģeli. Domas par to, ko nozīmē erceņģeļa būtība, vispār neienāk prātā, ja paliek tikai tajos reģionos, kas skar egoistisko cilvēku. Ja tiek sprediķots tikai egoistiskā cilvēka reģionos, tad mācītāji var cik vien grib runāt par dievišķo, viņi runā tikai par eņģeli. Ka to sauc citādāk, tā ir tikai nepatiesība, kas nepadara šo lietu par to, kas tā ir. Tikai sākot interesēties par cilvēka likteni kosmiskā mērogā, tad dvēseli sāk pārņemt noskaņojums, lai paceltos līdz erceņģelim.

Un tagad pārejiet pie vēl kā cita. Sajūtiēt mūsos to, ko es šajās lekcijās esmu iezīmējis no cilvēces attīstības secīgajiem impulsiem! Sajūtiēt, ka liela daļa mūsu vadošo cilvēku ir ieguvuši izglītību gados, kad cilvēka dvēsele ir pieejama zināmi elastībai, ģimnāzijās; ģimnāzijās, kas nav dzimušas no mūsu tagadējās kultūras, bet gan tādās, kādas tās ir vēl vienmēr dzimušas no pagātnes kultūras, no grieķu-romiešu, grieķu-latīņu laika. Redzat, ja šie grieķi un latīņi būtu darījuši to pašu ko mēs, tad viņi būtu ierīkojuši ēģiptiešu-haldiešu ģimnāzijas. Tā viņi nedarīja. Viņi ņēma savu mācību vielu tieši no dzīves. Mēs to ņemam no pagājušiem laikiem un pēc tā izglītojam cilvēkus. Tam ir liela nozīme cilvēkiem; bet mēs šo nozīmi neesam aptvēruši. Ja mēs būtu aptvēruši tā nozīmi, tad tas sieviešu kustībai būtu devis tādu toni, kādu tas nav devis, tad tas būtu sieviešu kustībai piešķīris tādu toni, kas būtu skanējis apmēram: vīriešu pasaule, ja tai jābūt izglītotai īpašai inteligences lietošanai, tiek sūtīta antikvārās skolās. Tādēļ viņu smadzenes nocietinās. Mūs, sievietes ir piemeklējis laimīgs liktenis, ka mūs ģimnāzijās neielaida. Mēs savu inteligenci varam noskaņot tās nesamaitātajā tonī, mēs gribam parādīt, ko visu var attīstīt tagadnei, ja cilvēks jaunībā netiek notrulināts ar grieķu-latīņu ģimnāziju sniegto izglītību. Šāda noskaņa nav izskanējusi. Tieši pretēji, ir izskanējusi cita noskaņa. Vīrieši ir palīduši, pakļāvušies grieķu-latīņu ģimnāzijas izglītībai, mums sievietēm arī tur jāielien. Mēs arī gribam kļūt ģimnāzistes.

Tik maz ir bijusi izpratne par to, kas ir vajadzīgs. Mums jāzina, ka mēs tagadnē netiekam audzināti šai tagadnei, bet gan tiekam audzināti grieķu-latīņu kultūrai. Tādēļ tā kļūst raksturīga mūsu dzīvei. Tas ir jāsajūt. Ir jāsajūt, kā tagadnē šī grieķu-latīņu kultūra valda tieši vadošajos cilvēkos, tā saucamajā inteligencē, intelektuāļos; tas ir viens slānis, kāds mums ir. To mēs faktiski nesam sevī visā mūsu garīgajā izglītībā. Mēs nevaram palasīt nevienu avīzi, lai tajā nebūtu šī grieķu-latīņu izglītība, jo īstenībā mēs rakstām grieķu-latīņu formā arī tad, ja rakstām savas valsts valodā.

Un attiecībā uz mūsu tiesiskajiem uzskatiem mēs dzīvojam, kā es jau minēju, romiešu kultūrā – atkal kaut kas antikvārs. Tiesībās valda romiešu kultūra. Dažreiz senie valsts likumi strīdas pret romiešu likumiem, bet nevar tos pārvarēt. Un arī to atkal ir jāsajūt, kā tajā, ko cilvēks sauc par taisnīgumu un netaisnīgumu publiskajā dzīvē, dzīvo sen izkvēlojis laiks.

Tikai saimnieciskajā ziņā mēs faktiski dzīvojam tagadnē. Tas daudz pasaka, ka mēs tikai ekonomiski dzīvojam tagadnē. Tātad, iespējams, kaut kas ļoti mainīsies. Ja es drīkstu to izcelt: dažas sievietes dabiski uzglabā tagadnes jēdzienus – tikai ēdiena gatavošanai, tas ir, saimniekošanai, un līdz ar to viņas ir īstenās tagadnes būtnes; pārējais ir antikvariāts, ko mēs ienesam tagadnē. Es nesaku, ka tas būtu jāuztver kā kaut kas īpaši vēlams; bet tas pārējais jebkurā gadījumā nav tas vēlamākais, ka tagad no tagadnes tieši caur sieviešu dvēselēm atgriežas antikvārajās kultūrās. Skatoties uz to, kas dzīvo mūsu kultūras pasaulē, mums tur ir ne tikai tas, kas darbojas telpā, bet tur iedarbojas arī senie laiki.

Un ja izkopj sajūtu tā sajūšanai, tad tur iedarbojas ne tikai pagātne, bet gan tur jau iedarbojas arī nākotne. Jā, tā ir mūsu lieta, lai tur ietekme būtu arī nākotnei. Jo, ja tomēr katrā cilvēkā, apziņā gan tiešām nesakārtoti, nedzīvotu sava veida nemiernieks pret grieķisko izglītību un romiskajām tiesībām, un, ja tur neiespīdētu nākotne, tad būtu bēdīgi, īstenībā tiešām ļoti bēdīgi.

Līdzās telpai mums apskatos par to, kas dzīvo mūsu kultūrā, tātad jāņem vērā arī laiks: kas iesniedzas mūsdienu vēsturē no seniem laikiem un kas no nākotnes tagadnē. Mums ir jābūt skaidrībā par to, ka mums, dzīvojot kā tagadnes cilvēkiem, mūsu dvēselē iespēlējas gan pagātne, gan nākotne. Kā tas mūsos iespēlējas, mums esot eiropiešiem – kā jau minēts – Amerika, Anglija, Āzija, Ķīna, Indija, Austrumi un Rietumi, jo tie ir abi poli, tad mūs ietekmē Grieķija, Roma un nākotne. Un ja mēs papūlamies uzmanīgi paskatīties uz pēdējo, apzinoties, kā tieši pagājušais, topošais, tas, kas izceļas, dzīvo mūsu dvēselē, tad dvēselē atkal paceļas noskaņojums, kas pārsniedz egoismu cilvēka liktenī, cits noskaņojums, nekā tikai telpiskā apskats. Un, ja mēs attīstām šādu dvēseles noskaņojumu, tikai tad mēs attīstām iespēju veidot jēdzienus par laika garu sfēru, par Arhajiem. Tas ir, mēs nonākam līdz trešajai dievišķā hierarhijai. Ir labi, ja cilvēks vispirms ielaižas uz to, lai stādītos priekšā šīs trīs hierarhijas ar līdzekļiem, kurus es tikko esmu minējis, jēdzienos, idejās. Jo Formas gari, kuri nāk pēc tam, ir bezgalīgi daudz grūtāk aptverami. Bet tagadnes cilvēkam jau ir pietiekami, ja viņš mēģina tikt pāri egoismam uz neegoistiskā sfēru un censties pēc tā atkal un atkal, nodarboties ar to, ko es tagad esmu raksturojis! It īpaši tam, ko es tagad esmu iztīrījis – to man tagad ir atkal jāuzsver īpaši – vajadzētu ienākt skolotāju sagatavošanā. Skolotāju nevajadzētu pielaist mācīšanai un audzināšanai, kamēr viņš nav apguvis jēdzienu par egoismu, kas tiecas uz tuvāko dievišķo, tas ir, pie eņģeļa, bet arī pirms viņš nav apguvis jēdzienu par neegoistiskajām, likteni nosakošajām varām, kuras ir līdzās telpā pāri visai Zemei, par erceņģeļiem, un kamēr viņš neiegūst jēdzienu par to, kas iesniedzas mūsu kultūrā no pagājušā un no nākotnes, par romisko tiesību sistēmu, grieķisko garīgo substanci un nenoteikto dumpīgumu no nākotnes, kas mūs glābj.

Bet cilvēce patlaban maz sliecas iedziļināties šajās lietās. Pirms kāda laika es lekcijās vienmēr atkal un atkal uzsvēru, ka tas pieder pie mūsu sociālajiem uzdevumiem, ņemt izglītības līdzekļus tam laikam, kuru mūsdienās cilvēks pavada ģimnāzijās, no tagadnes, darīt tā, kā galu galā darīja paši grieķi: viņi ņēma savu mācību saturu no savas tagadnes.

Tajā pašā vietā – vismaz laika ziņā – kur es atkal un atkal biju runājis par šo jautājumu kā par svarīgu sociālo jautājumu – drīz pēc tam, es negribētu te konstruēt nekādas cēloņsakarības, bet tas arī nav svarīgi, šai lietai ir simptomātiska nozīme – visās tās vietas avīzēs masveidā parādījās sludinājumi, kuros tika veikta propaganda pastāvošajai ģimnāzijai. Es nolasiņu lekcijas, kurās ģimnāzijas izglītību raksturoju tā, kā es to esmu tagad raksturojis jums – avīzēs visur parādījās sludinājumi: kā vāciskumam ir jāpateicas ģimnāziju sniegtajai izglītībai saviem jauniešiem par «nacionālās apziņas stiprināšanu», «nacionālo spēku» un tā tālāk, dažas nedēļas pirms Versaļas miera līguma! Šos sludinājumus bija parakstījuši visi iespējamie tās vietas lielie cilvēki no skolām, no izglītības sistēmas. Ir tā, ka tas, kas ir izklāstāms no patiešām lietišķiem cilvēces attīstības pamatiem, vienmēr it kā atlec atpakaļ. Cilvēki ļauj tam atlēkt atpakaļ – tas neskar dvēseles dziļumus.

Tajā balstās grūtības darboties ar sociālo jautājumu. Jo jūs ar to nekad netiekat klāt. Sociālais jautājums ir dziļi nozīmīgs jautājums, tas ir jautājums, kas nav risināms, ja negrib ieskatīties cilvēka un pasaules būtības dziļumos. Tieši no tā apstākļa, ka tas tā ir, varēja saskatīt, cik nepieciešami ir noteikti uzstādījumi, kādus sniedz sociālā organisma trīsdalījums.

Bet ir jāiemanto tāds orgāns tam, kas ir nepieciešams mūsu laikā. Garīgajā jomā šādu orgānu būs grūti iemantot; jo – es to jums arī šeit, man šķiet, reiz jau esmu iezīmējis: valsts pakāpeniski uzsūktā garīgā izglītība izglītības sistēmā, tā patiešām ir izdestilējusi no cilvēkiem visu aktīvo, visus darbīgos centienus, ir padarījusi cilvēkus par padevēģiem valsts struktūru locekļiem. Es jau teicu, domāju, ka

arī šeit: kā faktiski dzīvo liels skaits cilvēku? Pats par sevi saprotams, ka neskaitot izņēmumus. Nu, līdz sešu gadu vecumam cilvēks vēl drīkst dzīvot netraucēti, jo tikmēr cilvēce valstij vēl ir pārāk netīrīga. Tad valsts vēl negrib nodoties uzdevumiem, kuriem ir jānododas pirmajos bērna dzīves gados; tad no valsts puses tie tiek atstāti cilvēkiem no ārpus valstiskām struktūrām. Bet pēc tam cilvēkam ķeras klāt un viņš tiek dresēts tā, lai kļūtu piemērots valsts saimniecībai, lai viņš iederētos šablonos, lai viņš beidz būt cilvēks un ir tikai tas, ko dod valsts apzīmogotais. Tad viņš kļūst par kaut ko valstij. Viņš cenšas pēc tā, jo tas viņam tiek iepūsts; tad viņš iegūst ne tikai valsts apgādību, kamēr strādā, bet vēl pat pabalstu pēc darba beigām līdz pat nāvei pensijas formā. Jo kāds ideāls mūsdienās daudziem cilvēkiem ir dabūt vietu, kas nodrošina pensiju! Tam vēl pievienojas reliģiskie uzskati par pensionēšanos vēl pēc nāves. Dvēsele iegūst tiesības pensionēties; neko nevajagot darīt, tā iegūst mūžīgu svētlaimi no pašas baznīcas darbošanās. Tā par to parūpējas! Tas tiešām ir neērti tagad nu dzirdēt, ka svētība nāk no brīviem garīgiem centieniem, kam ir jābūt neatkarīgiem no valsts; ka valstij ir jābūt tikai tiesiskam iestādījumam. Jā, tiesības uz pensiju tiesiskā valstī netiks piešķirtas! Tas vien jau daudziem ir iemesls to noraidīt. To var pamanīt vienmēr atkal un atkal.

Un attiecībā uz visintīmāko garīgo dzīvi, reliģisko dzīvi nākotnes pasaules uzskats tomēr pieprasīs no cilvēka, lai viņš izstrādā savu nemirstību, lai viņš liek savai dvēselei būt darbīgai, lai tā darbībā uzņemtu sevī dievišķo, Kristus-impulsu.

Es savā dzīvē esmu saņēmis, daudzas, daudzas vēstules, vienmēr atkal no baznīcas ļaudīm, kuri saka, ka antropozofija, vai lai kā viņi to sauktu, pamatā ņemot, jau esot tāda skaista lieta, bet tā esot pretrunā ar vienkāršo, nemāksloto kristīgo apliecinājumu, ka Kristus esot atpestījis dvēseli, ka Kristū var gūt svētlaimi, dvēselei pašai tā labā neko nedarot. Viņi nespēj atteikties no «vienkāršās ticības pestīšanai caur Kristu». Cilvēki domā, ka, kad viņi kaut ko tādu saka vai raksta, tad viņi ir īpaši dievbijīgi. Egoistiski viņi ir, principiāli egoistiski, viņi neko negrib darīt savā dvēselē un likt par to rūpēties dievišķajam, lai dvēsele tā jauki pensionētos, izejot caur nāves vārtiem.

Tas nav tik ērti tādā pasaules uzskatā, kurā reliģiskajam ir jātiek radītam nākotnei. Tad ir jāapjēdz, ka dievišķo dvēselē ir jāizstrādā. Tad nevar vienkārši pasīvi nodoties baznīcām, kuras apsola pārnest dvēseli pāri – tas, kas kādreiz to izraisīja, tagad ir atmests – naudas dēļ, lai gan slepenībā tas joprojām spēlē savu lomu pat pestīšanas sasniegšanā. Bet šī pāreja uz iekšēju darbīgumu, dzīve ar skatu uz pasauli, kurai ir sevi jāpierēķina klāt, tas ir tas, kas ir nepieciešams cilvēcei un ko tā vēl ne sevišķi mīl.

Lai iegūtu sajūtu, kas šajā jomā ir nepieciešams, mūsu dvēseles priekšā ir jānostājas tieši tādām lietām, kādas es te šodien atkal esmu pieminējis: cilvēces metamorfoze kopš senās Ēģiptes kultūras, kur pat ķermenis vēl bija ar augveidīgu dabu, tā, ka, nonākot tagadnē, tas kļūtu slims, daļēji attīstītu čūlu veidošanos un tā tālāk, un ka mēs nēsājam apkārt līķi, kurš faktiski izzina. Caur šādām lietām iegūst sajūtu par to, kas cilvēcei ir nepieciešams: patiešām tikt uz priekšu tajā virzienā, kurā pašlaik ir jāvirzās ar sociālo jautājumu. Mēs vairs nedrīkstam atļauties kaut ko tādu kā sociālais jautājums apskatīt tikai vislielākajā iespējamā vienkāršībā.

Redzat, tas ir tas ārkārtīgi grūtais tagadnē, un par to jums ir jātiek skaidrībā, par šīm grūtībām, kur cilvēki par šīm dzīves svarīgākajām lietām gribētu saņemt izskaidrojumu pāris abstraktos teikumos. Kad kas tāds, kā «Sociālā jautājuma centrālie punkti» satur vairāk nekā pāris abstraktus teikumus, kad tie satur dzīves novērojumu rezultātus, tad ļaudis saka, ka to viņi nesaprotot. Viņiem pat tas šķietot samudzināti, juceklīgi. Bet tieši tā ir tagadnes nelaime, ka cilvēki negrib iedziļināties tajā, kur viņiem tieši vajadzētu iedziļināties. Jo, vai nav tiesa, abstrakti teikumi ir tik pilnīgi skaidri izprotami, jo attiecas uz nedzīvo; bet sociālajam ir jābūt dzīvīgam. Tur ir jālieto lokani uzskati, elastīgi teikumi, elastīgas formas. Tādēļ tomēr ir nepieciešams, lai mēs ne tikai pārdomātu, kā es jau bieži esmu teicis,

par atsevišķu ierīkojumu pārveidošanu, bet gan, lai mēs saņemtos tiešām apdomāt un iemācītos ko citu attiecībā uz mūsu domāšanas un apjēgas iekšējo veidojumu.

Tas ir tas, ko es jums gribētu atstāt no šīm lekcijām, ja šodien man atkal ir uz pāris nedēļām no jums jāatvadās – tagad, kad mums ir jājūtas mūsu antropozofiskās un sociālās kustības mijiedarbības zīmē. Man gribētos, lai patiešām rastos arvien lielāka un lielāka izpratne par to, kā antropozofiski orientētajai garazinātnei ir jāieplūst cilvēku dvēselēs, ja mēs vispār gribam kaut ko sociāli sasniegt. Un te es jums gribētu likt pie sirds vienu, ko esmu jau vienmēr atkārtojis dažādās formās: runa patiešām ir par to, lai tas, ko mēs varam iegūt antropozofiskā izziņā, tiktu atzīts par patiesu vadlīniju darbībai un centieniem tagadnē, lai būtu drosme gribēt caurausties ar antropozofisko. Tas tomēr ir vissliktākais, ka tagadnes cilvēkiem ir tik maz drosmes tiešām gribēt caurausties ar kaut ko, kas ir tik nepieciešams. Viņi zināmā mērā ļauj salauzt savus labākos gribas spēkus; viņi negrib tos likt lietā, lai cik tas būtu nepieciešams.

Mācieties pārstāvēt to drosmīgi, lai tie cilvēki, kuri ar interesi apskata šo būvi, mūsu garīgo centienu reprezentantu², tiktu uzņemti labvēlīgi; priecājieties par katru, kurš izrāda kaut mazāko sapratni, ejiet tādiem pretī, bet neceriet uz vairāk, kā ka viņi jūs atbilstoši atraidīs, ja nāk ar ļaunu gribu vai ar to, kas mūsu dienās ir vēl biežāk sastopams – neizpratni par šo lietu. Runa ir par drosmi iznest šīs lietas. Apskatīsim to tā, ka mēs te esam kā maza saujiņa, kam liktenis ir lēmis zināt un paziņot pasaulei to, kas tai šajā laikā ir visnepieciešamākais. Lai jau ļaudis mūs izsmej un varbūt saka, ka tā ir iedomība ticēt kaut kam tādām; tas tomēr ir patiesi. Un pateikt šo «tas tomēr ir patiesi» – bet nopietni, tā ka tas piepilda visu dvēseli, tam tieši piederas iekšēja drosme, kādai mums ir jābūt. Lai tā caurauz mūs kā antropozofiskā substance. Jo mēs darīsim to, kas mums ir jādara, katrs savā vietā. To es gribēju šodien vēl pateikt.

Ir tā, ka mēs, gribētos teikt, ilgojamies pēc katras dienas, kas mūs tuvina rezultātam – kas turklāt tagad ir ļoti apgrūtināti – kā šī būve iedarbosies uz pasauli. Tā galu galā ir vienīgā, šī būve, kas rēķinās ar cilvēku lielajiem likteņiem arī pēc formas. Un ir iepriecinoši, ka šai būvei jau tagad tiek pievērsta uzmanība. Taču joprojām ir nepieciešams vēl kaut kas cits, lai sekmīgi turpinātu ietekmēt sociālo jautājumu. Tas ir, lai tieši caur kaut ko tādu kā šī būve, ar spēcīgākām formām, nekā mūsdienās ir citām arhitektoniskajām formām, notiktu iedarbība uz cilvēces spēku garīgo uzlabošanu; lai cilvēki atkal kļūtu vairāk pieejami tam, par ko gribētos, lai cilvēki to zina, lai tas viņus paceļ ne tikai līdz eņģeļiem: līdz erceņģeļiem, līdz Laika gariem.

Ar šiem vārdiem tad es gribētu atkal no jums uz dažām nedēļām atvadīties. Es ceru, ka pēc pāris nedēļām mēs varēsim šos apskatus turpināt un ka tieši šajā laikā varēsim rosīgi padarboties mūsu būvē. Jo, mani draugi, no visām pusēm pasaulē pamatoti tiek uzsvērts: cilvēkiem atkal ir nepieciešams darba prieks, griba un gatavība strādāt. Tas nenāks, ja cilvēki nebūs pārliecināti par lielajiem mērķiem. Ticu, ja cilvēki varēs būt pārliecināti par to, ka caur sociālā organisma trīsdalījumu viņi sasniegs cilvēka cienīgu esamību, tad viņi arī sāks atkal strādāt. Citādi viņi turpinās streikot. Jo cilvēkiem ir vajadzīgs šāds pamudinājums, kas skar dziļi dvēselē mūsu tagadējā laikā. Tas fiziskā darba jomā.

Bet arī ne citādi, kā ar to, ka mēs parādām, kā mūsu darbs ir auglīgs vismaz vienā objektā un izstaro pasaulē, mēs varēsim dot cilvēcei pamudinājumu garīgi pārvarēt to, kas ir tikai nedzīvs mūsu laikā. Pārdomājām to, mani mīlie draugi, līdz momentam, kad atkal varēsim šeit to kopā to pārrunāt. Uz redzēšanos!

² šo būvi, mūsu garīgo centienu reprezentantu: Gēteānums, Dornahā/Šveicē, ēka ar dubultu kupolu, ko projektējis Rūdolfs Šteiners un kas celta no 1913. līdz 1919. gadam. Ēka nopostīta 1922./23. gada Vecgada vakarā ugunsgrēkā. Vēlāk, pamatojoties uz Rūdolfa Šteinera ārpusē modeli, tajā pašā vietā tika uzcelts otrs Gēteānums, kas tika nodots ekspluatācijā 1928. gadā. Skatiet arī Rūdolfa Šteinera «Ceļi uz jaunu arhitektūras stilu», GA 286 (ar daudzām ilustrācijām) un «Dornahas būve kā vēsturiskās attīstības un mākslinieciskās transformācijas impulsu orientieris», GA 287 (ar daudzām ilustrācijām).

NORĀDES

šim izdevumam

1919. gada 23. aprīlī Rūdolfš Šteiners nolasīja lekciju Valdorf-Astorijas cigarešu fabrikas strādniekiem. Nākamajā uzņēmuma padomes sēdē rūpnīcas direktors Emīls Molts informēja sanākušos, ka plāno dibināt skolu un lūdza sēdē klātesošo Rūdolfu Šteineru “pārņemt skolas izveidi un vadību”. (E. Molt, «Manas biogrāfijas uzmetums», Štutgarte, 1972, 203. lpp.). Pēc intensīva sagatavošanās perioda tā paša gada 7. septembrī tika atvērta pirmā «Brīvā Valdorfskola» kā “vienota pamatskola un vidusskola”, kuru Rūdolfš Šteiners turpināja vadīt līdz savai nāvei 1925. gada martā.

Dibināšanas laikā Rūdolfš Šteiners nolasīja ļoti daudz lekciju par sociālās dzīves pārkārtošanu (GA 329, 330, 331), kuru centrā vienmēr bija garīgās dzīves atbrīvošana no jebkuras valstiskas aizgādības un nepieciešamība pēc brīvas skolu sistēmas nodibināšanas. Savās lekcijās viņš vērsās gan pie plašas sabiedrības, gan arī pie speciālistiem (skolotājiem, rūpniekiem, strādniekiem) un galu galā arī pie Antropozofiskās biedrības biedriem. Tā Štutgartes Antropozofiskās biedrības atzarojumam laikā starp 21. aprīli un 22. jūniju viņš nolasīja virkni lekciju par «Sociālo un pedagoģisko jautājumu iztīrājums» (GA 192), kuras ir ļoti būtiskas iekšējās kopsakarības starp valdorfskolu-pedagoģiju un sociālā organisma trīsdalījumu izpratnei.

Pēc četriem intensīva darba mēnešiem Štutgartē Rūdolfš Šteiners atgriezās Dornahā. Lai no vienas puses orientētu turienes biedrus par padarīto darbu, bet no otras puses arī dotu impulsu jaunai attīstībai un nodomiem, viņš tur nolasīja šajā sējumā iekļautās sešas lekcijas, kas daudzējādi līdzinās lekcijām Štutgartes biedriem, bet satur arī būtiski jaunus aspektus. Pēc šī lekciju cikla Rūdolfš Šteiners atkal aizceļoja uz Štutgarti, kur 21. augustā uzsāka apmācību kursu viņa izvēlētajiem topošās skolas skolotājiem (GA 293-295).

Teksta avoti: Rūdolfš Šteinera nolasītās lekcijas stenografēja un pārnesa vienkāršā tekstā profesionāla stenogrāfiste *Helēna Finckh*. Šis teksts ir pamatā šim izdevumam. 4. izdevumam 1991. gadā dažas vietas tika salīdzinātas ar oriģinālo tekstu. Tā rezultātā šī teksta norādēs tika iekļautas maznozīmīgas korekcijas. 4. izdevuma caurskatīšanu uzņēmas un nodrošināja *Martina Sam* un *Walter Kugler*. Īpaši tika pārstrādātas un papildinātas norādes; tika izstrādātas detalizētas satura norādes un tika pievienots vārdu reģistrs.

Šī sējuma nosaukums nāk no izdevēja.

Par zīmējumiem uz tāfeles: Rūdolfš Šteinera oriģinālie zīmējumi uz tāfeles un uzraksti, kas veikti šo lekciju laikā, ir saglabājušies, jo tāfeles tajā laikā tika pārvilkas ar melnu papīru. Katras lekcijas beigās loksnes ar zīmējumiem tika noņemtas, datētas un uzglabātas. Oriģinālie zīmējumi (samazināti) tika izdoti XXI sējumā sērijā «Lekciju zīmējumi uz tāfeles», Dornaha, 1990. Iepriekšējos izdevumos tekstā ievietotie grafiskie pārnēsumi ir saglabāti arī šim izdevumam. Uzmanība tiek pievērsta atbilstošajām oriģinālajām loksņēm, izmantojot atsauces attiecīgajās teksta daļās.

Publikācijas žurnālos: iknedēļas izdevums «Das Goetheanum», Dornach, XXII. Jg. 1943, Nrn. 32-52./Monatsschrift «Menschenschule», Zürich/Basel, 31.Jg. 1957, Heft 10-12; 32.Jg. 1958, Heft 1-3.

Vārdu reģistru un detalizētas satura norādes lūdzu skatīt oriģinālajā izdevumā vācu valodā.

PAR LEKCIJU PIERAKSTIEM

*No Rūdolfa Šteintera autobiogrāfijas
«Manas dzīves gaita» (35. nod., 1925)*

Manai antropozofiskajai darbībai ir divi rezultāti; pirmkārt, tās ir manas visai pasaulei publicētās grāmatas, otrkārt daudzie novadītie kursi, kuri iesākumā bija domāti tikai kā privāti izdevumi, ko varētu iegādāties tikai Teozofiskās (vēlāk Antropozofiskās) biedrības biedri. Tie bija pieraksti, kas labāk vai sliktāk bija veikti lekciju laikā un kuri – laika trūkuma dēļ – nevarēja tikt manis koriģēti. Es visvairāk būtu vēlējis, ja mutiski izrunāts vārds būtu palicis mutiski izrunāts vārds. Bet biedri vēlējās, lai kursi tiktu privāti nodrukāti. Un tā tas notika. Ja man būtu pieticis laika šīs lietas koriģēt, tad jau no paša sākuma ierobežojums «Tikai biedriem» nebūtu bijis vajadzīgs. Tagad tas jau vairāk nekā gadu ir atcelts.

Šeit grāmatā «Manas dzīves gaita» ir nepieciešams pirmām kārtām pateikt, kā tie abi: manas publicētās grāmatas un šie privātie izdevumi iekļaujas tajā, ko es izstrādāju kā antropozofiju.

Kurš grib izsekot manam iekšējam cīņam un darbam antropozofijas ieviešanai tagadējā laika apziņā, tad tas ir jādara, izmantojot manus vispārēji publiskos rakstus. Tajos es arī izskaidrojos ar visu, kādi izziņas centieni tajā laikā pastāvēja. Tur ir dots tas, kas man arvien vairāk izveidojās «garīgajā skatījumā», kas kļuva par – lai gan daudzējādā ziņā nepilnīgā veidā – antropozofijas celtni.

Līdzās šai prasībai veidot «antropozofiju», kalpojot tikai tam, kas izriet no tā, ka ir jānodod paziņojumi no gara-pasaules mūsdienu vispārēji izglītotajai pasaulei, nu pievienojās vēl arī otra – pilnībā nākt pretī arī tam, kas atklājās kā dvēseles nepieciešamība, kā ilgas pēc garīgā biedrības biedros.

Pāri visam iesākumā bija spēcīga tieksme dzirdēt evaņģēlijus un Bībeles rakstīto saturu tajā gaismā, kas bija parādījies kā antropozofiskais skatījums. Kursos biedri gribēja dzirdēt par šīm cilvēcei dotajām atklāsmēm. Noturot internus kursus šo prasību nozīmē, pievienojās vēl kas. Šīs lekcijas dzirdēja tikai biedri. Viņi bija iepazinušies ar antropozofijas sākotnējiem paziņojumiem. Ar viņiem varēja runāt tā, kā ar pieredzējušiem cilvēkiem antropozofijas jomā. Tādēļ šo interno lekciju nostāja bija tāda, kāda nevarēja būt publicētajos rakstos, kas bija pilnībā paredzēti kā publiski raksti.

Iekšējam lokam es drīkstēju runāt par šīm lietām veidā, kāds plašai sabiedrībai, ja tas jau no sākuma būtu bijis paredzēts tā, man būtu bijis jāveido citādi.

Tā duālismā starp publiskajiem un privātajiem rakstiem patiešām ir kaut kas, kas ir cēlies no diviem dažādiem pamatiem. Pilnīgi publiskajos rakstos ir rezultāts tam, kas cīnījās un strādāja manī; privātajos pierakstos līdzdarbojas biedrība. Es ieklausos svārstībās biedru dvēseliskajā dzīvē un savā dzīvīgajā iekšējā dzīvē, un no tā, ko es saklausu, rodas nostāja lekcijās.

Nekur ne mazākajā mērā nav pateikts kaut kas, kas nebūtu vistīrākais augošās antropozofijas rezultāts. Nevar būt ne runas par piekāpšanos biedru aizspriedumiem vai priekšsajūtām. Kurš lasa šos privātos pierakstus, var tos pilnā mērā uzskatīt par to, kas antropozofijai ir sakāms. Tāpēc, kad apsūdzības šajā virzienā kļuva pārāk aktuālas, varēja droši atteikties no politikas izplatīt šīs izdrukas tikai biedru lokā. Tikai ir jātiek pieņemtam, ka manis nepārskatītajos pierakstos var gadīties arī kļūdainas vietas.

Tomēr spriedumu par šādu privātu izdruku saturu var izteikt tikai tas, kurš zina, kas tiek uzskatīts par šāda sprieduma priekšnoteikumiem. Un lielākajai daļai šo iespieddarbu tās ir vismaz pamata antropozofiskās zināšanas par cilvēku, par kosmosu, ciktāl to būtība tiek attēlota antropozofijā, un par to, kas paziņojumos no garīgās pasaules atrodams kā «antropozofiskā vēsture».